

ZASTAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XIV.

V PRAZE, V ÚNORU 1930.

ČÍSLO 1

KLUB ZA STAROU PRAHU A ÚPRAVA TŘETÍHO NÁDVOŘÍ PRAŽSKÉHO HRADU.

V kulturní příloze »Národních listů« ze dne 20. října 1929 uveřejnil J. R. Marek pod titulem »Sv. Jiří se vrátí!« kritiku úpravy třetího hradního nádvoří, již nazývá neodůvodněným omylem, který snad navždy zničil památný a všem Čechům drahý prostor. Srovnání terénu nádvoří, nevhodná dlažba, monolit a nepietní úprava sochy sv. Jiří jsou body článku, s nimiž jistě každý umělecky i historicky citlivý člověk musí souhlasit. V závěru však vytýká Klubu za Starou Prahu přílišné teoretisování, ohled na památky méně významné a hlavně úplnou netečnost v případě úpravy nádvoří. Milerádi věříme soukromému sdělení p. redaktora, že nechce tím pracovat proti činnosti Klubu a že výtka byla pronesena z neúplné informace a z rozhořlení nad dnešním stavem nádvoří, než v zájmu prestiže Klubu nutno informovat veřejnost o skutečném stavu věcí. Je docela přirozeno, že Klub, který, jak p. redaktor sám přiznává, energicky se zastává památek i podřadnějšího druhu, hledí si, a to především, jak v detailech, tak v celku Hradu, kde soustředěny jsou památky pro národ umělecky i historicky nejcenější.

Tento zájem projevil Klub již před dvaceti lety, kdy se jednalo o pochybenou restauraci vladislavského sálu, a jeho pozornost vzrostla po převratu, kdy se přistoupilo k systematické úpravě Hradu jako reprezentativního sídla hlavy státu. Spatné zkušenosti se soutěží na úpravu Rajské zahrady vedly k tomu, že na návrh Klubu byl zvolen hradním architektem prof. Plečnick, který se zdál zaručovat uměleckou hodnotu adaptací, spojenou s ohledem na historický ráz místa.

Tyto předpoklady, aspoň pokud se očekávané piety k místu týká, se nesplnily. S postupem úpravy Hradu postupovala Klubu nutnost zakročovat proti různým přehmatům proti památkářským zásadám. Novoty se stanoviska ochrany památek nepřijatelné, jež se roku 1920 objevily v prvním hradním nádvoří, vedly k tomu, že Klub v říjnu téhož roku uspořádal se zastupci odborných a uměleckých kruhů poradu o provádění oprav na Hradě. Několikrát také žádan prof. Plečnick, aby v domácí radě podal zprávu o svých plánech, k čemuž bohužel nedošlo. Neustálý zřetel Klubu k úpravě Hradu nalezl projev v energickém a úspěšném zakročení proti plánu zboření křídla mezi II. a III. nádvořím. Na přímé výtky prof. Marka v ohledu zničení starého niveau hradního nádvoří a postavení monolitu upozorňujeme, že již v říjnu 1925 se Klub důtklivě přimlouval o zachování starého stavu terénu, pocházejícího z II. poloviny 18. stol. V prosinci téhož

roku podán ostrý protest proti zamýšlenému umístění monolitu na ploše III. nádvoří a Hradu vůbec a doporučováno místo před Prašným mostem. Obě žádosti zůstaly oslyšeny. Kancelář presidenta republiky odpovídala na ně neurčitě, se zdánlivým souhlasem, než dnešní stav ukazuje, že zůstalo při slibech. Je to tím trapnější, že od hradní správy, která neustále mluvila o součinnosti s památkovými korporacemi, byla očekávána větší pieta a zřetel na přání těchto kruhů, jež sice občas byly zvány k poradám, kterých se však málo dbalo. Exteritorialita Hradu v uměleckém ohledu dává hradní správě, podepřené nejvyššími státními veličinami, podnět k zcela absolutistickému zasahování do úpravy Hradu, a to zejména v posledních dvou letech, kdy vůbec nesvolávána hradní komise, která jediná se mohla opřít tomuto jednání zcela nedemokratickému, uvážíme-li, že všechny ostatní veřejné instituce i kruhy soukromé jsou v tomto ohledu vázány Památkovým úřadem, často na ujmu osobní svobody. Tím se také stalo, že památkářské kruhy a zejména Klub nebyly informovány včas o chystaných adaptacích a postaveny před hotovou věc, jako v případě úpravy sochy, ohrazení základu Svytláckovy basiliky nebo zřízení nevkusného průjezdu vedle Matyášovy brány. Než i zde, byt nemohl Klub včas zabránit, snaží se pokud možno o zmírnění příliš moderních novot, na př. v posledním případě, kde bude průjezd na intervenci Klubu upraven se zřetelem na okolní architekturu. V pátek 25. října se sešla po dlouhé době opět hradní komise, kde předseda Klubu, když mu výjimečně poskytnuta příležitost přivzáním, uplatnil klubovní hledisko. Tolik nutno uvést na doplnění a opravení tvrzení red. Marka, že Klub »záhadně mlčí«. Klub s provedenou úpravou nádvoří nesouhlasí, nýbrž snažil se, pokud byl o chystaných úpravách zpraven, aby byly prováděny v soulase s historickým a uměleckým rázem místa. Nebylo-li jeho přáním vyhověno, nebo byli postaven před hotovou věc, nelze mu klásti za vinu. Klub se bude vždy zastávat starobylého rázu Hradu a jako nesouhlasí s provedenou úpravou třetího nádvoří, nebude souhlasit ani s novou změnou, nebezpečnou historickému stavu místa, tušnou úpravou Matyášovy brány, proti jejímuž eventuálnímu uzavření skleněnou stěnou podán již protest.

Tento článek jest zároveň odpovědí na hlasy jiných listů, vytýkajících Klubu mlčení v případě třetího hradního nádvoří.

Domácí rada Klubu za Starou Prahu.

Kancelář presidenta republiky zaslala naší redakci tento projev:

Stavební úpravy na Pražském hradě.

Klub za Starou Prahu uveřejnil v kulturní příloze »Národních listů« ze dne 10. listopadu m. r. projev k úpravám Pražského hradu jako odpověď na článek p. J. R. Marka ze dne 20. října m. r., uveřejněný pod heslem »Sv. Jiří se vrací«.

Ježto forma projevu Klubu za Starou Prahu a jeho forma by mohla vzbuditi u širší veřejnosti mylnou představu o postupu hradní správy při úpravě Pražského hradu, pokládá kancelář presidenta republiky za svou povinnost, aby na tento projev veřejně reagovala a informovala veřejnost o formálním postupu při úpravě Pražského hradu a vysvětlila úpravy, které byly předmětem kritiky obou článků.

Úpravu Pražského hradu byl pověřen za souhlasu uměleckých i památkových kruhů Josef Plečnik, nyní profesor architektury na technice v Lublani, architekt nesporně světového významu a hlubokého uměleckého citění.

Na přání hradního architekta byla zřízena Umělecká komise pro úpravu Pražského hradu, jejímiž členy jsou vedle našich vynikajících architektů také zástupci památkových kruhů, z nichž dva jsou významnými členy Klubu za Starou Prahu.

Těto komisi byly předloženy k dobrozdání veskeré projekty hradního architekta zásadní povahy, zejména také projekt úpravy III. hradního nádvoří, vstupní síně v traktu Matyášovy brány a konečně i projekt budoucí úpravy IV. hradního nádvoří a přilehlé zahrady mezi arcibiskupským palácem a Pražským hradem. Umělecká komise zaujala k těmto projektům stanovisko kladné, toliko pokud jde o vstupní síň v traktu Matyášovy brány, žádala, aby podjezd na I. hradním nádvoří byl formově přizpůsoben ostatním podjezdům tohoto nádvoří. Hradní architekt z vážných důvodů, zejména konstruktivních, ukončil tento podjezd rovným překladem s výslovným přáním, aby po provedení svolána byla Umělecká komise pro úpravu Pražského hradu, která by posoudila tuto změnu, přihlížejíc k důvodům, jež hradního architekta k tomuto řešení vedly. Komise, k níž kancelář spontánně přizvala také předsedu Klubu za Starou Prahu, uznala závažnost důvodů, jež vedly hradního architekta k nyníjšímu řešení, ale žádala, aby proveden byl ještě kaširovaný model podjezdu se stlačeným segmentem podle prvotního usnesení komise, aby mohla posouditi, která alternativa jest příznivější dnešnímu charakteru I. hradního nádvoří.

Vedle této komise zřízena komise archaeologická, která řídí vědecký archaeologický výzkum na III. hradním nádvoří, a konečně komise vynikajících technických odborníků, která se zabývala otázkou zabezpečení Pražského hradu.

Musí proto kancelář odmítnouti výtku Klubu za Starou Prahu, že při úpravě Pražského hradu postupuje nedemokraticky a absolutisticky.

Klub za Starou Prahu ve svém projevu poukazuje na své energické a úspěšné zakročení proti plánům zhoření křídla mezi II. a III. hradním nádvořím. Nutno konstatovati, že tu šlo o návrh soukromého architekta,

ktej se svého času objevil v jednom z denních listů. S tímto projektem neměla hradní správa nic společného. Hradní architekt se takovouto myšlenkou nikdy nezabýval, neboť již z důvodů ryze praktických nutno tímto traktem zachovati spoju mezi jižním křídlem Pražského hradu a sálem Spanělským, resp. Galerii.

Nepříznivé kritice byla podrobena nová úprava III. hradního nádvoří, které se vytýká, že porušila dřívější starobylý ráz tohoto prostoru, jak se nám dochoval z druhé poloviny 18. století.

Je známo, že na III. hradním nádvoří před jeho úpravou byly postupně v několika letech provedeny rozsáhlé archaeologické vykopávky, které přinesly objevy jedinečné ceny. Vykopávky provedeny byly v celém prostoru III. hradního nádvoří a byl tedy dřívější ráz tohoto nádvoří obětován v prvé řadě archaeologickému výzkumu s hlediska památkového nesporně vyšší hodnoty.

V prvé etapě vykopávek byl objeven románský kostelík ve východní části III. hradního nádvoří. K žádosti archaeologických a památkových kruhů byl kostelík zakryt železobetonovým stropem, aby tato vzácná památka byla přístupna odborné veřejnosti. Logickým důsledkem tohoto opatření bylo zvýšení úrovně ve východní části III. hradního nádvoří s dalšími důsledky pro Pacassiho vstup do vladislavské části hradu (při úpravě zaniklo několik stupňů a kašna zůstala pod úrovní dlažby).

Hradní architekt musil při úpravě III. hradního nádvoří již počítati s touto změnou, resp. výškou stropní konstrukce nad románským kostelíkem. Před západním portálem dómu svatovítského přijal pak k žádosti Jednoty pro postavení dómu svatovítského výšku, s níž počítáno při zakládání nové části dómu.

Tyto okolnosti nutily hradního architekta, aby celé III. hradní nádvoří výškově sjednotil, ježto by nemělo smyslu, aby po provedení rozsáhlých archaeologických vykopávek renovován byl uměle dřívější stav, který vznikl postupnou skládkou různého stavebního materiálu.

Hluboký vnitřní vztah hradního architekta k vzácným památkám, jež na tomto nádvoří byly zjištěny, a k Hradu byl nejsilnějším podnětem, že volil pro toto nádvoří monumentální a drahocennou dlažbu, která snad podle zásad teorie zdá se potlačovati architekturu Pražského hradu, ale ve skutečnosti jest výrazem vpravdě pietního citění hradního architekta k tomuto posvátnému prostoru.

Také motiv rozdělení plochy na čtverce není tomuto prostoru cizí, naopak jest jen opakováním — ovšem v monumentální formě — motivu, který se nám ještě v některých částech dlažby III. hradního nádvoří dochoval.

Úprava III. hradního nádvoří jest komponována na osu — střed balkonu socha sv. Jiří — a zůstává tedy socha sv. Jiří středem nové úpravy.

Ve svém původním projektu zachovával hradní architekt barokovou kašnu i celkovou architektonickou dispošici sochy sv. Jiří v její plně památkové podstatě. Teprve, když se zjistilo, že kašna jest v tak sešlém stavu (architektonické detaily opadávaly v celých kusech), že dřívější komposice mohla by býti obnovena jen kopii kašny staré, tedy způsobem, který odporuje vědeckým názorům na ochranu památek, po-

žádán byl hradní architekt, aby nově vyřešil podstavec pod sochu sv. Jiří. Prof. Plečnick kladé sochu sv. Jiří do těchto míst, kde původně byla, a do téže výše na podstavec ze zvláště hodnotného materiálu v jemném a ušlechtilém provedení, a vyvaroval se každé architektonické ozdoby, která by divákovi pozornost odváděla od sochy sv. Jiří. Tím nejlépe vyjádří svoje hluboké pojetí a cítění s touto památkou. Celková architektonická kompozice vynikne, až postaveno bude bronzové zábradlí, které ponese čtyři dioritové sloupky. Tyto sloupky budou osazeny na výstupky, jež jsou dnes v dlažbě patrné.

Zakrytí vykopávek mezi budovou proboštství a chrámem sv. Víta (zbytky původní biskupské kaple a basiliky Spytihněvovy) provedeno na žádost památkových kruhů. Konstrukce vyplňuje kout, který by jinak na III. hradním nádvoří sotva působil příznivě, a tvoří vhodný přechod mezi budovou proboštství a chrámem svatovítským.

Sledujeme-li vývoj Hradu, vidíme, jak každá doba vtiskla Pražskému hradu svůj charakter, v němž se zračila současná kultura. Nedovedeme-li přizpůsobiti Pražský hrad novému životu, pak přestane býti památkou živou a jest odsouzen ke zkáze.

Proto práce prof. Plečnicka, již přibližuje Pražský hrad novodobým kulturním požadavkům a obohacuje o nové hodnoty nesporné, vysoké umělecké ceny, jest nejlepší ochranou této starobylé památky.

Odpověď Klubu za Starou Prahu.

K odpovědi hradní stavební kanceláře na projev Klubu za Starou Prahu je nutno k objasnění pravého stavu věci uvést toto:

Hradní stavební kancelář snaží se čeliti výtce nedemokratického, absolutistického postupu poukazem na »uměleckou komisi« pro úpravu Pražského hradu. Tento důvod jest sotva dostatečně přesvědčivý. Komise, ve které zástupci památkových zájmů jsou v menšině, která má pouze hlas poradní a žádnou výkonnou moc, komise, která svolávána ve velmi dlouhých přestávkách (naposled na př. teprve více než po roce), která je stavěna před hotové události, místo aby byla slyšena předem — komise taková nemůže býti považována za orgán veřejných, v tomto případě památkových zájmů, vybavený dostatečnými plnomocení, a jaký by jedině odpovídal duchu skutečné demokracie. Působí spíše jako maskování postupu nedemokraticky svémocného. Jinou záležitostí je, zdali vskutku umělecká komise projevila svůj souhlas s úpravami, které Klub za Starou Prahu odsuzuje jako nešetřné porušení památkové hodnoty Hradu; v té věci nemůžeme pronášeti soud, dokud komise sama svého počínání neobjasní. Rovněž nelze vyzovozati ničeho z toho, že členy komise jsou dva členové Klubu, ježto nebyli do ní Klubem vysláni a jeť v ní nezastupují. Pokud se konečně týče poslední schůze komise, k níž přizván předseda Klubu a v níž jednáno o úpravě podjezdu v prvním nádvoří, není přesně, že komise »uznala závažnost důvodů, jež vedly hradního architekta k nynějšímu řešení«, ježto by v tom případě nebyla žádala provedení kaširovaného modelu pro jiné vhodnější řešení.

Je dále bezpředmětné, ohrazuje-li se hradní kan-

celář proti domnělé výtce, jako by zamýšlela zboření křídla mezi II. a III. hradním nádvořím, když přece v klubovním projevu není vůbec podobné výtky a Klub svou tehdejší akci uvádí pouze jako doklad své péče o Hrad.

Hradní stavební kancelář vysvětluje upravení III. nádvoří v jedinou vodorovnou plochu ohledem na vykopávky. Zde však nutno s důrazem se tázati, zdali hradní kancelář dotázaním se kompetentních odborníků a odborných institucí si zjedнала jistotu, že vskutku nelze úpravu provésti jiným způsobem, shodujícím se lépe se starým stavem? Nebylo možno zachrániti aspoň terasu před svatovítským chrámem? Ostatně hradní kancelář sama přiznává, že na vykopávky bylo nutno bráti ohled pouze v okolí románského kostelíka; což tedy kladé ostatní plocha? Ale nejde jen o novou úroveň, jde též o její dlažbu. I hradní kancelář asi sama neklade přílišnou váhu na své dokazování, že se vlastně mnoho nezměnilo, ježto také stará dlažba byla ze čtverců; nejde přece o čtverce, ale o nevhodný, pro toto místo se nehodící monumentální ráz dlažby. Jestliže pak hradní stavební kancelář na tuto dlažbu navazuje emfatické uznání pietního vztahu arch. Plečnicka k Pražskému hradu, pak mimoděk potvrzuje, že při úpravě Hradu vskutku postupováno nedemokraticky, absolutisticky; určovati, čeho vyžaduje pieta k naší nejúčtyhodnější památce, není přece oprávněn jednotlivec, o tom se mělo rozhodovati na základně co neširší — to by bylo demokratické! To by bylo také odpovídalo celé povaze Pražského hradu, jenž není soukromou záležitostí, ale mravně i právně majetkem národním.

Tvrdí-li hradní kancelář, že podstavec sochy sv. Jiří a kašna před ní byly ve stavu neudržitelném, nutno se opět tázati, zakládá-li se tento názor na vskutku odborném dobrozdání a byla-li zjednána úplná jistota, že zachování by se nezdařilo ani v dnešní velmi vyspělé technice konservací. Bylo též předem uvažováno o tom, nestane-li se kašna neudržitelnou teprve při svém rozebrání?

Zakrytí vykopávek mezi starým proboštstvím a chrámem sv. Víta stalo se, podle projevu hradní kanceláře, na žádost památkových kruhů. Sotva však to platí i o způsobu, jakým se toto zakrytí stalo. Vůbec nutno prohlásiti úpravu celého tohoto zákoutí za nejvyšší nešťastnou, k čemu by nemusilo dojiti, kdyby byla výsledkem společného přemýšlení a práce všech kompetentních činitelů.

Je příznačno a snad dokladem počínajícího lepšího poznání, že v projevu hradní kanceláře se vůbec nemluví o obelisku.

Se závěrečnými větami projevu hradní stavební kanceláře souhlasí Klub za Starou Prahu, pokud je v nich vyslovena zásada, že i naše doba má právo obohaciti Hrad o nové umělecké hodnoty; odsuzuje však co nejrůznější, že se tak stalo v tomto případě za bolestnou cenu těžkého porušení hodnot starých. Klub se naděje, že se setká se souhlasem všech, jimž je Hrad především naší nejvýznamnější národní památkou, žádá-li, aby pro zbývající ještě úpravy byla nynější neblahá cesta opuštěna a aby upravovací návrhy ve všech dosud neprovedených částech byly připůsobeny odůvodněným požadavkům všech, kdož jsou k tomu odborně oprávněni.

Odpoověď prof. J. R. Marka.

Přípis kanceláře prezidenta republiky o stavebních úpravách na Pražském hradě nijak nevyvrátil podstatných výtek a námitek proti těmto úpravám a proti postupu stavební správy hradní při nich, jak byly obsaženy v mém článku ze dne 20. října m. r. a v projevu Klubu za Starou Prahu ze dne 10. listopadu m. r. Nebudu odpovídati na ta tvrzení stavební kanceláře, na něž odpovídá dnešní projev Klubu, jen tento projev doplňuji, kde je nutno. Jest jen litovati, že úprava Pražského hradu nezůstala v rukou arch. K. Hilberta, který byl po převratu pověřen konservačními a adaptačními pracemi Národním výborem a ministerským předsednictvem první vlády československé, a o jehož vrocenném vztahu k starým památkám a přímo zbožné šetrnosti k nim podává tak skvělé důkazy chrám sv. Víta. Přímou trapným faktem jest, že se mezi sty československých architektů nenašel jediný, hodný tohoto úkolu, a že musil býti svěřen cizinci — třeba Slovinci. Arch. Plečnik, přes svůj krátký pobyt v Praze, zůstal cizincem, který celým uměleckým založením má sklony spíše k jihu, jak svědčí na př. benátská dlažba III. hradního nádvoří nebo jakýsi mykenský megaron nového podjezdu vedle brány Matyášovy, duchu architektury Hradu a Hradčan tak okatě cizí — než k našemu severu. Byl arch. Plečnik umělcem sebe světovějším, v úpravě Hradu se dopustil povážlivých omylů, roubuje cosi cizorodého na starou architekturu, tím citlivěji, že je jako celek historicky charakteristickou památkou. Vina za to padá ovšem i na naše umělecké i památkové kruhy, které k jmenování arch. Plečnika svým souhlasem přispěly.

Charakteristická je poznámka přípisu, že byla na přání hradního architekta zřízena »Umělecká komise pro úpravu Pražského hradu«, ale hned o několik řádků níže je doznání, že se hradní architekt vůbec jeďm usnesením neřídí. Cílí je toliko pro forma a její pravomoc se omezuje jen na schválení hotových podniků, neboť neschválení nemá post festum ceny. Bylo by dobře, kdyby veřejnost věděla, kdo vlastně jsou členy oné komise, aby byli i oni odpovědění za

přehmaty architektovy. Stavební správa by arci musila loyálně přiznati, které projekty zásadní povahy a do jaké míry byly onou komisí schváleny a jak se zachovala stavební správa k jejím pravděpodobným námitkám.

Z celého přípisu je zřejmo, že o celé úpravě Hradu rozhoduje jedině vůle arch. Plečnika, proti níž není ani odvolání. A přece je povážliv už fakt, že arch. Plečnik žije celý rok mimo Prahu a přijede sem sotva na několik dnů, že tedy není v živém styku se stavbou tak citlivou, jako je právě Hrad. Tvoří své koncepce jen na papíře, nevidí je růsti, nemůže je modulovati, kdy je potřeba.

Kterýkoli stavebník, ať prostý občan nebo třeba samo město Praha, chce-li jakýmkoli způsobem měniti stav svého majetku, který jest chráněnou památkou, podléhá Památkovému úřadu a jiným úřadům, ale Pražský hrad jest docela nezákonně mimo zákon, ač právě tam by Památkový úřad měl míti první a poslední slovo.

Jak jsme zaznamenali již včera, vyšel přípis hradní kanceláře zatím v páteční »Československé republice« tak, jak jej otiskujeme zde, jen rozhojnněný o jednu poznámku. V ní se tvrdí, že nepřiznivě posouzení práce Plečnikovy v našem listě i v jiných bylo podnětem umělcům z »Manesa« a z »Výtvarného odboru Umělecké besedy«, aby s veřejně ujistili prof. Plečnika, jak vysoce si cení jeho díla. A dále oni umělci píší: »Víme dobře, že v celém světě není druhého (podtrhuje redakce), který by dovedl s takovým citem v tak výsostné míře spojovati dílo let minulých s duchem dnešních uměleckých ideálů.« Jak jsme se informovali v obou spolicích, jde o soukromý dopis, napsaný arch. Plečnikovi, nikoli o nějaký veřejný projev. Doufejme však, že na příklad Výtvarný odbor Umělecké besedy, který rád na sebe upozorňuje veřejnými projevy, svůj dopis někde uveřejní celý. Zatím stačí citované úryvky hlavně pro vysvětlení, jaké českým architektům dávají jejich kamarádi výtvarníci: není mezi nimi jediného, který by se vyrovnal arch. Plečnikovi a dokázal na Hradě to, co dokázal on. Ubohá česká architekturo! jrm.

PRAŽSKÉ PŘEDMĚSTSKÉ ZAHRADY.

I.

(TROJA.)

Bylo jich hodně a již téměř nejsou. Velkoměsto je umrtlilo k nenávratné škodě. Odstraněním jich získaný prostor dávno nestačuje, ale město zůstane navždy oloupeno o vzduchové rezervy. Nejen o vzduchové, ale i o rezervy poměrného klidu a ticha, jehož potřebu bude asi člověk zítřka cítiti ještě mnohem intenzivněji než my. — Rozdíil mezi spekulací a vývojem je právě v tom, že vývoj převádí věcrejšek v zítřek, to jest, uvažuje o eventualitách budoucích. Náhodná spekulace nemůže smysliti na nic, nezbyvá jí prostě energie, která je využita do poslední kapky v dané, přítomné chvíli. — Nevím, může-li se něco namítnouti proti faktu, že zastavění Vinohrad před a po roce 1900, právě tak jako zastavění Dejvic po roce 1920 dlelo se se zřetelů čistě spekulace a že vývojově nepřineslo

městu naprosto ničeho. Zdyt již od konce 18. věku volá se po zahradách veřejně přístupných, po stromoradiích a promenádách, kteréžto volání mohlo snad býti u nás alespoň po 100 letech již slyšeno, kdyby se bylo pracovalo a přemýšlelo vývojové, v duchu doby. Ale ani dnes není lépe. Hrozíme se zastavění vnitřní Prahy! Nejen hygiena šla k d'asu, ale i veškeren lidský a kulturní ohled, diktovaný primitivním altruismem. — Zbývá nám nyní již jen periferie, a to hodně daleká. Tam ještě, ovšem pořídku, najdeme oasy, v nichž alespoň jednou za týden možno užítí trochu ticha. Nezdá se však, že bychom si těchto oas příliš vážili. Chci se zmíniti o téměř zoufalém stavu jedné z nich: o zahradě v Troji.

I. Troja.*)

Osud trojského zámečku jest dosud neurčitý, ale necht' vyzní tak či onak, nemůže býti pochybností o tom, že zahrada jeho zůstane v podstatně své části veřejně přístupnou, tak, jak si to stoletá tradice vynutila. Bohužel, že právě tato krásná zahrada jest vlastně tak nepřístupná, že většina z návštěvníků pranic téměř z ní nemá a ji nezná. A přece to byla jistě svého času chlouba Prahy a jeden z těch vývojově důležitých momentů, které dávají tolik, ale nerentují se nikdy. Má-li Trojská zahrada opravdu v budoucnu sloužiti veřejnosti, bude třeba ji upravit. Bylo by neodpuštělné, aby se měla upravit bez ohledu na svůj původní stav, který je zde možno zjistiti téměř do detailů. V tomto ohledu bylo by snad možno řídití se jedním příkladem francouzským, totiž rekonstrukcí původního stavu zahrady ve Vaux-le-Vicomte, ačkoli jinak mnoho příkladnosti odtud bráti nelze. Moderní francouzské zahradnictví totiž zaujato je myšlenkami obdobnými puristice Viollet-le-Ducově a snaží se vzkrýtíti klasickou avantúru Le Nátrovskou — (srovnej: Fouquier-Duchêne: Des divers styles des jardins. Paris 1914, — Pean: Jardins de France, Paris 1925 etc.) — tam, kde danými předpoklady je vázáno a kde nemůže tvořiti zcela volně v t. zv. »smíšeném slohu«.

Při Troji nemůže jíti o úplnou rekonstrukci, právě proto, že je zde naprosto nutno vyhnouti se purismu. Ale ta částečná rekonstrukce, jaká je tu proveditelná, nejn by mohla dáti alespoň šedesátiprocentní obraz původního stavu, ale byla by zde, tuším, také i jedinou možností úpravy vůbec. Traťovací znovu trojský pozemek znamenalo by totiž, jako zničení fačádu zámku novodobou přestavbou.

Zabývala jsem se zahradou trojskou ve svém článku v P. A. XXXV., str. 404, a násl. Zde chci poněkud podrobněji se pokusiti o naznačení směrnic eventuelní rekonstrukční úpravy. — To, co tam bylo vytvořeno umělcem-architektem, to jest plán a dispozice, to je téměř úplně zachováno. Zahradnícky se konečně tvoří každý rok znovu. Ale i v tomto směru je možno řídití se při výběru a úpravě květin určitými pravidly, přesně známými z důkladných a rozšířených praktických knih zahradníchých z doby kol roku 1700. Ovšem, kdybychom chtěli sentimentálně litovati pustého křoví, které svojí příličnou bujarostí zakrylo úplně původní jasnou dispozici této zahrady — pak by celý následující výklad byl zbytečný!

Trojská zahrada rozpadá se ve tři díly: A., B., C. (viz obr. 1.), to jest: terasu a parter pod touto,

*) Komplex trojský patří dnes státu; ne však v úplnosti. Část, označená na plánu písmenem B., je majetkem soukromým. — Nevím, jakým nedopatřením se mohlo stát, že touto částí byla v novém regulačním plánu traťována cesta a příslušnost její k celku trojskému zrušena. Fakt, že část tato je nutnou součástí zámku, není přece novinkou a již v roce 1908—1909 bylo o tom dosti psáno v ČSPSČ. — Postupovalo by se tu zase vandalsky, na což bohužel jsme už jaksi příliš navykli.

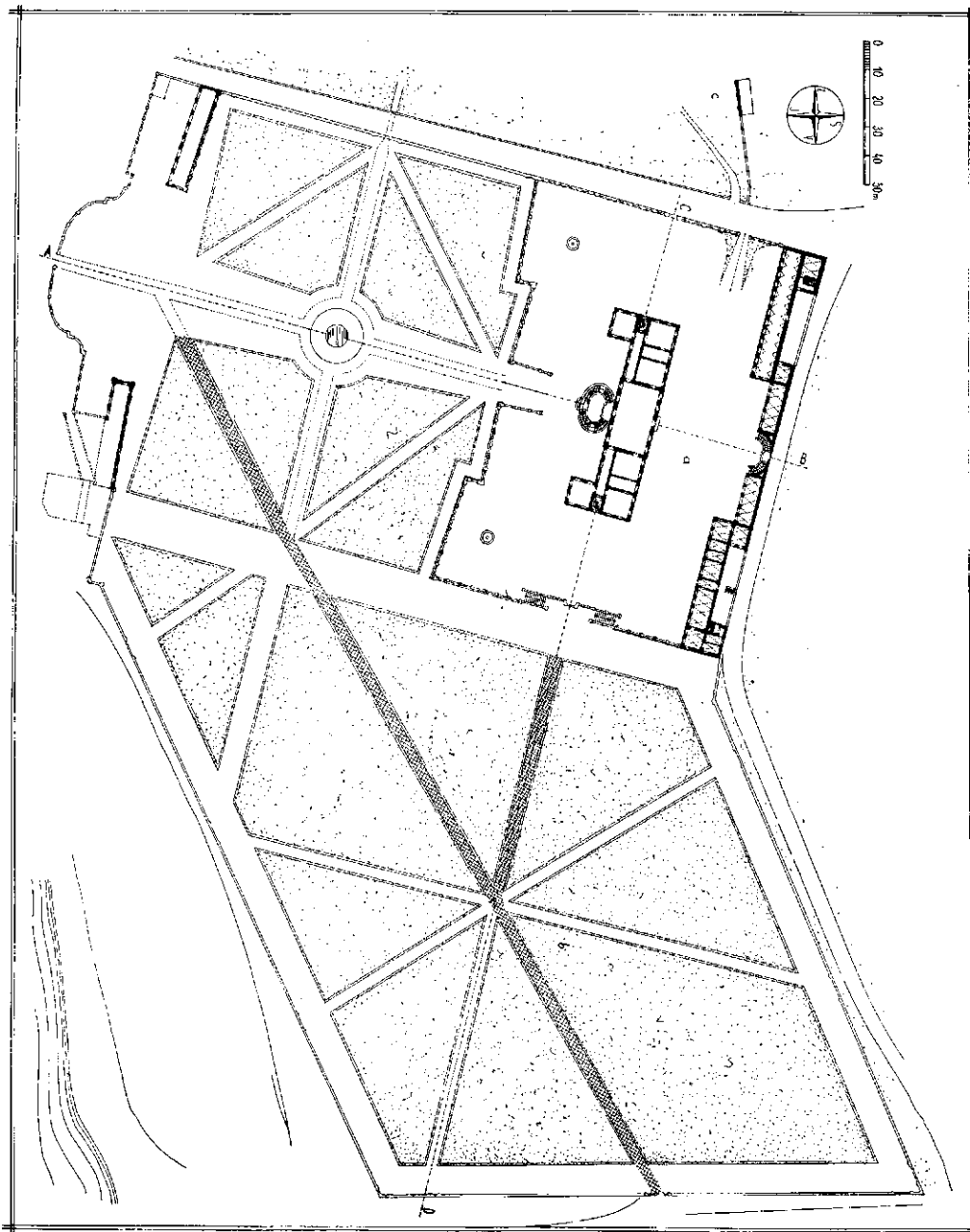
Česká společnost rozhodla se v nedávné době věnovati milion korun jednak na zřízení zoologické zahrady a jednak na restauraci zámku. Upozorňuji tímto příslušné činitele na nebezpečí, které celatvostí zahrady trojské hrozí: a bude nutno část B. vykoupiiti a přičleniti ji nezvratně komplexu trojskému. Proti zachování zahradních komplexů nemůže býti přece žádných námitek z žádné strany.

dále v t. zv. »starou zahradu« stromovou a štěpnicí. K dispozici nutně přináležejí i pozadí bývalé vinice, na svahu, pod kostelíkem sv. Kláry. Všechny tyto díly jsou navzájem sloučeny a komponovány v celku. Projdeme je postupně, popíšeme původní stav a uvážíme, do jaké míry by bylo lze ho oživit.

Část A. sestává, jak řečeno, ze dvou dílů: první je plateau terasy, druhý parter pod ní. Vzešední terasy bylo v nové době podstatně zmčněno. Především rozpůlením na dvě části, veřejnou a soukromou. Stalo se tak zdi, která přiléhá k oběma severním nárožím zámku. Tohoto rozdělení původně rozhodně nebylo a nebylo ani tendence k němu. Rozdělením tím ocitly se ku př. také stáje jaksi mimo intimitu zámku. To je nemožné. Bylť chlubným luxusem pána; dokazuje to i jejich výzdoba, a nelze rušiti jejich souvislost se zámkem. Je ovšem těžko dnes, téměř zcela bez pomůcek, představit si severní půli terasy v původní úpravě. Bylť naprosto zprofanována restaurací a ohyznou dřevěnou verandou, k půlící zdi přilehlou. Podle analogií a starých rytin bylo zde asi vždy málo zeleně. Byl tu asi příjezd k zámku, kterému bylo nutno ponechati hlavně širokou cestu okružní. Je však také myslitelné, jak ještě později vyložím, že se do vlastního zámečkého komplexu vůbec povoz nevjíždělo. Ale i pak větší část této prostoty byla přece jen ponechána bez zahradní úpravy; jistě místo před stájem a před úřednickými oficemi. Ze se do zámku nevjíždělo povozem, soudím z dvojího důvodu. Především není tu vůbec kočárových remis. Za druhé nebylo tu dostatečně širokého vjezdového portálu, mimo onen na hlavní ose (A—B) zámku, uzavřený původně mříží, který však vedl přímo do parterových záhonů a byl snad jen výjimečně při nejvzácnějších návštěvách v toto platnosti. — Pripustíme-li tedy možnost, že se do komplexu povoz nevjíždělo, pak zbývá v tomto dílu terasy ovšem dosti místa alespoň pro dva symetrické záhony po obou stranách hlavní osy, které se snad prostřednictvím záhonů před východním a západním průčelím zámku pojily se záhonovou úpravou před zámkem. — Ale i jinak byla partie tato podstatně porušena. Byl sem v době přesně neurčitelné, někdy kol roku 1800, zřízen vjezd proražením západní zdi. Ze s této strany nebyl původně vjezd kočárem možný, vidíme i z té okolnosti, že cesta, stíněná a určená západní ohradní zdi části A. a východní ohradní zdi části C., stoupá vysoko (asi 3 m) nad niveau terasy a bylo nutno pro proražení zmíněného vchodu zříditi povlovný sjezd, který nepřispěl ke kráse tohoto kouta. Mezi ním a stájem vidíme kamennou kašnu z roku 1692, která stojí dosud na původním niveau. Druhý vchod do této části je malý portálek nad rondelovým schodištěm, vedoucí do vinic a ukončující s této strany hlavní osu. Je zkomolen cihlovým zadděním. Původně byly tu mříže.

Shrňeme-li vše řečené o tomto úseku terasy, vidíme, že při rekonstrukci bylo by nutno zříviti především půlící zeď. Dále zazditi nově zřízený vjezd se strany západní a konečně otevřiti znovu mřížemi portálek do vinice. Zahradní úpravu bylo by asi omeziiti na trávníkové obdélné záhony se střihamými stromky při okrajích (na t. zv. platebandech).

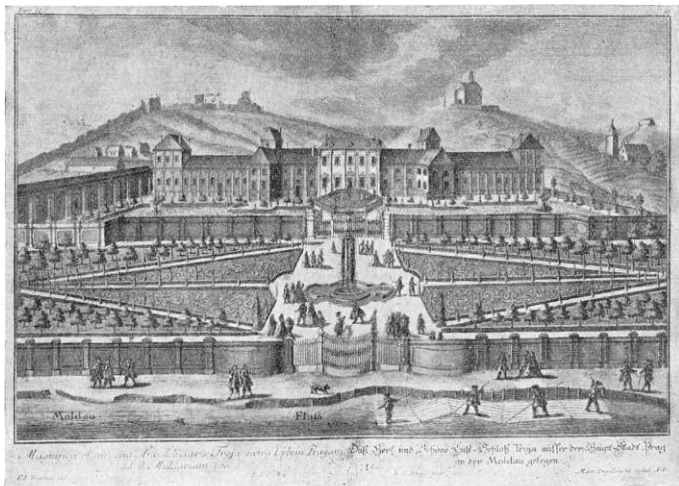
Neměně pokážena byla část terasy před průčelím zámku. Je úplně zarostlá křovím a poměrně mladými stromy, které změnily její původní podobu. Plán

Obr. č. 1. k článku Pražské ořadměstské zahrady (Troia).

z r. 1840 (P. A. 35., obr. 118.) ukazuje nám, že se tak stalo úmyslně, pod tlakem romantické zahradní módy. Rovné linie cest ustoupily křivolakým, květinové záhony změněny v travník a vysázeny křoviny a stromy. Z doby ještě pozdější pochází jirovcový quinconce před západním průčelím zámku. Zde dostáváme se do vážného konfliktu se zásadou ochrannáskou, nepurifikovatí. Leč tato romantická úprava je tak málo významná a mimo to tak zásadně ruší dojem z architektury, na niž ovšem vůbec nebrala zřetel, nechápajíc ji, že by snad bylo možno v zájmu architektury ji úplně zrušit a restituovat alespoň přibližně původní stav, který pomocí rytiny Engelbrechtovy (obr. 2.)

stříhanými stromky zimostrázovými nebo zeravy. Nešetřila bych ani zmíněného quinconce, a to pro jeden důležitý důvod, který bude dlužno respektovati především: totiž architekturu zámku a schodiště. Ty jsou vypočítány na volnou, dálkovou perspektivu a tento tón musí být obnoven, má-li se vůbec hovořiti o úpravě zámku. Na terase před zámkem nesmí zůstatí jediný strom! Dříve než promluvíme o úpravě vlastní terasové zdi, chci se zmíniti ještě o východu, na který bylo poukázáno také již v P. A. (viz tam obr. 123.), který leží na podélné ose C—D, v ohradní zdi západní, a který by bylo nutno otevřením přivésti v novou platnost.

Obr. č. 2. k článku Pražské předměstské zahrady (Troja).

a analogií je dosti jasný. Důležitými body jsou tu dvě symetricky ležící kamenné fontány, pracované bezpečně týmiž sochaři jako bosáže v grottě schodiště. K nim byly jistě komponovány parterové záhony. Tyto fontány nestály ovšem nikdy přímo na záhonech, a nelze v tom směru věřiti ani jmenovaně rytině. Cesty vedly určitě až k nim a kolem nich. Pro rekonstrukci bude tu nutno asi kombinovati oba publikované obrázky. Na Engelbrechtově rytině vidíme, že záhony zachovávaly půdorys terasy i zámku a že byly kolem ní i k němu oblamovány. Ležely symetricky s obou stran široké osově avenue vstupní, vedoucí ke schodišti. Tak jako mnoho jiných detailů vynechal zde rytec asi také cesty příčné, úzké a v celkovém pohledu nevýznamné. Myslím, že je však můžeme dobře viděti ještě na plánu z roku 1840, kde ve východní polovině dobře prosvitá přímočará původní dispozice. Jak byly tyto záhony upraveny? Nikoliv jako pravé záhony parterové, t. j. vysázeny jen stříhaným zimostrázem a vysypány barevným pískem, nýbrž dlužno tu věřiti Engelbrechtovi a předpokládati květinici, se sezonními květinami po způsobu holandském, jejíž okraje byly asi lemovány zelenými platebandy se

terasová zeď, ozdobená vázami, rovněž byla změněna. Především bylo by nutno jí omítnouti. V jednotlivých oddílech, mezi lisenami, vidíme na Engelbrechtově prospektu štuková zrcadla. Ta jsou ovšem velmi pravděpodobná, leč asi nerekonstruovatelná. Pokud se umístění váz týče, srovnej pojednání v mé publikaci »Vázy zámku Troja u Prahy«. Rovněž zde úplná rekonstrukce je nemožná. Nebylo by nikterak žádoucí přenášeti sem vázy, nyní bezpečně v Umělecko-průmyslovém museu schované. Není nikdy možno vrátiti jim původní jich barevnou glazuru a tím i výraz. Přece však bylo by dobře alespoň částečně je přemístiti na původní místa, jak o tom ve výše zmíněném pojednání bylo psáno. — Na terasu se strany východní vedoucí schodiště bylo v nové době ozdobeno bustami imperátorů. Tyto sem nepatří (viz o nich ještě níže). Rovněž moderními přídatky, zcela zbytečnými, jsou pilířky nad pravým ramenem tohoto schodiště, které tu tvoří jakousi branku. Přirozeně i na nich je umístění bust falešné. — Na hlavní ose (A—B) je povlně stoupající vjezdová cesta na terasu. Na obraze Engelbrechtově vidíme ji uzavřenu mřížemi. Dnes je tu dřevěný plot. Nic však na zdivu nenavšed-

čujc tomu, že by zde bývaly tyto mříže vskutku byly, alespoň ne v 17. věku. Hypotetický výklad o tom, jak by snad bylo možno toto jich zakreslení na jmenovaném pohledu vyložití, podám níže při orangerích.

Při ukončení popisu této partie chci znovu zdůraznit nejdůležitější body, pia desiderata, pro budoucí úpravu: především uvolnění pohledu na zámek vykácením křovin a stromoví. Úpravu květinových záhonů v rovných liniích, podřizujících se liniím terasy a zámku. Zrušení vjezdu nynějšího a otevření původního vchodu na ose C—D. Omítnutí terasy.

Těžší je otázka úpravy vlastního parteru, ačkoliv jeho původní podoba je podle zachovaných stop a citované rytiny téměř jasná. Dnes existuje tu totiž vskutku cenná lipová alej, jejíž větvoví tvoří loubí vzácného původu, a ačkoliv její stáří lze odhadnouti nejvýše na 150 let, nutno existenci jeho respektovat. Dlužno se tedy už smířiti s tím, že nikdy nedocílíme původního vyznění architektury a schodišťového theatronu, které byly jistě řešeny a počítány na pohled s poměrně dlouhých perspektiv, již od rondelového hlavního vstupu. Další nereparovatelnou ztrátou je zničení mříží, které kdysi vyplňovaly rondelovou ohradní zeď při hlavním vstupu. Také ony měly svoji platnost při zvyšování působnosti průčelní perspektivy. Konečně nalzáme tu velmi zruinované orangerie, které by bylo nutno vlastně se strany jižní budovati znovu. Basén, na křížení obou hlavních cest této části, byl asi vždy kruhový a nevěřím v tomto směru Engelbrechtovi, který ho zalamuje ve smyslu baroka 18. věku.

Parterre tento byl dělen dvěma křížujícími se cestami, které jsou dosud zachovány. Kolem dokola se tři stran obíhala podél orangerií terasy a západní ohradní zdi proměnáda, která se strany čtvrté, východní, pojila se k perspektové cestě, která rozhraničovala »starou zahradu« od parteru. Těmito cestami vzniklé čtyřúhelné záhony byly opět děleny cestami. Jistě diagonálními, jak nás o tom přesvědčují obě vyobrazení, a perspektivové výstupky v ohradní zdi části B, kterým je dán směr jedné diagonály. I.eť ani zachované dvě cesty hlavní nemají původní podoby. Byly to původně široké, písčité a slunné cesty, které se podstatně změnilly lipovými alejemi. Byly téměř dvojnásob tak široké jako dnešní. Hlavní, osová, byla asi zároveň vstupní, a jak řečeno, byl to majestátní a grandiosní vstup, tak jak ho vytvořila a milovala zahrada francouzská. I při tomto intimním sídle šlo dosud výhradně jen o reprezentaci velmože a nikoliv o spontánní půvaby přírody. Nutno zdůrazniti také, že s původní silnice, k zámku od císařského mlýna a po císařském ostrově vedoucí, bylo asi dosti z daleka na tuto perspektivu viděti. — Přičná, křížující cesta měla asi šíři perspektové stěny, již vidíme při tunelu, který spojuje štěpníci se zahradou. Okružní cesta pak měla šíři odpovídající šíři vrat, nyní zazděných, v jihozápadním koutě mezi orangerií a západní ohradní zdi.

Úplná stylová rekonstrukce původního stavu je tedy, jak řečeno, zde nemožná, neboť by bylo dlužno obětovati již lipové aleje. Parterre »en broderie« nebude zde již nikdy, neboť nemá smyslu parterre mezi stromy. Dlužno se zde spokojiti úpravou cest, to jest zřízením okružní proměnády a rozšířením obou hlavních alejí tím způsobem, že by se na jich vnějších stranách upravily paralelní užší cesty. Ve čtvercových záhonech, takto vzniklých, doporučovaly by se vykáceti všechno

křoví. Někteří vzácnější druhy konifer dlužno ovšem ušetřit.

Pokud se orangerií týká, dlužno plaidovati především pro to, aby zbořená jižní zdi, ostatně jistě architektonicky nečleněná a nevýznamná, byly znovu postaveny. Orangerie byly poměrně temnými místnostmi, které naprosto neměly úlohu našich skleníků, nýbrž byly do nich ukládány vzácné druhy stromků, pěstované v přenosných soudcích, před zimou. Vnitřky jejich byly tudíž zcela prosté a není třeba o nich uvažovati. Zazděná okna bude ovšem dlužno otevřít a zříditi i rovné střechy; jsou tu nejen logické, ale i v době obvyklé. Jsou druhým vyhlídkovým místem nad parterrem. Existenci jejich zaručuje nám konečně i točité kamenné schodiště, v jihozápadním koutě východní orangerie částečně zachované. Šikmé zastřešení, jehož stopy jsou patrné na bočních zdech, pochází nepochybně z některé pozdější úpravy. — Balustrády těchto orangerií byly ozdobeny popsámi imperátory. Sem bude dlužno tedy přenésti onu tří, dnes nesprávně nad terasovým schodištěm umístěnou.

Jižní nároží obou orangerií jsou porušena. Předpokládám, že v těchto místech bylo prvě, původní uzavření parteru. Nebylo by možno, že ona mříž, či plot, který vidíme na prospektu Engelbrechtově při hlavním vstupu na terasu, patřil vlastně sem?

Mezi orangeriemi a kruhově vyklenutou hlavní zdi ohradní vznikají dvě prázdná obdelná políčka. Možno jich využití jako rezervace pro zahradnické potřeby. Konečně ještě v této části nalzáme jednu z perspektivových, freskami a plastikami ozdobených stěn, které hrály velmi důležitou úlohu v části B, to jest v t. zv. »staré zahradě«, a o nichž bude pojednáno zároveň s ostatními.

Konečně přistupujeme k popisu t. zv. »staré zahrady«, to jest k východní části, která má půdorys lichoběžníku. Je řešena centrálně. Ze středu, který ležel na podélné ose (C—D), vybíhalo osm cest, z nichž šest končilo v perspektivých stěnách, jedna, hlavní, ukončena východním schodištěm terasy a jedna pojila se k příčné hlavní cestě části A. Kolem ohradní zdi obíhala široká okružní proměnáda. Mezi touto částí a parterrem byla rovněž široká proměnáda, na obou koncích plasticky ozdobenými perspektivními stěnami ukončená. — Předpokládám, že část tato byla vysázena stříhanými stěnami při cestách a stromovím. Je ovšem nemožno říci, byly-li takto upraveny všechny trojúhelníkové dílce, či jen střídavě. Nemáme vůbec pomůcek, podle nichž bychom si mohli osázení její představit, výjma skoupou zprávu o vysazování »špaliru«. (Srovnej P. A. I. c.)

Dispoice její je však zcela jasná podle zachovaných stop. Jsou to především všechny radiální cesty, jejichž niveau bylo nad niveau ostatní zahrady zvýšeno a po nichž zbyly nevysoké valy. Také po okružní proměnáde zachován val. Na křížení všech těchto cest je kruhový prostor, nyní jirovci vysázený. Nenalzá se, jak by bylo možno předpokládati, ve středu pozemku, a položení jeho je evidentně diktoováno tendencí sloučiti osami celou dispoici.

Cím byla tato část nejvíce změněna ve svém původním znění? Není to jen tím, že byla asi někdy kolem roku 1800 osázena hustě ovocnými stěpy, ale také tím, že byl zde asi v téže době otevřen hlavní přístup k zámku, kterým vlastně celý grandiosní efekt původní dispoice byl zrušen. Přichozí vstupní nyní

do štěpnice, v létě zcela zakrývající zámek, až na věžičku, který v zimě jen závojem větví prohlédá. Je to ovšem něco zcela opačného tomu, co viděl přichází 17. a 18. věku, vstupující širokým, slunným a barevným parterrem na hlavní ose.

Při úpravě této části bude nutno ovšem zase šetřit ovocného stromů. Bylo by však možno a žádoucí znovu upravit všechny radiální cesty, z nichž dnes jen dvě jsou v platnosti (zprostředkující přístup k restauraci) a okružní cestu kolem zdi. Rušití dnešní vchod bylo by možno tehdy, kdyby se komunikačně upravil přístup po nábřeží trojském až před hlavní vchod. Ale i pak bude tu nutno zachovatí branku.

Ohradní zeď v této části byla bohatě vyzdobena. Nalézáme tu trojdílný, štukem a reliéfy vyzdobený point de vue při konci cesty, souhlasné s podélnou osou. — Oba její kouty, ostrý severovýchodní a tupý jihovýchodní, vyzdobeny jsou lisenami, římsami a nikami. Mimo to bylo tu ještě šest prospektových stěn, vyzdobených freskami a osazených, alespoň částečně, pískovcovými sochami. — V ní nalézal se také v jihozápadním rohu portál, korespondující s oním v jihozápadním koutě při oranžerii západní. Části této zdi mezi zmíněnými ozdobnými stěnami byly zakryty stříhanými špalíry.*)

Budou-li upraveny radiální cesty, tak jak výše o tom bylo pojednáno, přijdou i tyto výzdobné motivy k platnosti. Bohužel u většiny jich bude restituování původní funkce zcela nemožné. Nenahraditelně zmizely a zničeny jsou fresky, které prodlužovaly ilusorné délku cest, jak patrné i z toho, že půdorysy jejich zalamovány jsou přesně podle směrnic cest. (Viz obr. č. I.) Nahradit je novými? — Totéž platí o vředu zmíněné stěně nad tunelem v části A. Při úpravě bude dále nutno otevřítí zmíněné jihozápadní brány a osadití spadlé sochy.

Pokud se týká široké cesty na rozhraní obou dílců zahrady, bude nutno obnovití ji v celé šíři, poměrně veliké, upravití obě ji ukončující prospektové stěny a učinití ji vykácením stromů pokud možno slavnostní a slunečnou. Dobře by bylo i se stran ji olemovatí stříhanými křovinami. Je to bohužel to jediné, co by-

*) Není možno určitě říci, že tyto point de vue byly hned od prvního počátku uzavřeny zdi a vyzdobeny freskami. Jejich vyzdívky nejsou vázány s ostatním zdivem a je tudíž možno, že původně byly uzavřeny mřížemi. Byla by to druhá podstatná změna na ohradní zdi.

chom po úpravě zahrady našli v nezměněném stavu.

Štěpnice (C.) souvisela s ostatní dispozicí, jak dosud patrné, prodloužením prospektu hlavní přičné cesty parterru A., která končila až při prospektové cestě v části B. Těžko dnes ovšem říci cokoliv o původním stavu této štěpnice, ač je vlastně nejpravděpodobnější, že se podstatně nezměnil. Bude snad dobře vyžadovati zachování cesty, která prodlužuje prospekt hlavní cesty přičné a v ostatku ponechatí ji osudu. Stálou otázkou zůstane zbytek dosti mohutné zdi s lichtenými arkádami v severovýchodním koutě štěpnice. Měla to být pouze ohradní zeď, nebo je to část zamýšlené budovy nové? Jisto je, že za ní, k severu, byly v 18. věku nějaké zříceniny, snad částečně zahradovitě upravené. Jak je vysvětlit? Jsou pouhou fantasií anonymního malíře obrazu ze sbírek hradu pražského, publikovaného v P. A. 35., obr. 24.? Až do nálezů nových literárních nebo archiválních zpráv nelze o tom ničeho soudit. Nutno však zdůraznití zachování tohoto zlomku.

Vinice trojská byla, tuším, ještě intimněji spojena s celkem. Je tu kostelík sv. Kláry, patronky manželky stavebníkovy. Není nepravděpodobné, že k postavení jeho dal podnět také krásný výhled odtud do krajiny. Kostelík ten je zase důkazem toho, jak doba neuvědomovala si dosud pouhý čistý požitek z přírodní krásy, který se stále ještě jen podvědomě hlásil k svému právu, a jak potřebovala vždy ještě nějakou vnější sankci k tomu, aby mu mohla trochu popustití uzdu. — Vinice dnes proměněna v třešňový sad. Cesty jsou tu však v naprostém nepořádku. Bude nutno upravití alespoň přístup ke kostelíku.

Chci nyní zdůraznití ještě tři principy, kterými bylo by nutno při úpravě zahrady trojské se řídití.

Především: obnovení prospektů a rovných linií. Prospekt ukončený ať již vlastní architekturou, či jiným motivem, je duší této zahrady, bez níž by neměla smyslu. Dále: dáti jí světlo. Vytkla jsem, co ze stromův nutno zachovat. Avšak ostatní, bez sentimentality, všechno pryč! Bez světla a prostoru nejen by nemohly přijít k platnosti prospekty, ale ani b a r v y, kterými původní Troja přímo hýřila. A to je třetí princip. Je velmi škoda, že vandalstvím času způsobená ztráta polychromie byla dovršena ještě dnešní monochromní opravou fačady. Leč slova nic již nenapraví. Snad bude možno alespoň květinovým dekorem oživití trochu původní barevný úsměv Troje. Nevdálo by snad, myslím, ani nové vydekorování prospektových stěn freskami.

MÍSTO PRO BUDOVU NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ A KLUB ZA STAROU PRAHU.

Klub za Starou Prahú přiblašuje se k otázce umístění parlamentu, aby zavčas čelil nebezpečí, obsaženému v pokusech umístití tuto, na naše poměry obrovskou budovu, ve starých čtvrtích Prahy. Již fakt, že byla výpásna soutěž, připouštějící a vyzývající k hledání místa ve starých čtvrtích Prahy, zneklidňoval a pro přátele Staré Prahy již pouhý úmysl zaráží, neboť si dovedou představit spousty, jež takové pokusy nutně způsobí ve starobylém městě. Klub přece však vyčkal výsledků soutěže, očekávaje, že snad byla tato cesta nastoupena právě jako průkaz marnosti.

Jsme přesvědčeni, že předsednictva Národního shromáždění nemají na mysli jakkoliv obraz Prahy znevažítí novou budovou parlamentu, a že naopak jest jejich cílem nové obohacení krás Prahy; avšak obáváme se, zdali zvolená cesta povede k tomuto cíli. Záporné mohlo býtí odpověděno na tuto otázku již předem a nebylo nutno, aby tak mnozí, i vynikající architekti, prokázali marnost těchto pokusů tak odpuzujícím způsobem. Soutěžící mají sice na vůli zčásti se nebo se neúčastnití soutěže a nečinití svému lepšímu mínění násilí, jsou-li však vyzváni činiteli tak svrchova-

nými, kteří svůj postulat podepřeli vysokými soutěžními cenami, odhodlali se mnozí, zajisté proti svému lepšímu přesvědčení, k nebezpečným pokusům, zapírající svou lepší minulost.

Program budov Národního shromáždění spotřeboval nejméně 25.000 čtv. m zastavěné plochy, t. j. budovu při šířce 50 m půl kilometru dlouhou. Jest na prousto nemožno pro budovu tak rozsáhlou nalézt místa na Starém městě anebo na Malé straně a nezasáhnouti starobylé město způsobem ničivým. Pokusy dopadly podle toho. Objekty, delší než pražský Hrad, zasáhly Malou stranu v popředí, mezi domy a domky stokrát menšími, co nebezpečná hmotová soutěž samotnému Hradu s chrámem svatovítským.

Na Malé straně zdálo se projektantům a porotě přece jen více volného prostoru a protože nebylo nutno k získání místa tak rozsáhlého vykupování tolika budov a boření celého kusu čtvrti, jako na Starém městě. Avšak žádné očividné oběti hospodářské nebyly by tak nesnesitelné, jako hmotné ztráty na krásě Prahy; v tomto směru posudek poroty není dosti odmítavý,

neboť odměnila a zakoupila projekt nemožně poškozuji krásu Prahy.

Spatný výsledek měla soutěž již v tom, že — jak máme za to — vypsané ceny měly neblahý vliv na estetické citění mnohých autorů a zavínily řadu urážek majestátu krásné Prahy. Odměněním tohoto počínání byla pak způsobena další škoda na schopnosti veřejného citu pro dobro a zlo v tomto směru.

Jsmé přesvědčeni, že i každý další pokus, podobný dosavadním, byl by marný, a že by přivedl jen tím větší zmatek do názorů o veřejné estetice a morálce toho, co jest dovoleno.

Proto obracíme se na předsednictva Národního shromáždění, aby upustila od dalších úmyslů používati starých čtvrtí jako stavenišť pro svoji budovu, neboť zajisté nemají v úmyslu rozrušiti tyto čtvrti, a aby si zajistila včas vhodné místo, které by neporušilo pohledy na Prahu, nýbrž dalo příležitost k novému obohacení světoznámých obrazů Prahy. Po jedenáctiletém studiu jest již velmi nutno rozhodnouti o umístění, aby se vývoj města děl podle tohoto význačného krystalického bodu.

SADOVÁ ÚPRAVA HRADČANSKÉHO NÁMĚSTÍ.

Loňskými mrazy utrpělo pražské stromovní velice mnoho a tu také vymrzly akáty na Hradčanském náměstí více než z poloviny.

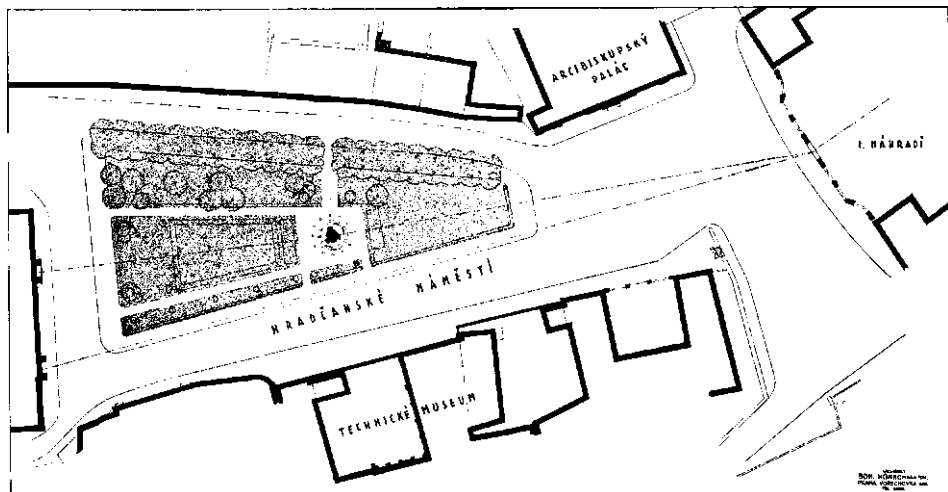
Hradčanské náměstí má tvar lichoběžníkový, jehož krátké čelo ovládá Toskánský palác; ne však zcela, neboť vyústění ulice Kanovnické rozšiřuje se a zabírá jednu třetinu šířky náměstí. Kdežto úroveň podél domů kanovnických jest skoro horizontální, stoupá chodník podle paláce Schwarzenberského až k paláci Toskánskému skoro 3 metry.

Zborcená plocha náměstí lemována jest na severní straně akátovou alejí. Druhá taková alej roste skoro

uprostřed náměstí, ale tak, že není architektonicky zdůvodněna žádnou osou a jde mimoběžně kolem Mariánského sloupu. Zakončení parku na východním konci, blíže Arcibiskupského paláce, je tak neurčité, že svádí k různým pokusům, jako byl posledně zde umísťovaný pokusný model Přemysla Otáče.

Zmíněná excentricky položená alej uprostřed náměstí a alej na západní straně parku zabírají celkovému pohledu na Toskánský palác. Poměr plochy dlážděné k ploše zelené není dosti vyvážen, takže náměstí působí dojmem rozháraným.

Komise, svolaná na den 12. listopadu m. r., měla

Plánek sadové úpravy na Hradčanském náměstí. (Klubovní návrh.)

stanoviti, jakým způsobem nahraditi mezery, vzniklé vymrznutím. Přizvaný Klub za Starou Prahu prohlásil ústy svého zástupce, že nedoporučuje prosté vysazení mezer a že naopak žádá, aby dnešní příležitosti použito bylo k celkovému rámcovému řešení, které by stanovilo směrnice úpravy náměstí. Teprve pak budíž rozhodnuto o tom, které stromy mají býti opět vysazeny nebo jinými druhy nahrazeny, a které mezery se již vyplňovati nebudou.

Zachované stromy začlenějí ještě velmi značně Toskánský palác a uskutečnění nové sadové úpravy bylo by tedy etapové s prozatímním šetřením zachovaného porostu. Teprve v budoucnosti by se ukázalo, které stromy by zůstaly trvale a které by se odstranily. Byla by to hlavně zmíněná již alej poblíž středu náměstí vedená, kde by se již stromy nevysazovaly.

Připravil jsem si náčrtky budoucí úpravy již před komisí tak, abych věděl, jak dalece lze zásady Klubem hájné uskutečniti, a tento náčrtek na přání domácí rady uveřejňuji. Jeho zásady jsou asi tyto:

Náměstí podrží alej podél domů kanovnických, střed

náměstí zůstává travnatý prostor, co možno vodorovný. Kolem Mariánského sloupu upravena jest větší volná plocha. Zúžením dlážděné jízdny dráhy rozšířen sad k jihu, takže chodník jižní směřuje na jedné straně k vstupní bráně zámecké mříže, na druhé straně pak k levému portálu Toskánského paláce. Na podobné ose, vedené mezi pravým portálem Toskánského paláce a toutéž branou, nalézá se Mariánský sloup.

Prodloužením sadu směrem k východu dostává dlážděná plocha před Arcibiskupským palácem pevnou formu a jest zároveň více zdůrazněno středové umístění Mariánského sloupu. Rozdílné terény vyrovnán jest během mezi alejí a architektonickou úpravou. Tato část parku snese dobře volně seskupené stromy.

Touto úpravou zamýšleno jest docíliti většího prostorového dojmu a zároveň rozšíření zelené plochy tak, aby byl docílen příznivější poměr mezi plochou dlážděnou a zelenou, a Klub za Starou Prahu ji doporučuje sadovému úřadu, aby jejich principů použito bylo při definitivní úpravě.

Bohumil Hübschmann.

K NOVÉ ORGANISACI NĚMECKÝCH MUSEÍ V SEVEROZÁPADNÍCH ČECHÁCH.

Od roku 1925, kdy byla v Mostě uspořádána výstava Ullrycha Kreutze, je patrný v německém muzejnictví severozápadních Čech nový režim. Musea probouzejí se znovu k životu, uskutečňují se nebyvalé dosud podniky a chystají se dokonce zásadní změny ideové. Tento ruch souvisí s ustavením nové organizace v rámci německého svazu muzeí, t. zv. Zweckverbandu, který utvořilo šest měst, Most, Duchcov, Chomutov, Kadaň, Zatec a Vejprty, uvnitř Verbandu der deutschen Heimatsmuseen in der Tschechoslowakischen Republik. Musea v těchto městech mají býti nyní řízena podle jednotného plánu, který by se ovšem dal individuálně přizpůsobovati. Za vedoucí zásadu bylo přijato, aby typické vlastnosti kraje, jak se jeví v minulosti i v přítomnosti, byly co nejmarkantněji znázorněny a doloženy. Návštěvníku má se dostat co nejrychlejšího a při tom nejdůkladnějšího poučení o vývoji života v městě a v kraji, zejména v těch rysech, které ho odlišují od kraje jiného. Doklady k těmto hlavním bodům, předem stanoveným z historie i z celého kvanta současného života, jsou sledávány podle programu, který souvisí s celkovým rozdělením na sekce. První oddělení je věnováno praehistorii, druhé umění, třetí kulturní historii, čtvrté přírodě. Ačkoliv toto rozdělení není s hlediska muzejnického zcela nesporné, můžeme předpokládati, že při důkladnosti, se kterou jsou jednotlivé kategorie propracovávány, bude všechna látka vyčerpána. Zvlášť zajímavá pododdělení má zejména kulturní historie. Je tu rubrika pro život jednotlivce, život společnosti, pro kulturu materiální a pro kulturu duchovou. Život jednotlivcův je sledován jednak se zřetelem na vynikající lidi, kteří v místním okruhu se buď narodili, nebo zde působili, jednak v souvislosti s rodinou a rodem. Sem se mají ukládati na př. rodinné archivy charakteristických rodů, fotografie a obrazy jich členů, ukázky děl a scenary prací slavných mužů a pod. O materiální kultury (ne-

bylo by lepší označení civilisace?) počítá se na př. vývoj chmelářství a obchodu s chmelem, vývoj městského vodovodu a kanalisace, vývoj dopravních prostředků v kraji, vývoj místní industrie, charakteristické zvláštnosti kuchyně a pod. Zajímavé je, že jednotlivé kategorie vzájemně celkem nekolidují. Jde-li na př. o slavného malíře, budou jeho obrazy v oddělení umění, do oddělení život jednotlivcův v sekci kulturně-historické přijdou pak jedna nebo dvě ukázky jeho nejcharakterističtějších — nikoliv nejvýznamnějších — prací, po případě jejich fotografie. (Tento způsob řešení je velmi poučný pro častou kolisi městských muzeí a galerií, nacházejících se v témže místě. Není tedy ideálem městského musea pařížské Musée Carnavalet, jak jsme se nedávno o tom dočetli, neboť všechny významné obrazy tam uložené mají býti deponovány v Louvru.) Je samozřejmé, že velikou úlohu zde hraje znalost materiálů, kterou musí správa musea vskutku mít. Vzhledem k nedostatku prostředků i osob zorganizoval Zweckverband rozsáhlou pomocnou službu místních spolupracovníků, kteří znají poměry a kteří mohou být zároveň správci musea a odbornými konsultanty. K výchově těchto spolupracovníků mnoho přispěla výstava barokní plastiky, uspořádaná v Mostě a v Chomutově roku 1927, a výstava gotické plastiky tamtéž roku 1928. (Oficiálně zúčastnil se Státní památkový úřad pro Čechy, který věc patronisoval též jako vhodnou propagaci ochrany umění vůbec.) Materiál byl explovitován z 8—10 okresů za pomoci spolupracovníků, kteří dostali instrukce nejenom odborné, nýbrž i přesný návod k jednání se stranami, k fotografování, k provádění transportu a pod.

Mýšlenka podobné spolupráce je nejenom nová, nýbrž i sympatická a zvláště, že se již osvědčila. Přispívá stejně jako celý program k tomu, aby musea, postavena doprostřed života, nebyla již mrtvými sklaďišti, ani hřbitovy, ani chorobinci kultury. Jde sic

jen o malá musea výlučně vlastivědná, problém se však netýká jen jich. Ačkoliv bylo v musejnictví dávno přijato za prokázané, že hlavní je idea, program, akční radius ústavu, nikoliv obsah depositáře, není tato záada vždycky a plně uznávána. Je ovšem pravdou, že je-li tato idea chybná, bere se pak celá činnost ústavu nepravým směrem. I v tom případě je však tento omyl účtyhodnější, než ono vetešnické uschovávání všech možných věcí, jak se dosud provádí na mnoha místech. Základní směrnice je pak možno, při dobré vůli, určit

s onou mírou, kterou může lidskému poznání dáti věda. Celá věc zasluhuje jisté pozornosti i s české strany. Hlavní činitel ve Zweckverbandu, p. dr. J. Opitz, nám sdělil, že chystá na rok 1931 výstavu renesanční plastiky. Jsme přesvědčeni, že podobná činnost v některých českých okresech, zejména v těch, kde dosud není proveden soupis památek, by byla velmi rentabilní, nemluvě ani o revisi organisace různých museí, na jejíž potřebu bylo již častěji poukázáno.

Vojtěch Volavka.

Z VENKOVA.

NÁSTĚNNÉ MALBY V KOSTELE V KONDRACI POD BLANKEM objevily se při požáru, který vznikl úderem blesku někdy v roce 1917 nebo 1918. Měl jsem od té doby příležitost shlídnouti dvakrát tyto malby a zvláště při druhé návštěvě v roce 1928 jsem viděl, jaké nebezpečí hrozí odkrytým, bohužel ještě nezabezpečeným fragmentům, jež poskytují dosti opory soudu, že malířská výzdoba kostela kondrackého je velmi cennou a důležitou památkou románského monumentálního malířství českého z konce XII. nebo z počátku XIII. století. Po požáru byly provedeny jen nejnnutnější stavební opravy. Bude však třeba zajistiti celou stavbu bezpečněji; při těchto pracích bude možno přikročit k odkrytí dalších částí maleb a k zabezpečení celé malířské výzdoby kostela.

Jak známo, patří kondracký kostel k typu románských kostelů emporevých; dvě okrouhlé věžky, postavené nad posternými oblouky empory, činí z něj památku v našem románském stavitelství zcela ojedinělou. Jeho vznik se klade do druhé poloviny století XII. Je pravděpodobno, že při konservacních pracích bude možno podrobným prostudováním stavby získati některé opory

pro datování přesnější. Mám tu na mysli i malířskou výzdobu dosud zachované románské lodi. Kostel byl pravděpodobně vyzdoben ne-li hned, tedy velmi záhy po svém vzniku. Odkryté fragmenty, figurální i ornamentální, na severní i jižní zdi lodi i na obloucích empory, nasvědčují tomu, že byl kostel vymalován celý. Dole je vysoký pás, vyplněný závěsem, nad nímž obíhají ještě nejméně dva pásy a výjevy biblickými, patrně cyklickými. Z nich je dnes nejlépe patrna Smrt P. Marie na západním konci severní zdi, na dnešní kruchtě, vestavěné při opravě, podniknuté roku 1735. Tento obraz je památkou nejvyšší cennou, již protu, že je dosud nejzářejším monumentálním vyobrazením tohoto výjevu na české půdě. Lze doufati, že jsou pod omítkou zachovány ještě další části maleb, jež bude možno po odkrytí a konservování náležitě prostudovati. Není ostatně vyloučeno, že se najdou zbytky malířské výzdoby také pod omítkou gotického presbytéria. Je však nejvyšší na čase začít s důkladnou opravou kostela a nevyřazovati dále zkáze okryté části maleb, jež patří k nejucunnějším památkám českého umění své doby.

Jan Květ.

DROBNÉ ZPRÁVY.

LÜTZOWŮV INTERIEUR.

V poslední době získalo město Praha zajímavou památku. Je to interieur přenesený ze zámku Zampachu do nové budovy Ústřední knihovny hlav. města Prahy, pracovní známého přítele českého národa a historického spisovatele dra Fr. hr. Lützowa.

Zařízení pokojů, sestávající z jednoduchého nábytku (původu domácího i cizího), několika obrazů, množství zářamovaných fotografií, koberce, křesťálového lustru a většího počtu drobných předmětů, bylo aranžováno v místnosti zvlášť k tomu účelu upravené tak, že originální interieur je dokonale rekonstruován. V této podobě poskytuje pokoj o osobnosti svého někdejšího majitele a obyvatele poučení názornější, než třeba obsahlý životopis.

Některé předměty (stříbrná etui, nožik ze slonové kosti se zlatou nebo emailovanou rukovětí) mají sice určitou cenu hmotnou, uměleckou hodnotu můžeme však s výhradami přisouditi jen několika málo.

Je to na příklad olejová podobizna Lützowova prastrýce hr. Fr. Koloviata Liebsteinského, signovaná a datovaná Liebem 1833, která má zajímavý soudobý rám. Dále akvarelový portret Lützowovy matky, podepsaný F. Bernardem. Ostatní obrazy jsou většinou barevné litografie anglického původu, nejenom z druhé, ale i z prvé poloviny 19. století. Z běžného nábytku, který si hraběcí rodina přivážela z Anglie, Francie či objednávala v okolí Zampachu, jest pozoruhodnější jen cechovní truhlice s leto-počtem 1729.

Souhrn všech objektů tvoří cenný kulturní dokument a pietní konservace je hodna významu, který měl Lützow pro město Prahu a pro propagaci české myšlenky v cizině.

Dr. Hana Frankensteinová.

Z REDAKCE. Oprava: V minulém (XIII.) ročníku čís. 1-6 na stránce 14., v 2. sloupci, 3. odstavci má státi místo Dr. Svoboda — správně: vrchní mag. rada A. Hlubinka.

Novinová sazba povolena výnosem ředitelství pošt a telegrafů č. 36.845/VII.—1927.

OBSAH ČÍSLA I.: Klub za Starou Prahu a úprava III. nádvoří pražského hradu. — Dr. A. Birnbaumová: Pražské předměstské zahrady (Troja). — Místo pro budovu Národního shromáždění. — Boh. Hübschmann: Sadová úprava Hradčanského náměstí. — Vojt. Volavka: K nové organisaci německých museí v severozápadních Čechách. — J. Květ: Nástěnné malby v kostele v Kondraci. — Dr. H. Frankensteinová: Lützowův interieur. Z redakce.

Odpovědný redaktor Václav Vitinger, Košíře čís. 295. Redakční rada: V. Birnbaum, A. Birnbaumová, A. Čarek, R. Hlubinka, V. Wágner, Zd. Wirth. — Otskávání článků pouze s udáním pramene dovoleno. — Vydává Klub za Starou Prahu, Praha III., Mostecká 56. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslíkova ul.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XIV.

V PRAZE, V ČERVNU 1930.

ČÍSLO 2—3.

FEUILLETON.

To, co je příznačno pro názor dnešní doby na duchové hodnoty, je zachyceno v oblasti literatury, hudby a současného výtvarného umění tolika glosátory deníků i revuálního tisku, že každý nový, není-li zcela původní zážitkem nebo jeho zpracováním, vskutku nosí dříví do lesa.

V oblasti ochrany památek nebylo dosud kromě běžných vtipů zachyceno nic ze živého proudění doby.

Úřednickým památkových úřadů je uložena mlčelivost, a to jednak trvale z úřední povinnosti, ale většinou zároveň v zájmu památek. Žádný z »památkářů« nepíše také ještě, pokud vím, svých memoírů. A tak uniká a veřejnosti zůstane skryto všechno lidské z tohoto zajímavého prostředí, třeba je tvoří jen hrstka lidí, která právě proto, že je jen hrstkou, nemá nikdy dost času, aby vybrala a pověděla aspoň to, co povědětí smí a může. Spisy památkových úřadů sotva něco prozradí, k čemu se kdysi říkalo »kresba prostředí«, poněvadž zaznamenávají ve snaze po věcné stručnosti jen konečný výsledek jednání.

A poněvadž také vysoký kothurn veřejných památkářských projevů je trochu nemotorný ve všedním dni, nedoví se na příklad už nikdo, jak to přišlo, že jeden z úředníků pražského památkového úřadu, hájící roku 1921 na podkladě zákona, v jistém směru neúplného a všeobecně protikulturně vykládaného, před zabráním zámek a park na Rakovnicku, jen stěží ušel shození do zámeckého rybníka (handicap: jeden proti stu, a výsledek: vykáčení parku pro školní cvičiště). Nebo jak jiného úředníka téhož úřadu poštvaný dav nepustil z nádraží do města ke komisi, při níž měl chránit zájem řádné regulace města a z tohoto úkolu vyplývající povinnost chránit i krásnou alej, vysázenou — na neštěstí! — kdysi členem rakouského panovníckého domu. Prvý handicap tu ovšem reprezentovali Habsburkové, druhým byl poměr jednoho ke dvěma stům — a výsledek: skácení aleje za nadšeného provolávání hanby památkovému úřadu a okresnímu hejtmanu.

A písemné doklady památkového úřadu sotva mimochodem zaznamenávají, jak okoli renesančního zámku na Jičínsku hájil před znevažením zástupce památkového úřadu a tohoto zástupce zároveň před osobními urážkami a brachiálními násilím zase četník s revolverem v ruce.

Rada těchto případů je nekonečná. Byla uložena do příhrádky s oblíbeným nápisem »Poválečná psychosa« a optimisté čekali, že zmizí navěky pod vrstvou prachu. Jak toto očekávání bylo oprávněné, o tom svědčí průběh přemnoha komisí na českém venkově i po roce 1923, kdy doba hájení této psychosy jaksi oficiálně uplynula. I pak se končily komise ve věcech památ-

kových někdy zábavně, někdy vášnivě, ale většinou velmi tmavými perspektivami pro osud stavebních a přírodních památek. Nebot tyto druhy památek byly nejčastěji v nebezpečí.

Tak došlo také v nedávných dnech (už roku 1930) ke komisi v X., českém okresním městě, kde vlastník parcely sousedící s posledním zbytkem městských hradeb chtěl postavit dílnu a skladiště s vysokou požární zdí, která měla nahradit hradbu, bez milosti — aspoň na pláň — bouranou. Třeba hradba nepatřila jemu, nýbrž sousedi (veřejné korporaci), dalo se vše za nadšeného souhlasu předsedy oné veřejné korporace, který na místě »překážející« bašty na své straně hned v létě by zřídil krásný kuželník.

K vylíčení průběhu komise bylo by třeba vzývat příslušnou musu. Začala se vřavou, když bylo zjištěno, že komise se účastní zástupce památkového úřadu a když městský zdravotní znalec MUDr. Y. Z. prohlásil na konstatování tohoto zástupce — s počátku chladně akademické, kterého se ovšem v dalším průběhu komise musil vzdát — že »památky jsou nezdravé pyramidami počínajíc« a že proto mají vesměs zmizet s povrchu zemského. Městský právní rada a městský inženýr se snažili s vynaložením největší energie a s největším exponováním svých hlasivek ovládnouti situaci, což se jim podařilo teprve po dvouhodině námaze. Právní rada byl na příklad naléhavě žádán, aby 1. člena památkového úřadu vykázal od komise, 2. aby ho nepřipouštěl k protokolování. Když odmítl vyhovět, byl po straně kritizován nejneparlamentárnějšími výrazy, že »chrání památky, ačkoli jako úředník městem placený má chránit město před památkami, a uctíván i jinými líbeznostmi.

Ke zdvořilostem, jimiž byl přímo i nepřímo zahrnován zástupce památkového úřadu a památkový úřad jako celek, bylo užíváno výrazů, které nejen nelze reprodukovat, ale které není možno ani vytečkovat. Teprve žádost, aby věty dotýkající se cti úřadu a osoby byly protokolovány, zastavila příjemnou vyhlídkou na státní zastupitelství tento přívál. Právní rada pak odrokuje řízení, a když se vzbouřené vlny utišily, vychází najevno, že komisi byly přítomny i živly rozvážnější, které se teprve nyní postupně dostávají k slovu. Také kouzelné slovo »subvence« (na opravu hradby) uplatňuje svoji čaromoc a nová komise za měsíc po komisi prvé má jeho sílu vyzkoušet.

Ale všechno, co z práce pozitivní bylo zařizováno během tohoto měsíce v X. i v Praze, na příklad rozpočet na opravu hradby, přeměna projektu, porada o možnostech subvence, to všechno zdá se být pohřbeno no-

vým křikem a novými obtížemi, jimiž se začíná komise druhá.

Zbožné přání mítí kuželník nebo skladiště divadelních dekorací právě na místě bašty a hradby přichází znovu na pořad. Památkovému úřadu se dává ultimatum, aby složil subvenci předem u pokladny korporace, jakmile od protestů se přešlo k »věčné« debatě. Tentokrát křik ustal dříve než před měsícem, ale výsledkem dlouhé práce jest holá záchrana hradby. Nově vyřešiti situaci novostavby (věc v Praze poměrně snadnou), se už nepodařilo, ačkoli řádné řešení by hmotně nepoškodilo ani stavebníka ani sousedů. Místní kulturní činitelé, právní rada, městský inženýr, okresní konservátor, člen městské rady řídicí komisi a několik vážných členů zmíněné korporace, všichni jsou pochopitelně navazeni. Dva měsíce křiku, urážek, všechno známé maloměstské píchání špendlíkem, podezíráni a vzdoru pro vzdor není malíčkosť. Kdo krčí rameny nad výsledky kulturní práce na venkově, nechť nezapomene na tuto vsutku mučednickou palmu venkovských kulturních pracovníků, kteří mají co činiti na příklad s takovým dobrým zdáním z d r a v o t n í h o znalce, jako bylo dobré zdání M U D r a Y. Z. v městě X. při komisi výše popsané:

»Uctivé sděluji, že zeď a brána nejsou dle mého názoru žádně cenně památky města a že z praktických důvodů jest třeba i cenně památky jako na příklad Dienzenhoferův pavilon v Praze zbořit. Praktické důvody jdou před starou vzrétalou zdí i před nepraktickou branou N-skou v X. — To jsem zažil na svém vlastním těle roku 1906 dne 26. ledna, kdy jsem byl u brány té svržen s vozu a zabit na 10 minut.

Tím se uctivě poručím i panu komisaři památkového úřadu, který mne při poslední komisi nazval demagogem. Z těch přitím ne rače omluviti, do komise s takovými znalci nepůjdu. V úctě Dr. Y. Z. c

A morálka těchto vedle sebe postavených faktů? Všichni společně jsme odpovědni za to, že takové případy jsou možny, všichni jsme mravně nekonečně zavázáni těm venkovským pracovníkům, kteří věří v hodnotu památky, kteří se olupují o klid, chrání-li ji a kteří pracují zřejmě přímo zběsile proti svým osobním zájmům ve jménu zájmů nadosobních.

Nezapomeňme, jak před dvěma roky byl v městě P. vláčen po soudech známý universitní profesor a vynikající vědecký pracovník za to, že ve funkci okresního

konservátora neohroženě bojoval na obranu stavební památky! A kolik podobných jmen by bylo možno jmenovat z jiných měst!

Širokým vrstvám lidu stává se po světové válce úplně cizím to, co Riegl považoval za největší vzpruhu ochrany památek, její m r a v n í úkol. Naopak, dnes veřejnost je hluboce přesvědčena o tom, že jejím m r a v n í m závazkem je tvořit nové proti starému (srov. článek inž. B. Zenatého v Batově »Sdělení«, XII., č. 53).

Kromě toho: současné umění stavební, dokud bylo malým nesamostatným děckem, rádo přijímalo podporu a záštitu ochrany památek, která neumdlěla v důkazech jeho oprávněnosti a radovala se z jeho prvních samostatných kroků.

Dnes jest nebo se domnívá býti architektura silným a samostatným organismem a nestojí o záštitu ochrany památek, která zatím dostala jistý zákeřný druh reumatismu, domnívaje se, že je stále její léto, rok 1903, zatím co se podstatně změnil sociální a hospodářské poměry (srov. H. Tietze: Die Kunst in unserer Zeit, 1929) a zatím co její m r a v n í úkol u veřejnosti a — bohužel — i umělců ztratil mnoho na ceně.

A ceniti památku jako vědeckou a estetickou u hodnotu předpokládá již buď vysoký stupeň kultury, kterého nelze žádati od širokých vrstev, nebo zase vysoký stupeň sebezapření, kterého nelze hledati u sebevědomého (v dobrém smyslu) umělce.

Ale zbývá tu stále veliká obec lidí, které rozum i cit přesvědčují o trvalých hodnotách památky i o tom, že jsou schopny zůstati hodnotami i po generacích a staletích.

Jaká jest povinnost kulturního státu na obranu těchto hodnot, především hodnot vědeckých a estetických? Táž, jaká na příklad vyvolává zákony proti zaměstnavatelům, kteří neuznávají m r a v n í h o závazku šetřiti zdraví svých zaměstnanců. Neboť hodnot onoho druhu je třeba k duševnímu zdraví, a nemá-li pro ně smysl doba protiromantická, doba racionalismu, zeptá se doba nejbližší příští reakce, co jsme jí zachránili z dnešních potop. A jistě schválí i prostředky, jimiž jsme se o to snažili, i zákony a rozumná úřední opatření, která mají mítí nyní hlavní slovo, třeba jsou dnes, neprávem, trochu odiosní.

Ale to už je jiná kapitola, s níž se bude naše generace ráda zabývat, stejně jako otázkami hospodářskými: kapitola praktické ochrany památek, poučená jistými zkušenostmi. R.

PRAŽSKÉ PŘEDMĚSTSKÉ ZAHRADY.

II.

(CIBULKA.)

O zcela jiný objekt jedná se na Cibulce. Jde o anglický park, který je našemu citění a chápání blízký. Nejedná se tu také o rekonstrukci, nýbrž jen o pouhou opravu. Jak známo, má údolí motolské zůstatí vilovou rezervací. Není vhodnějšího rozhodnutí. Leč odmysleme si ony dvě krásné zahrady, založené osvětskou šlechtou, Clamovku, která, jak se zdá, má být se strany jižní, do třídy Plzeňské, oblepena boky, což je zase zoufalé rozhodnutí, a Cibulku a pak také košířský hřbitov, a zbude nám táhlý úval nepřilíhůvabný.

Cibulka zachovala se nám téměř intaktně. Porušena byla tím, že železniční násep odřizl v jižní části kus zalesněného pozemku; táhla se s této strany až k Vidovli. Dále tím, že v kotlině pod dvorem zřízeno nepěkně zelinářské pole. Ostatek je pouhé napravitelné zruinování. To platí i o zahradní zdi, která tu patrně vždy byla zastoupena jen dřevěným plotem, a to ještě jen částečně, to platí i o malém jardi-nettu, pojičím se k severnímu boku zámečku. — Cibulka nebyla, myslím, nikdy úplně uzavřena plotem. Již dobovými tendencemi bylo dáno úplné splynutí s přírodou, a za-

kladatel její, filantrop a romantik, kníže Thun, měl již zcela jiné představy o soužití s přírodou, než jaké jsou patrné při dispozici zahrady trojské. Jde-li tam stále o uzavřený prostor, pevně ohraničený a nepro-
 knutelně soběstačný, je při této dispozici hlavním faktorem touha ztratiti jaksi vlastní individualitu, slíti se a sloučiti s ostatní krajinou, nekoncentrovati, naopak, pokud možno nejvíce odváděti pozornost od majitele, skromně skrytého v miniaturních pokojích zámečku, který rovněž zcela splýnul s hospodářským dvorem a jeho idyloou. — Ještě dnes rozmanitost této dispozice překvapuje návštěvníky. Nad údolím, v němž je krásné jezírko s vodopádem, tyčí se zřícenina hradu s vyhlídkovou věží. Je to část chmurná, melancho-
 lická. — Na druhém pahorku ve veselém třešňovém sadě vidíme pagodovitý gloriét, jinde najdeme goti-
 ující grottu, krásnou sochu, aleje i květlaké cesty, pole i lučiny. Nebylo by nic snazšího, než upravit tento sad, zakládaný s touhou prospěti všem a po-
 těšiti všechny, a již od počátku vzniku veřejně při-
 stupný, opět v ozdabu Prahy. Leč nemůžeme se toho dočkat. Byly sice vloni opraveny veškeré architekto-
 nické a sochařské objekty, ale vlastní sad ponechán v neutěšeném stavu, téměř hnilobném. Opravovatelé, vedeni jsouce nejlepší snahou, kterou dlužno z re-
 spektem kvitovati, zabezpečili, zajistě jen provisorně, veškeré tyto objekty drátěnými ploty a sítěmi. Přes veškeré uznání snahy není možno, aby tyto drátěné překážky nevzbuzovaly v návštěvníku dojem smutku. Nejen esteticky, ale i eticky. Skutečnému škůdci v ni-
 čem nezabrání; není nic snazšího, tomu kdo má vůli ničit, aby zničil především je. Zato všechny slušné návštěvovatele Cibulky a těch je přece jen, myslím, de-
 vadesát procent, musí tato opatření zabolet. A přece, jak bylo na počátku řečeno, máme v Praze tak málo vycházkových míst a nota bene míst takového esteti-
 ckého významu jako je Cibulka.

Vzpomínám tu zase na Paříž a ačkoliv bych si netroufala doporučovati následování příkladů, které dává — neboť není nic hroznějšího než zpusožený park ve Versailles a není víc odstrašujícího příkladu než ku př. Bois de Vincenes — přece je tu jedno při-

kladné: především jsou všude respektováni slušní lidé, kteří jsou schopni uposlechnouti upozornění. (Nesměji ovšem taková upozornění viseti na každém druhém stromě a v rozměrech grandiosních, jak tomu je ku př. v naší Divoké Šárce, kde se pomalu zakazuje i zhluboka dýchat a kde zdá se být úplně zapome-
 nuty zásady o výchově obecnstva.)

Myslím, že Praha a dnes kvetoucí město Košiče měly by snad dosti prostředků, aby území vlastního parku Cibulky ohradilo nějakým plotem, ovšem s re-
 spektováním všech alejí a vyjíždčkových cest, které slučují sad s ostatním krajem, a dosadilo sem hlídače. Snad by se návštěva takto uzavřeného parku mohla regulovati tím způsobem, že by se vydávaly legiti-
 mace, opravňující k návštěvě sadu. Pro obyvatele Košič z roční větší nebo menší poplatek podle ma-
 jetnosti, kterým by se částečně uhrazovaly výdaje. Občasní návštěvníci mohli by si v automatu při vchodu umístěném opatřiti vstupenku za nějaký minimální po-
 platek. Je to podobně zařízeno v zahradě Fürstenber-
 ské a osvědčuje se to. Pak by snad nebylo třeba drátů anebo grandiosních zákazů a la Divoká Šárka, a lidé vsutku klidu a odpočinku potřebující by ho tu našli. Nevadilo by snad, kdyby šlápli do trávy nebo se po-
 sadili na mezičku a zakouřili si. (V Šárce se ani to nesmí.) Velká část Cibulky je štěpnicí a zelinárnou. Zahradnický personál mohl by tu snadno vykonávati dozor. — Bylo by dobře konečně zpřístupniti i onu malou zahrádku s rozkošnou vyhlídkovou terasou se sochami, která přiléhá k severnímu boku zámečku a která je ve stavu zahradnický prašpatněm.

Konečně nemožu si odpustiti skromný dotaz. Proč při opravách pagodovitý gloriétek byl omítnut mono-
 chromně žlutě, když silně zbytky různé omítky hlasitě oznamovaly původní jeho veselé zbarvení? A dále, proč v prvním patře vyhlídkové věže umělé zříceniny byly zabileny silné stopy romanticko-gotiující malíř-
 ské výzdoby tohoto prostoru?

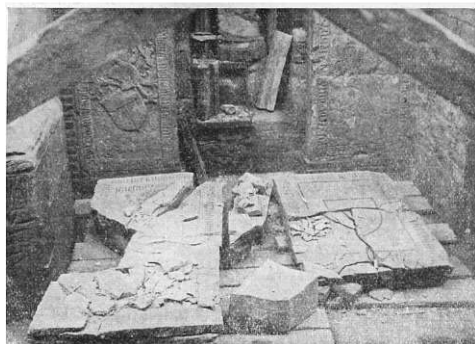
Barevně touhy baroka a rokoka, dnes přece vědecky zřejmě dokázané, dovolají se konečně také milo-
 srdenství a ochrany?

KOSTEL A KLÁŠTER P. M. SNĚŽNÉ.

Byl založen v pondělí dne 3. zří 1347, den po ko-
 runovaci Karla IV. králem českým. Pozemek, jež král klášteru věnoval, ležel na území pozdějšího Nového města, mezi branou svatohavelskou (nynějším Müst-
 kem) a židovským hřbitovem (v místech Městanské besedy). [Zakládací listina Karlova, jejíž text jest ob-
 sazen v potvrzovací listině Václava IV. z r. 1384 (kopie v rukopisném opisu u Balbína), praví: »... fratibus ... in perpetuum ... solum et campum ante muros ... ex oposito ... valvo, quod ducit de novo fano ... ad sepulchrum Judaeorum ... ut ibidem ecclesiam et habitaculum ipsi fratres ... aedificare et construere valeant, ... damus et donamus.«] Jak víme ze zprávy kronikáře Beneše z Weitmíle, dal král k dispozici karmelitánů stavební materiál k provisorním budovám kostela i kláštera; materiálem tím bylo dříví ze stavení, narychlo zbudovaných na svatohavelském náměstí ke korunovačním slavnostem. [»Aedificia, quae festae fuerant pro regali convivio, eisdem largitus est, qui ex illis fuerunt sibi ecclesiam ligueam et alia officia

suis usibus necessaria.«] Konečně asi také přispěl na stavbu Arnošt z Pardubic.

Kdy dřevěný provisorium bylo nahrazeno kamennou stavbou, nevíme. Stavilo se ještě 1585, kdy jistý Petr Opic koupil od konventu dům za 40 kop, jež byly bratry použity k stavbě nové sakristie. Podle Beckovského (Poselkyně II.) byl převorem Heřmanem z Tachova roku 1397 dostavěn nový kůr, přikryt střechem a instalovány v kůru varhany. Bylo tedy roku 1397 dokončeno a sklenuto presbyterium. Byla-li do válek husitských začata hlavní loď, to se z historických pramenů nedovidáme; jistě však byla ještě v té době postavena věž, neboť roku 1434 při přestělece mezi radikálními utrakvisty novoměstskými a mírnějšími staroměstskými byl stržen s této věže zvon. Věž byla při tom pobořena. Ve stavbě kostela v době zmatků a bouří husitských, ani v nejbližších letech potom se nepokračovalo. Ještě roku 1492 bylo presbyterium uzavřeno prkennou stěnou, jež toho roku byla vichřicí stržena. Kostel stále více chátral, hrozil přímo sesutím,

Nalezené náhrobní desky.

takže podle zprávy z roku 1562 bylo nebezpečno v něm sloužití mše.

Brzy nato se asi těž zřítla klenba — alespoň na rytině Sadelerové z roku 1606 vidíme pouhé okenní zdi trčící do vzduchu, bez klenby a s průčelím otevřeným. Ale ještě téhož roku 1606 bylo započato s opravou; františkáni, kteří roku 1603 tento kostel — z poloviny již ruinu, »templum . . . dirutum et devolutum« — dostali, s povolením krále Rudolfa, s peněžní pomocí Zdeňka Popela z Lobkovic a Jana z Talenberku presbyterium opravili, znovu sklenuli a uzavřeli v místě, kde se měla připojovat hlavní loď, příční zdi. Roku 1698 v místě dnešního nádvoří byla vystavena kaple P. Marie (porciunkulové), jež byla v XIX. stol. zbořena.

Jak je z kusých dat historických zřejmo, byl stavební stav této památky vždy chatrný a zůstal takový až do našich časů, jak je možno seznati ze spisů zádušního referátu, z nichž se na př. dovídáme, že již v roce 1885 byla povolena restaurace kostela, že v srpnu roku 1856 stěžuje si farář Duchek, že padají z oken kusy žebrovi a že téhož roku provedl stavitel Josef Chaura vybilení kostela na základě soutěže za 544 zl. 15 kr. a příslušné opravy omítek za 45 zl. 21 kr. O tomto vybilení kovala se komise již v roce 1851, a o způsobu jeho provedení doporučuje v dopise z 19. VI. 56 tehdejší konservátor J. E. Wocel faráři, aby se dotázal na tón stěn známých znalců umění a starožitností prof. techniky Grubera, nebo prof. akademie Engertha a Kratzmanna. Z kolaudačního protokolu v prosinci téhož roku seznáváme, že klenba byla natřena světlešedě a bílým nátěrem žeber a stěny v tónu světležlutého kamene, konsoly a pilíře tmavší (podle návrhu prof. Grubera) »vše v harmonickém souzvuku a libém odstínění barev čisté a dobře«.

Při té příležitosti dal stavitel Chaura prohlédnouti žebrovi severních oken a zjistilo se, že opakové sloupky jsou rozhašeny a opadávají, takže se konečně v roce 1857 přistoupilo k opravě severních šesti oken a stěn i opěrných pilířů mezi nimi, k níž podal Wocel opět své dobrozdání v tom smyslu, že opakové nepoškozené kvádry nesmějí býti omítány, lomové zdivo má býti omítnuto, zamítá však jakékoli natírání vápnem. Kružby a žebra okenní měla býti vyměněna ze stejného materiálu, poněvadž oprava jich nebyla možná, byla však provedena z nehvizdského pískovce na návrh prof. Grubera. Náklad rozpočten byl na 2272 zl. 42 kr.,

práci provedl kameník Ignaz Freund. Zároveň měla být provedena oprava západního průčelí nákladem 1480 zl. 3 kr., k níž však pro nedostatek peněz nedošlo.

V roce 1877 prováděna byla kameníkem Urlem oprava jižních oken, rozpočtená na 10.868 zl. 35 kr. s prací zednickou.

Roku 1878 předložil hosp. úřad návrh na úpravu západního průčelí kostela, který zkoumal za městskou radu B. Baroch, za obecní zastupitelstvo Jos. Marek a arch. Mocker, a podle něhož měly býti vyzděny dva opěrné pilíře z pískovcových kvádrů, ve střeše navrženy dva vikýřky a na vrcholi valby bání s křížem, vše nákladem 2949 zl. 66 kr. Na průčelí nabídl se malíř Scheiwell provésti sgrafitem 4 evangelisty a ozdobný pás přes celou šířku za 140 zl.

Ale již příštího roku předložil arch. Mocker nový návrh na představení loubí s terasou, s ponecháním portálu, ale gotickou úpravou dvou menších okének, který však byl zamítnut, protože by byl stínil oběma křídly s kaplemi. Podal proto arch. Mocker nový návrh s přistavením třístranné předsínky s terasou a zábradlím. Hospodářský ústav však v dohodě se zastupcem obce J. Markem předložil návrh nového gotického portálu s terasou a třemi štítky, ale s odstraněním starého portálu »barokního, jako nepřislušného a nedovoleného«, k čemuž vyžádáno dobrozdání konservátora Beneše a odkázáno vše technické komisi. Protože však náklad byl příliš veliký, navrhl p. Marek, aby byl proveden pouze gotický portál a dřevěné závěťi. Po delším jednání, při němž dokonce upozorňoval člen městské rady p. Makovský, že sanktuska hyzdí stavbu chrámovou a měla by býti snesena, navrhla technická komise, aby vikýřky již postavené byly sneseny a střecha se ponechala hladká a na vrchol valby aby byl dán velký kříž, »protože střecha je malá a nelze udati ozdobení takové, které by s celou stěhou nesouhlasilo«, takže posléze na průčelí nebylo ničeho méně a teprve později provedeny ve sgrafitu 4 znaky podle návrhu prof. Kouly a vsazen mosaikový obraz.

Proto však stavební stav kostela, zejména uvnitř, byl stále chatrný, takže v roce 1916 byl vypracován

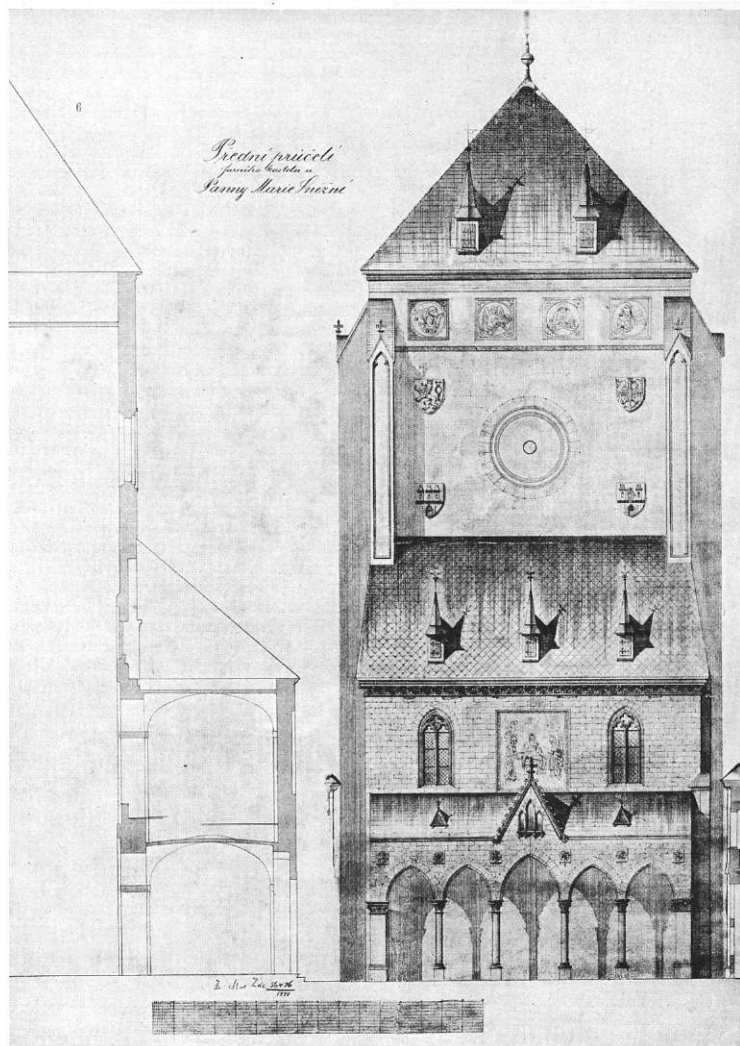

Zbytky sedíle.

zemskou správou politickou rozpočet K 84.655.— na řádnou restauraci, k níž však následkem války nedošlo, a když v únoru roku 1917 přetrhla se dvě železná táhla klešťová, jimiž měly býti zachyceny šikmé tlaky kleneb,

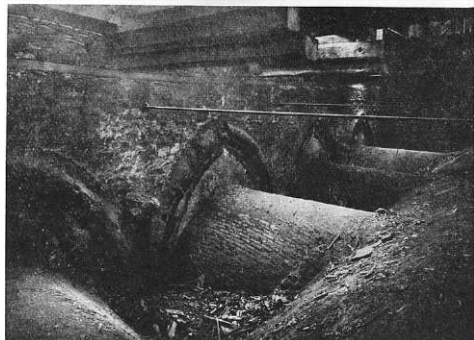
neúnavné péčí dra L. Jeřábka, tehdejšího přednosty Státního památkového úřadu, získati slib min. školství a národní osvěty k poskytnutí subvence až do 600.000 Kč, a současných příspěvků pražské obce

byl kostel policejně uzavřen. Tím ovšem ještě více chátral, protože se mu teprve nevěnovalo žádné zvláštní pozornosti.

Teprve v roce 1924 zahájeny byly znovu práce na zabezpečení a restauraci tohoto mohutného díla. Bylo k tomu ovšem potřebí dlouhého předchozího jednání k získání prostředků na tento velmi nákladný, ale i největší chvály hodný podnik, a podařilo se hlavně

ročních 50.000 Kč, s malým příspěvkem kláštera 40.000 Kč, získaných sbírkami, že ustavil se zvláštní sbor pro opravu kostela, jehož předsedou byl dr. L. Jeřábek, členy: arch. C. Kříčka za měst. radu, Quard. P. Bonav. Wilhelm za klášter, zástupce místní rady katolíků a zástupci úřadů. Vedením stavební kanceláře pověřen byl inž. Al. Hubáček. Vypsáno ihned obmezené nabídkové řízení na práci zednickou, tesařskou a po-

Pohled na klenbu s půdy.

kryvačskou, pro rekonstrukci krovu, který byl velmi chatrný následkem úplně sešlé, skoro zničené krytiny prejzové, takže klenby i zdivo trpělo deštěm a sněhem, a musil být nejdříve zabezpečen.

Po několika poradách provedla se rekonstrukce krovu podchyčením dosavadní ležaté stolice stojatou stolicí vřadlovou, vazní trámy plných vazeb byly v hlavách zesíleny našroubovanými příložkami a vyměněny houbou zničené pozednice. Chatrná sanktuska byla rozebrána a úplně nově vztyčena přesně podle staré formy a přikryta měděným plechem. V makovici nalezené záznamy o poslední opravě byly doplněny novou zprávou ozdobně na pergamentu psanou a uloženy v měděném pouzdře znovu do očištěné, dobře zclacené makovice. Starý kovaný kříž byl opraven. Tyto první a nejnultnější práce stály Kč 213.892.—.

V roce 1925 zadány byly na podkladě obmezeného nabídkového řízení práce zednické k opravě průčelí kostela firmě B. Kabát, která je prováděla z visutých klecí. Byly při nich veskeré staré, velmi chatrné omítky, pokud ovšem už nebyly opadale, otlučeny a lomové zdivo po řádném očištění omítnuto zatřenou omítkou. Kvádrové zdivo opěrných pilířů bylo očištěno a vyspraveno zčásti betonem, zčásti nově vysazenými kusy, zejména v ukončení pilířů. Kružby a sloupky i rámování oken byly vesměs úplně dobré. S postupem této práce byla krytina střechy nahrazena úplně novým krytem prejzovým, půda vyklizena a vycištěna. Trhliny v původním zdivu, starého původu, byly přes to opatřeny zkusebními pásky, aby mohlo být pozorován eventuální další pohyb. Zároveň bylo opraveno západní průčelí, s něhož byly odstraněny již značné opadale čtyři sgrafitované znaky a nevhodné, kvádrované orámování kruhového okna. Železná rámy všech oken byly očištěny a natřeny olejovou barvou. Práce tyto stály 192.960 Kč. Při opravě jižního průčelí opraveny zároveň sakristie a východní štít přilehlého křídla klášterní budovy t. zv. »zámečku«, při čemž byla střecha snížena asi o 50 cm, takže kostel získal na své výšce při pohledech z klášterní zahrady. Při této příležitosti zjištěna byla na západní straně této půdy průčelní zeď jižní lodí se zazděnými okny s kružbami parléřovské gotiky, s opěrnými pilíři, částečně odsekanými a na vnitřní straně se zbytky nástěnných žeber s konsolami v patkách. Část orámování jednoho okna byla také objevena při bourání domů na nároží Jungmannovy třídy a ná-

městí pro novou stavbu paláce Riunione Adriatica di Sicurtà, ale nebylo možno donutiti stavebníka, aby tento zbytek zachoval. Při opravě západního průčelí musila být snesena chatrná konstrukce krovu nad kruchtou a nahrazena úplně novou a novými prejzy přikryta. Při tom byl opraven i do té doby zachovaný renaissanční portál ze žehrovického pískovce s dubovými vraty, který však příštího roku, při požáru stavební boudy, byl tak poškozen, že musil být nahrazen novým, provedeným sice přesně podle starého, ale z jemnějšího pískovce a přesnějšího zpracování a tedy již dávno ne tak charakteristický. Zároveň vycištěna a opravena kaple sv. Antonína pod kruchtou a dvě sochy: sv. Antonína a Jana Nepomuckého, sochařem Hnátkem v nádvoří kostela. V tomto nádvoří provedeny byly také výkopové sondy ke zjištění středních pilířů, nebylo však nalezeno žádných zbytků.

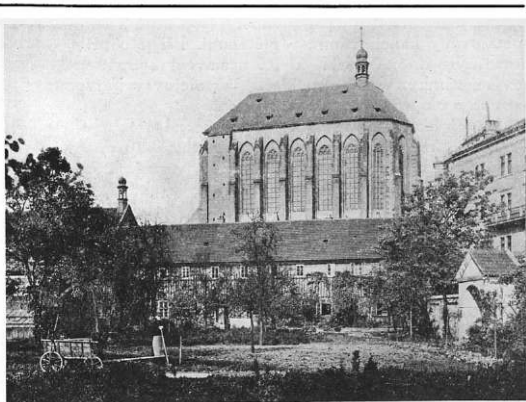
V r. 1926 bylo započato s konservací obvodových zdí menší stavby kostelní na severní straně kostela, jejíhož prostoru bylo až do té doby používáno nájemníky sousedních domů jako hospodářského dvorku pro ukládání všemožného harampátí, dokonce i části jako hostinské »zahrádky«, a jichž vypovězení a vyklizení bylo spojeno se značnými obtížemi. Všechny přístavky, mezi nimi i bezcenná barokní márnice bývalého hřbitova, byly zbourány, při čemž objeveny na průčelní zdi kostela zbytky pozedních žeber s konsolovitými patkami a zjištěno zároveň bezpečně, že severní stěna kostela (někdejšího presbytáře) je postavena na jižní zdi dřívějšího, menšího kostelíka. Při tom se shledalo, zejména po prohloubení úrovně až ke staré dlažbě kostelíka (o 1.50 m níže), že zdivo opěrných pilířů kostela je velmi značně potrháno. Při této odkopávce byly odkryty dvě zasypané krypy s množstvím kostí a zbytků oděvů, zejména podešvic, a několik desek z rakví, částečně malovaných, jež byly i s nalezeným křížkem odevzány městskému museu. V úrovni dlažby nalezeno 5 opukových desek nahrobních ze 14. století, zčásti velmi rozlámaných, a několik dlaždic. V závěru kostelíka objeven byl i zbytek oltární mensy. Veskeré zdivo kostelíka bylo očištěno, díry vyspraveny, při-

Apisda zbytků severního kostelíka.

padně cihlami vyzděny, a vyspárováno. Zazdívký oken byly opatrně vybourány, zbytky kružeb a rámování zajištěny, okna do sousedících dvorků opatřena drátěným pletivem. V jednom okně závěru upraven byl sestup betonovými schody do tohoto prostoru z bývalého hřbitova na východní straně. Tři opěrné pilíře kostela byly opatrně podchyceny betonovými patkami, vyspraveny vsazenými kvádry a zčásti docela nově z cihel vyzděny a vyspárovány. Zvláštní péče vyžadoval zejména poslední pilíř západní, v jehož koutě nalezeny byly zbytky kamenného vřetenového schodiště na kazatelnu a kruchtu se značně vyšlapanými schody. Celý prostor bývalého kostelíka byl v nové úrovni betonem vydlážděn a odvodněn. V téže době byl také vyčištěn a opraven gotický portál bývalého vchodu hřbitovního s krásnou plastikou figurální náplní v trojúhelníkovém štítě. Tyto úpravy stály 321.272 Kč.

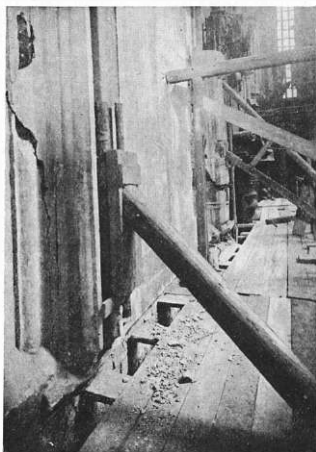
Tím byly skončeny práce na vnějším zabezpečení a restauraci této vynikající stavební památky a přikročeno v r. 1927 k opravě a konservaci vnitřku kostela. Otlučeny byly nejprve chatrné přízemní omítky severní stěny až po kamenný poprsník a velmi chatrné zdvoje z lomového kamene nahrazeno z větší části zdívkem cihelným. Při tom byla objevena těsně u hlavního oltáře gotická sedilie s kružbami a zbytky freskové malby. Pět bohatě profilovaných pískovcových přípor nad poprsníkem, které byly tlakem dosedajícího zdíva stěny nebezpečně rozlámány a jen velmi nedostatečně železnými pásy staženy, musilo býti skoro úplně vyměněno novým kamenem. Omítky stěny i ostatní kamenné článkování byly zbaveny všech nátěrů, takže se našla původní, hladká omítky renaissanceční v úplně dobrém stavu. Podobná úprava byla provedena i na jižní stěně, kde však kamenné přípory byly úplně dobré. V klášterním choru za hlavním oltářem byla snesena velmi chatrná dřevěná pavlač kolem závěru presbytáře velmi pozdě vestavená a veškeré omítky i kamenné články dokonale očištěny a vyspra-

Pohled z klášterní zahrady.

veny, velmi poškozené kusy pak nahrazeny úplně novými. Na tyto práce vydalo se okrouhle 100.000 Kč. Při té příležitosti dal řád sám svým nákladem rozembrati úplně všechny postranní oltáře, sejmuti dřevěné sochy s přípor na stěnách a opraviti je řezbářem Fr. Zelenkou za 75.000 Kč.

Účty za práce do té doby provedené dosahovaly na počátku roku 1928 okrouhle sumy 850.000 Kč, na což byly poskytnuty subvence: ministerstvem školství a národní osvěty 300.000 Kč a obcí pražskou 180.000 Kč, takže zbývalo nekrýtených 370.000 Kč a zdálo se, že všechny další práce budou musiti býti zastaveny. Přece však rozhodl se klášter pokračovati v započatém již díle vnitřní úpravy a dal postaviti důkladně, osmipatrové lešení nejprve ve východní polovině prostory kostelní nákladem 90.000 Kč a za poplatek 50 Kč denně za použití; brzy však provedeno lešení v celém kostele a začalo se se škrábáním a odstraňováním starých, většinou vápenných, několikerych nátěrů, při čemž k velikému překvapení byly objeveny na původní omítce klenby malby, takže práce musila postupovati velmi opatrně a podařilo se odkryti a zabezpečiti dosti dobře zachovalou původní freskovou výzdobu nejen stropu, ale i stěn na krásné, hladké renaissanceční omítce. Tento nečekáný a v Praze dosud jedinečný objev ukázal, že dvanáct polí klenbových ozdobeno bylo vždy po jednom obraze svatého v orámování tvaru mandorly s nápisem jeho jména, poslední pole až u závěru je vyzdobeno obrazem Trojice, klenba středního pole závěru obrazem zlatého rouna s iniciálou R. II., což přibližně datuje dobu vzniku těchto maleb, a postranní pole levé monogramem Marie a pravé neznatelným, snad jesuitským, IHS. Ostatní volná plocha klenby, zejména cviklů, jest vyzdobena malovanými šesticípými hvězdicemi, zlatými a šedivými, nepravidelně rozhozenými. V omítce vytažená žebra dosti nepravidelného a hrubého profilu jsou nabarvena hnědočerveně a vroubena listovcem šedě stínovaným na způsob chiaroscuro. Malby figurální byly jenom nepatrně vyspraveny, kdežto žebra musila býti z velké části přibližným tónem hladce doplněna, aby svoji kusostí nerušila soulad s ostatní výzdobou. Okenní špalety jsou žlutě a červeně mramorovány, přípory jsou malovány zeleným festonem, šikmo přepásaným červenou stuhou. Čtver-

Poškozené přípory severní stěny.

hranné jejich hlavice (patky žeber) jsou šedě a černě pomalovány kanelováním s pištálami. Při této příležitosti byly dvojce prasklé kleště nastaveny a opatřeny novými zámkami, všech osm kleští pak olejovou barvou natřeno a okna vyspravena a zasklena.

Vysoký hlavní oltář, sám o sobě cenné architektonické dílo, má kříž 8 m vysoký, tři sochy 2.70 m vysoké a řadu menších soch (celkem 24), vesměs krásně polychromovaných a zlacených, dobře zachovaných, které byly snáty, vyčištěny a vyspraveny, stejně jako celá ostatní výzdoba oltáře. Jeho konstrukce, také úplně dobrá, byla jen z opatrnosti lépe zajištěna proti skácení novými železnými úhelníkovými vzpěrami namísto dřívějších kulatých a slabých tyčí. Dva obrazy s hlavního oltáře a dva s postranních byly snáty a restaurovány akad. malířem Fišerem, pro něž upravena pracovním na kruchtě, z níž varhany byly rozebrány a vystěhovány a kde nalezen také původní oltářní obraz sv. Františka s datováním 1646 s erbem někdejšího primátora Turka, přemalovaným r. 1649; tento obraz, mnohem cennější dosavadního obrazu, byl očištěn a vyspaven a zavěšen na své původní místo. Ostatní obrazy byly zbyveny nového, velmi rozsáhlého přemalování nejen v barvách, ale i v kompozici, takže zejména oba obrazy s postranních oltářů, původně pouze na jednom zavěšené, objevily se daleko kramějšší a na jednom z nich, Zvěstování P. Marie, nalezeno označení W. L. R. 1727 a ze zápisů klášterních se dovidáme, že obraz byl zhotoven za 100 zl. »ku cti a slávě malíře

Kašpara a jím samým. Práce uvnitř kostela byly bohužel pro nedostatek peněz v roce 1929 velmi omezeny, skoro zastaveny, a teprve letošního roku podařilo se četným intervencím kláštera a zejména zásluhou p. ministra veřejných prací ing. Dostálka vymoci další subvenci ministerstva školství, tak aby práce mohly být co nejdříve dokončeny. Západní stěna, úplně hladká s prostou arkaturou kruchty a kruhovým oknem byla vyzdobena vymalováním tří znaků, klášterního uprostřed, státního a městského po obou stranách. Z výzdoby řezbářské bude celkem opraveno 67 soch, z nichž některé jsou značných rozměrů a velmi pěkně pracovány. Bohužel, že požárem v r. 1926 bylo jich několik důkladně ožehnuto a poškozeno. Před hlavním oltářem pod krycí deskou byla otevřena vratislavská hrobka, v níž nalezena krásná, bohatě plasticky zdobená cínová rakev.

Do kostela bude ještě zařízeno elektrické osvětlení, bylť ještě v r. 1910 osvětlován jenom u vchodu petrolejovou lampou a k zamýšlenému osvětlení plynovému nedošlo. Celkový dosud účtovaný náklad činí okrouhle 1,560.000 Kč a bylo by si jenom přáti, aby nejen stát, ale i obec pražská projevily dostatečný zájem a poskytl další subvence na úplné a technicky i památkově řádné a správné dokončení restaurace tohoto díla historicky významného a umělecky zvláštního, jímž získává nejen klášter, ale i obec a stát velmi cennou zajímavost, a aby chrám mohl být co nejdříve otevřen a umělecké jeho poklady ukázány celé veřejnosti, zajistě již značně zvědavě. J. A l m e r.

POZNÁMKY K OPRAVÁM PAMÁTEK.

V praxi ochrany památek se začíná objevovat nebezpečí, které s nedostatkem prostředků veřejných i soukromých se stále zvětšuje a na které je třeba veřejně upozorniti. Týká se tentokrát odborných restaurátorů všech oborů a případů, kdy jejich vysoké rozpočty na opravu památek úplně znemožňují podniknouti opravu.

Jeden příklad, doložený číslicemi, za mnohé: Obec města P. rozhodla r. 1927, že dá opravit Mariánské sousoší na svém hlavním náměstí. Sousoší bylo ohroženo tím, že díky sloupu se sochou madony se nahnul vlivem prasknutí sloupové patky a desky pod ní, takže byl uvolněn hlavní čep. Kromě toho otevřenými spárami v dlažbě mezi stylobatem sloupu a balustrádou vnikala dlouhou dobu voda k základem, které se v zamáčené půdě uvolňovaly. Tuto závalu zvěštovala velká frekvence nákladních aut kolem sousoší do značného nebezpečí. Jinak byl sloup s celou plastickou výzdobou a architektonickými články podstavce a balustrády jako obvykle natřen v XIX. století barvou, některé části soch a článků byly otlučeny nebo špatně vyspraveny při předchozích opravách.

Na opravu podali rozpočet dva odborní restaurátoři a na vyzvání obce i jeden místní sochař, majitel kamenické firmy. Jeden z odborných restaurátorů vystihl přesně všechny příčiny závad a podal rozpočet na opravu s rozebráním a rekonstrukcí sloupu na 40.000 Kč, bez rozebrání na 30.000 Kč. Druhý odborný restaurátor navrhl jen odstranění barvy se sousoší a vyspavení umělým kamenem, statické závary ve stavu sousoší nechal nepovšimnuty a rozpočet tyto práce na 21.600 Kč! Konečně místní majitel kamenické firmy

navrhl rozebrání a rekonstrukci sloupu, náhradu konstruktivně vadných částí pískovcem, opravu dlažby a ostatní práce jako prvý z odborných restaurátorů, a žádal za celou tuto opravu 15.500 Kč.

Obec a její stavební úřad vyloučili ovšem ihned rozpočet druhého odborného restaurátora, poněvadž nevystihoval hlavní, podstatné závary památky, a měly tak na vybranou jen dva rozpočty stejných věcných kvalit, jeden od odborného restaurátora na 40.000 Kč, druhý od místního sochaře na 15.500 Kč na tutéž práci. Je pochopitelné, že daly přednost místnímu sochaři-kameníkovi. Památkový úřad nemohl se tímto způsobu zadání brániti, poněvadž rozpočet místní byl velmi věcný a firma sama poskytovala i jinak dostatečné záruky, že provede podstatnou opravu, jdoucí až ke kořeni závad. Kromě toho obec v tomto případě nepožadovala subvence, o niž by byla nucena žádati, kdyby bylo trváno státní správou na zadání odbornému restaurátoru, což ovšem v tomto případě vzhledem k přemrštěné ceně možno nebylo. A i kdyby obec tuto subvenci za jiných okolností dostala, činila by za dnešních okolností státní podpora nejdříve třetinu nákladu, takže by i pak obec doplácela o 11.500 Kč více, než když o subvenci nežádá a zadá práci, jak je ve všech stran na ni nalháno, místní firmě.

Tento případ neskončil náhodou tragicky s ohledem na osud památky. Ale uvědomí si odborní restaurátoři, jaké nebezpečí a jaká výstraha je v něm pro ně? Jaké následky může mít soustavné předkládání přemrštěných rozpočtů? Památkové úřady, které pozorují takové případy téměř denně, obávají se potíží, které

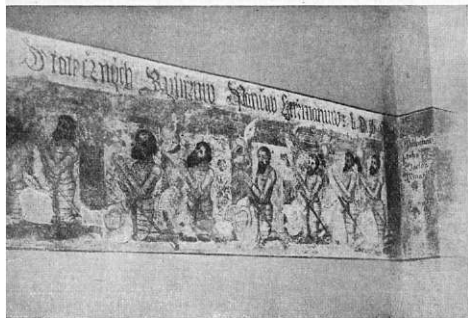
jim mohou přidati tyto zjevy k potížím dosavadním. Poněvadž je mnoho prací, při nichž účast památkových úřadů není spojena s právem či povinností adjustovati rozpočty, znamená to leckde vpád lidí zcela neschopných na škodu opravovaných památek. Je zřejmo, že to bude na škodu i odborným restaurátorům a že je-

jich domnělé výhody mohou se obratem ruky změnit v nevýhody.

Případ výše vylíčený zaznamenáváme jako včasné napomenutí, aby odborní restaurátoři všech oborů nepřeháněli svých cen, a to v zájmu památek stejně jako v zájmu vlastním.

PŘEDBĚŽNÁ ZPRÁVA O NÁLEZU NÁSTĚNNÝCH MALEB VE FILIÁLNÍM KOSTELE V KOSTELCI U HEŘMANOVA MĚSTCE.

Po udržovací opravě fil. kostela sv. Petra a Pavla v Kostelci u Heřmanova Městce, podniknuté r. 1928, bylo přikročeno r. 1929 k opravám vnitřku. Poněvadž prof. Chytil v Soudpisě památek (XI, 148) uvádí podle starších písemných i literárních záznamů v presbytáři kostela existenci zabilených nástěnných maleb, bylo přirozeno, že o jejich odkrytí se jevil od počátku prací největší zájem.

Vnitřní výzdoba kostela, tak jak se objevila po částečném odkrytí vápenných nátěrů a omítek, skutečně odpovídá celkovému významu a stáří kostela, jenž bohužel nemohl být roku 1928 při stavební opravě s hlediska stavebního vývoje tak prostudován, jak by byl zasloužil, a to jednak pro nedostatek prostředků na pronikavější archeologický prozkum, jednak pro běžný ráz naléhavých a nákladných prací stavebně zajišťovacích, k nimž v zájmu udržení kostela musil být vzat především zřetel.

Úpravy vnitřní, zahájené v červnu 1929, byly vedeny jednak záznamem Soudpisu, jednak místním ústním podáním, pokud šlo o malby rodu Heřmanů.

Po odstranění vrchního nátěru byla odkryta řada postav klečících rytířů, tak jak je uvádí Soudpis, nikoli však dvanácti, nýbrž devíti, hrubě přemalovaných a s nápisem v jednoduché fraktuře 19. století, z něhož se zachovalo »...ých Panuw Rityřů Heřmanu — a d 55 k a d 1694 Nowicýrowany 1841«.

Když byla tato přemalba z r. 1841 odstraněna, objevila se pod ní jednoduchá renesanční malba starší s velkým nápisem

„Rod Urojenych Estatečných Rytirzow Panuw Heřmanow“

s nezřetelným datem (L. P. 1594?). Na vnitřním líci vítězného oblouku v pokračování tohoto pásu klečících rytířů objevil se zbytek nápisu »Patronat — — toho — — — Waclaw Minařjk — —«

Ze srovnání originálu renesančního s popisem uvedeným podle místních písemných záznamů v Soudpisě vysvítá, že záznamy tyto se týkají přemalby. Renesanční originál má u srovnání s přemalbou přesné orámování a jednotlivé klečící postavy jsou vsazeny do obdélníkových polí (na výšku) s jednoduchým renesančním vzorkem na pozadí. Štíty se znaky Heřmanů (lekninový list) jsou namalovány na tmavé půdě rámu

u nohou klečících postav, přilby na téměř rámu u hlav.

Na ploše jižní zdi nad tímto malovaným pásem zatím pátráno nebylo — z nedostatku prostředků — a bude v sondách pokračováno, nastanou-li příznivější okolnosti, poněvadž popis v Soudpisě nevylučuje nález maleb gotických.

Zato na stěně severní, na straně evangelní, byly nalezeny mezi portálkem do sakristie a sanktuářem malby gotické. Jest to osm velkých postav světců, každá v jednoduché geometricky orámované prostoře s atributy dosud jen částečně znatelnými. Všechny postavy, vyjmajíc třetí zleva, jsou obráceny doprava k obrazu korunované trůnící madony s Ježíškem, v poli stejné výšky, ale větší šířky. Vpravo od madony namalovány jsou kolem sanktuáře postavy adorujiících andělů, dva nad sebou po každé straně.

Všechny tyto figurální malby pocházejí z konce XIV. století a jsou patrně současně s obrázkem klečícího anděla na původních dvířkách sanktuáře, nyní uložených v chrudimském museu (Soudpis XI., str. 147.) Nápis nad touto gotickou částí maleb »Dwanaczte Człanków Wiry Apostolské« je současný s renesanční malbou Heřmanů na jižní straně.

Podrobné ocenění a zařazení tohoto nálezu lze provést, až bude provedeno úplné odkrytí a definitivní konzervace, která pro nedostatek prostředků se zastavila v půli cesty.

Architektonické články jádra kostelní stavby, pocházející rovněž z 2. polovice XIV. století (z román-

ské stavby XIII. století není na vnějšku zjevno nic) a dobře zajištěné, zrestaurované a očištěné, dostávají náležitou doplnění velmi cenného.

Tato zpráva má na náleží jen upozorniti a zároveň říci odborné veřejnosti, jak charakteristický je případ tohoto kostela pro dnešní poměry. Oprava stavební byla prováděna výpůjčkou (48.000 Kč) ze jmění kompatronátního kostela v Hrbokově, kterému bude až do roku 1966 (1) splácena, oprava vnitřní musila být zastavena pro nedostatek místních prostředků. Subvence z úvěru na ochranu památek jest nejistá, poněvadž tento úvér je v poměru k velikým úkolům

nepatrný. Poměry patronátů nejsou upraveny zákonem. Za tohoto stavu věci vskutku budeme se objevu tohoto druhu spíše obávati, než se z nich radovati. Daný případ je ostatně ještě příznivý, poněvadž místní činitelé mají vesměs velké porozumění pro věc a usilovali od počátku o zdar opravy.

Jak však se daří objevům, které nemají tohoto štěstí? Na příklad — nástěnné malby z XIII. století ve farním kostele v Kondraci, r. 1922 horlivě odkryté a podnes nezajištěné? Otázka ochrany památek stává se stále naléhavější otázkou finanční.

Václav Wagner.

STAVEBNÍ SPRÁVA PRAŽSKÝCH ZÁDUŠNÍCH BUDOV A OBJEKTŮ.

Pražská obec byla až do r. 1922 patronem 13 farních a 3 filiálních kostelů a 1 votivní kaple, spravovala režijní fondy občanských hřbitovů a bývalého hřbitova malostranského, jakož i fond jmění společného, z něhož se hradily nedostatky některých fondů kostelních. Utvořením Velké Prahy a koupí velkostatku Dol. Počernic přibylo 6 farních kostelů, 2 kaple a 3 zádušní hřbitovy.

Udržování a opravy těchto objektů děje se z výtežku celé řady fondů, sestávajících jednak z nadací a obročí v penězích i majetku pozemkového nebo reálním, jednak z přebytků režijních fondů občanských hřbitovů. Z těchto fondů hradí se nejen náklady stavební a správní, ale i některé potřeby bohoslužebné, a povinnosti obce, jako patrona, je hraditi veškeré škody těchto fondů. Dohled na správné hospodaření těchto fondů i na řádnou správu objektů mají arcibiskupská konsistoř a zemský úřad (dříve zemská správa politická).

Protože fondy mají svůj základ z velmi dávných dob, byl výtežek jejich již před válkou nedostatečný a klesl po válce tím více, takže pražská obec z povinnosti patrona přispívá na udržování všech těchto objektů každoročně 1,500.000 Kč, z čehož připadá na práce a potřeby stavební okrouhle 1.000.000 Kč ročně.

Z těchto peněz provádějí se stavební opravy a udržování nejen kostelů a kaplí, ale opravují se i věže (zvonce), farní budovy a zádušní domy (většinou bývalé školy), umrlčí komory, pohřební síň v Olšanech a z větší části i udržování hřbitovů, kromě Olšanských, které celkem nepatrným přebytkem k ostatním fondům přispívají.

Potřeby na udržování budov byly již před válkou značné, takže se obmezovaly na nejnnutnější míru a za války byly obmezovány ještě více, nehledě k tomu, že kostely byly rekvisicemi ochuzeny jednak o zvony, jednak o meděné žlaby a krytina; lze z této doby uvésti pouze restauraci domu čp. 974-II, renaissanční školy u sv. Jindřicha, provedenou nákladem Elektrických podniků hlav. města Prahy s podmínkou, že jim bude objekt dán na delší dobu k užívání, a rekonstrukci průčelí domu čp. 639-I v Týnském dvoře stavitelem Libánským s provedením restaurace chiarosurových maleb na něm nejprve akad. malířem Kejmarem, později V. Kalibou v letech 1916—1925 a dokončené akad. malířem a restaurátorem M. Duchkem.

Po válce utvářely se poměry přirozeně ještě nepříznivěji stoupnutím nákladů, jak znehodnocením měny, tak zhoršením stavebního stavu stálým odkládáním rozsáhlejších oprav, a provedena byla proto v roce 1921, více z ohledů bezpečnostních a etických, nežli

konservačních, oprava jižní ohradní zdi býv. malostranského hřbitova s plotem z drátěného pletiva, aby hřbitov byl chráněn od nevitáných návštěv a vandalského pustošení. Proto byl stav některých objektů v roce 1923, kdy podepsány převzal vedení stavební správy, vskutku žalostný, ne-li i nebezpečný, a bylo potřeba co nejdříve započítí se důkladnou opravou téměř všech objektů.

Protože náklady na řádné provedení oprav, po případě restauračních prací, odpovídajících požadavkům památkové péče, ježto většina těchto budov je umělecky i historicky cenná, dosahovaly v rozpočtech velkých částek, které nebylo možno do ročního prelimináře zařaditi v celku, bylo nutno provedení prací na význačných objektech rozdělit na několik let. Stavební úřad, obsazený úplně novými silami, musil si shledávati všechny pomůcky a připravití řádný program nejen postupu, ale i způsobu prací, při čemž ovšem musil obstarávati i stavební správu a potřeby všech obecních hřbitovů současně mu přidělených, takže k vlastním opravám mohl přikročiti teprve v roce 1924.

Prvními pracemi byl jednak kostel P. Marie Sněžné, o jehož stavu a postupu i způsobu oprav podána byla podrobná zpráva na poslední valné hromadě, a kde podepsány prováděl jenom dohled nad pracemi, jednak oprava průčelí kostela sv. Trojice v P o d s k a l i nákladem 25.310 Kč, jehož sešlý zevnějšek při menších rozměrech a poněkud podřadnějším významu památkovém byl vhodným objektem pro vyzkoušení, resp. zajištění vhodného postupu pro restauraci, resp. výměnu a zajištění starých barokních omítek, které jsou příznačné pro celou řadu pražských stavebních památek. Na jižní straně kostela je dosud zbytek pěkné barokní ohradní zdi někdejšího hřbitova, k jejíž opravě nelze prozatím přikročiti, dokud nebude rozřešena otázka regulace okolí kostela, podobně jako k nutné úpravě s eventuálním odstraněním nebo snížením ohradní zdi na západní a severní straně.

V roce 1925 přikročilo se k opravě průčelí fary u sv. Petra, provedené podle návrhu arch. J. Wiehla, která potřebovala až po lunetovou firmu skoro jenom umění, bez zvláštních prací; zato však atika měla omítky značně poškozené, jež byly opraveny a zejména v profilovaných částech nahrazeny novými. Vázy byly odlity z umělého kamene sochařem J. Rehořem, sgrafita opravena sochařem B. Přeucilem. Oprava stála 30.851,4 Kč.

Zároveň započato s pracemi na architektonickém klenotu K. J. Dienzenhofera, význačné dominantě malostranského panoramatu, kostele sv. Miku-

láše, na jehož ubohý stav, zejména omítek na tambouru a hlavním průčelí, po léta bylo poukazováno památkovými institucemi. Nejdříve byl opraven tambour i s lucernou a s ním obě přilehlé strany věže, která je majetkem obce. Zde bylo nejvíce patrné, jak barbaricky byly před 50 lety ničeny krásné staré omítky, aby mohly být nově přestukovány, čímž měl být budově dodán vzhled novosti. Na štětí tato tenká vrstva (nejvýše 2^m/_m tloušťky) štuková dala se většinou dosti lehce odstranit, protože se sama na mnoha místech ve velkých kusech odlupovala. Na západní straně však bylo nutno celou část omítek nahradit úplně novými, protože i zdívo pod nimi bylo již rozhašeno. Vzdoba vázami ze žehrovického pískovce byla celkem v dobrem stavu a stačilo jí pouze umýt a místy vyspravit. Také nanášené hlavice pilastrů byly většinou zachované. Příštím rokem bylo očištěno skoro úplně zachované průčelí jižní se zbývající částí věže; v roce 1927 značně sešlé průčelí západní a severní, opět po roce daleko jednodušší průčelí východní a v roce 1929 byla snesena veškerá tašková krytina a nahrazena prejzovou. Celkový náklad těchto oprav byl okrouhle 667.600 Kč a zúčastnili se při nich: na práci zednické firmy arch. Ed. Sochor, B. Kabát, Brepta a Suchý, a na práci sochařské B. Přeucil, R. Vlach, Výrobní družstvo sochařů a štukatérů. Oprava věže stála okrouhle 157.540 Kč, při čemž neopatrností klempří vznikl v krovu helmy oheň, který, ač se značně rozmožil, byl přece jenom včas zdolán, ale byla při tom helma velmi poškozena, takže musily být krov i velká část měděné krytiny vyměněny a zavěšeny nové cymbály, vše nákladem okrouhle 164.295 Kč. (Podrobnější údajů možno se dočísti v VII. a VIII. svazku Zpráv památkového sboru hlav. města Prahy.) Při pracích bylo pořízeno 220 snímků různých detailů před opravou i po ní.

V roce 1925 byla ještě provedena oprava průčelí kostela sv. Haštala s úpravou střechy nad severní lodí, vymalování kaple sv. Rocha v Olšanech s opravou krytiny a zařízení elektrického osvětlení; průčelí této kaple opraveno v roce 1928 inž. L. Sukem a sochařem J. Válou nákladem dohromady okrouhle 63.310 Kč. V téže roce bylo pak ještě opraveno průčelí domu v č.p. 201-11 ve Vojtěžské ulici a ohradní zeď zahrady před kostelem sv. Jana na Skalce nákladem 79.200 Kč za podpory min. školství a národní osvěty a p. arcibiskupa.

V letech 1926 až 1927 provedena byla oprava průčelí kostela sv. Štěpána, při které bylo zdívo věže zbaveno vůbec omítky a vyspárováno, třebaže to neodpovídá úplně požadavkům conservačním, prostě z toho praktického důvodu, že omítka na opukovém zdívu špatně držíci dala by se velmi obtížně opravovat a při vysazené situaci věže ohrožovala by opadáváním ve velkých kusech kolemjdoucí, kdežto větrání opuky děje se v poměrně malých částkách. Při tom byla také prejzová střecha důkladně opravena. Celkem se vydalo na tyto opravy 215.090 Kč, práci zednickou prováděl stav. Fr. Vostřák, sochařskou a kamenickou K. Ducháček.

Na hřbitovech olšanských byly v r. 1926—1927 opraveny ohradní zdi I. a II. hřbitova zednickým mistrem J. Jandou a všechny pomníky na I. hřbitově očištěny a vyspraveny celkovým nákladem 40.934 Kč. Práce sochařské prováděli: K. Zuklín, J. Vála a J. Kafka.

V roce 1927 opraveno bylo stavitelem B. Libánským průčelí kostela sv. Vojtěcha, které očištěním pěkných barokních omítek značně získalo zčásti i na východní straně fary budovy současně opravené a vyžádalo si i s řádnou opravou krytiny náklad 77.045 Kč, a restaurováno bylo i průčelí kostela sv. Vavřince ve Velké Vsi stavitelem R. Fišmistem z Vodolce za 28.316 Kč.

V téže roce přistoupila pražská obec k rozšíření Plzeňské třídy na Smíchově zbouráním západních 2/3, staré ohradní zdi bývalých malostranských hřbitovů i s domkem hrobníka a její novou úpravou s posunutím dovnitř hřbitova, zřízením nového vchodu a postavením nového domku hrobníka na jižní straně, nákladem 1.155.079 Kč. Při tom byly také všechny pomníky podél této zdi opraveny, po případě přestavěny a nalčené desky nově vsazeny, a zřízen přechod pro pěší tímto hřbitovem, aby bylo odlehčeno komunikaci v ul. Plzeňské. Úpravy tyto byly skončeny v roce 1928 a prováděla při tom práci zednickou firma M. Dvořákova, práci sochařskou B. Jančar, K. Zuklín, Výrobní družstvo sochařů, B. Přeucil, Fr. Rehoř a G. Zďárský. Současně byl rozebrán a znovu podezděn a sestaven pomník Leop. Thuna za 28.068 Kč. Tím dostala tato památka konečně vzhled, odpovídající její významu a doufejme i trvalé zabezpečení.

Do roku 1928 spadají: oprava a rekonstrukce velmi chatrné věže i kostela sv. Matěje v Šárce, provedená firmou Kunc a Cisař s opravou krytiny, nákladem 62.845 Kč, oprava průčelí fary a kostela Nejsv. Trojice ve Spálené ul., se zařízením elektrického osvětlení a dokončená r. 1929, úhrnem za 135.476 Kč firmou Schaffer a Nový, sochařské práce provedl B. Přeucil; v téže roce bylo započato s čištěním omítek a provedeno ještě během roku 1929 jednoduché vymalování kostela sv. Petra, při kterémž příležitost proveden byl ústavem pro dějiny umění prof. dra Birnbauma důkladný výzkum se zjištěním podstatných detailů, vybourána 3 románská okna v jižní zdi hlavní lodí a objeveny v jejich špaletách i na pásech pod kruchtou zbytky románských fresek a kreseb, což si vyžádalo nákladu 156.894 Kč. Práci zednickou prováděl Ing. L. Suk, sochařskou B. Přeucil a malířskou V. Studený a Fr. Mayerhoffer.

Ještě v tomže roce opraveno bylo pěkné průčelí fary u sv. Štěpána stavitelem St. Starým s důkladnou opravou prejzového krytu v r. 1929, úhrnem za 51.664 Kč, a průčelí kostela P. Marie v Dol. Počernicích, provedené stavitelem J. Pelikánem nákladem 24.821 Kč, v čemž jsou započteny i příslušné práce řemeslné a oprava střechy.

V roce 1929 byla provedena oprava průčelí domu č.p. 604-I. (bývalé Týnské školy) jak do náměstí Staroměstského, tak i do dvora, kde byla vyčištěna a konservována sgrafita s nápisem a letopočtem 1614 sochařem Přeucilem. Práci zednickou provedl arch. E. Sochor; opravy však nejsou dosud skončeny, protože bude potřeba zabezpečiti gotické pásy ve sklepech. V Týnském dvoře byla opravena logie domu č.p. 639-I sochařem R. Vlachem za 26.475 Kč včetně práce zednické, provedené zednickým mistrem J. Vrabcem. Na sklonku roku bylo začato s opravnými a restauračními pracemi kaple sv. Longina Na Rybníčku.

To jest stručný výčet činnosti conservační a památkové, provedené zádušním oddělením stavebního

úřadu na objektech zádušních, nepočítaje různé drobné, nahodilé opravy a zákroky. Bohužel, že pro nedostatek nejen prostředků finančních, ale i pro nedostatek sil, jimž svěřena je kromě toho rozsáhlá agenda hřbitovní, zabírající mnoho času při značné

odlehlosti jejich na obvodu Velké Prahy, nebylo lze provésti více a snad i důkladněji a správněji. Vůle byla jistě nejlepší a zůstane i nadále upřímnou snahou úřadu, aby pokud možno nejlépe vyhověl požadavkům památkové péče.

Jan Almer.

OPRAVA KAPLE SV. LONGINA.

O historii této kaple psal zde dr. K. Guth (v roč. II. 1911, č. 1—2) a datoval ji tak, jako starší historio-
grafové, Hammerschmied, Mikovec, Tomek, Brániš a Lehner, kteří většinou kladou rotundu do 10. století na základě zakládací listiny kláštera břevnovského, v níž se děje zmínka o vsi Na Rybníčku a jejím kostele. Naproti tomu kladě Krueber rotundu do století 13., k čemuž je mu důvodem forma lucerny, která prý má ráz 13. století, a Eckert v »Posvátných místech« do 12. století, uváděje domněnku, že kostel je totožný se starším kostelem sv. Štěpána, kterému r. 1257 dostalo se farního práva. Zasněžení na jméno sv. Longina uvádí v souvislost se stavbou nového gotického kostela Na Rybníčku v II. polovici 14. století, který převzal jméno sv. Štěpána, a s přenesením ostatků sv. Longina do Prahy na počátku 15. století.

První zpráva o rotundě sv. Longina, která sloužila za pramen k jejímu datování do 10. století, byla zmíněná již zakládací listina kláštera břevnovského z roku 993, kde je zmínka o kostele Na Rybníčku. Tato listina je však, podle Fridricha, falsum z XIII. století a tím postrádá veškeré hodnověrnosti; a i kdyby byla hodnověrnou, nemohla by se, jak forma stavby samé ukazuje, týkati stavby nynější. První zpráva věrohodná, kterou také Guth ve svém článku cituje, je z roku 1234 o darování vsi Rybníčku řádu křižovníků královnou Konstancií, kde je jmenován kostel sv. Štěpána. Dalším pramenem je zpráva, uvedená u Emlera, z roku 1257, kterou biskup Mikuláš potvrzuje patronální právo, udělené řádu křižovníků u farního kostela sv. Štěpána Na Rybníčku.

Na základě kaple samé a teorií o funkci rotund s lucernou a době jejich vzniku, pronesených V. Birnbaumem v Dějepisě výtvarného umění v Čechách, můžeme usuzovati, že jde i zde zcela nepochybně o rotundu pohřební z 12. století, nebo z počátku 13. století. Detailů architektonických, jež by byly směrnaty pro bližší datování rotundy, je velmi málo. Ale to není ještě důvodem pro zvláštní stáří stavby, zvláště, srovnáme-li ji s rotundou v Holubičích, která takéž nemá obdobnějších architektonických detailů a jest přesně datována pečetí biskupa Pelhřima (1224—5). Na dobu 12. století ukazuje velikost některých částí zdíva a menší rozměry rotundy.

Když se letos přikročilo k zabezpečení této stavby, učiněny v ní objevy, které se celkem shodují s nálezy v roce 1910 učiněnými a popsanými drem Guthem ve »Věstníku«. Na víc objevena byla barokní, fresková

ornamentální dekorace v gotickém okně absidy, kdežto gotické fresky, o nichž mluví Guth ve svém článku, zmizely.

Až do nedávné doby tato vzácná památka, která nám byla jen stěží r. 1844 zachráněna, díky zásahu Palackého a Společnosti Národního musea, byla součástí zelinářské zahrady a sloužila za skladiště. Při letošních opravách pomýšlí se prozatím jen na zabezpečení rotundy samé, a sice bude provedena na vnějšku 1. obnova krytiny, prozkoumání a zaměření původní románské stupňovité krytiny; 2. oprava omítek barokní lucerny, prozkoumání a zaměření románských pilířků a sloupků ve zděném, barokním věnci; 3. zajištění zdíva lodi a absidy s výměnou všech cihelných vysprávěk, vyjímajíc zazdívkou z r. 1840; 4. odhalení části románského ostění dveřního a prahu tohoto ostění; 5. výměna římsy na lodi i absidě v částech zvětralých, výměna vrchní vrstvy kvádrů této římsy, zároveň s vyspravováním; 6. úplné odhalení gotického okna v absidě, podle možnosti s osazením kružby, s tím spojené vyčištění a zajištění jednoduché malby, raně barokní, ve špaletě a vnitřním lici tohoto okna; 7. odkrytí soklu, spojení s odvodněním celé kaple. Ve vnitřku bude provedeno 1. úplné odkrytí severní původní části románského vítězného oblouku s úpravou barokní omítky z 18. stol. při hranách této části; 2. zabezpečení jižní barokní části triumfálního oblouku, spojené s pátráním po zbytcích maleb; 3. oprava omítek v klenbě lodi, pokud byly zatékáním porušeny; 4. zadržení vnitřního lince gotického okna s ohledem na úplnost barokního interieuru; 5. o dlažbě rozhodnuto bude po prostudování hrobky Fleišmana z Tumpachu; 6. oprava dveří; 7. bývalé barokní zařízení v městském museu bude v kapli instalováno.

Byla by však záhodna též úprava okolí rotundy, snad nejlépe tak, že by se zeď, která brání pohledu na kapli, zbourala a nahradila mříží. Okolí rotundy by snad město mohlo dáti proměnit v malý sad, jichž právě ve středu města je tak málo, a učiniti je přístupným obecnstvu, neboť neopravují se staré památky jen proto, aby zůstaly mrtvy a nepovšimnuty, tak jako na př. také kaple sv. Kříže. Církevní úřady měly by obě tyto rotundy znovu zasvětili a obnovili snad dřívější jejich funkce jako kapli nebo oratoří, které by byly několikráte do týdne přístupny veřejnosti, aby nezapadly opět v úplné zapomnění.

Jitka Golberová.

Novinová sazba povolena výnosem ředitelství pošt a telegrafů č. 36.845/VII.—1927.

OBSAH ČÍSLA 2—3. — Feuilleton. — Pražské předměstské zahrady: (Cibulka). — Kostel a klášter P. M. Sněžné. — Poznámky k opravám památek. — Předběžná zpráva o nálezu nástěnných maleb ve filiálním kostele v Kostelci u Hermanova Městce. — Stavební zpráva pražských zádušních budov a objektů. — Oprava kaple sv. Longina.

Odpovědný redaktor Václav Vítěný, Kolářie č. 295. — Redakční rada: V. Birnbaum, A. Birnbaumová, A. Čarek, R. Hlubinka, V. Wágner, Z. Wirth. — Otiskování článků pouze s udáním pramene dovoleno. — Vydává Klub za Starou Prahu, Praha III., Mostecká 36. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslkova ul.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XIV.

V PRAZE, V ŘÍJNU 1930.

ČÍSLO 4.

MIMORÁDNÁ VALNÁ SCHŮZE KLUBU ZA STAROU PRAHU, KONANÁ
DNE 5. BŘEZNA 1930, USNESLA SE JEDNOMYSLNĚ ZVOLITI
PANA PRESIDENTA REPUBLIKY

DR. T. G. MASARYKA

SVÝM ČESTNÝM ČLEMEM ZA ZÁSLUHY, KTERÉ MÁ JAKO PRESIDENT
ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY O SOUSTAVNOU PĚČI A OCHRANU
HISTORICKÝCH I UMĚLECKÝCH PAMÁTEK.

*

Klub Za starou Prahu vděčně vzpomíná slov, jež prezident republiky dne 7. března 1930 pronesl k deputaci členů Národního shromáždění a vlády ve staré sněmovně, v odpovědi na jejich blahopřání, a jimiž dal nepokrytě na jevo, jak je mu osud staré i nové Prahy i venkovských měst a vesnic odpovědným a těžkým úkolem a co znamená pro kulturu celého národa:

»Mívám často příležitost vidět, s jakou pietou a láskou přichází lid na Hrad, dychtiv poznati naši tisíciletou kamennou historii. Proto jsem brzy po návratu z ciziny učinil opatření, aby se z Hradu vhodnými opravami a odkrytím jeho rozmanitých historických složek stal důstojný pomník našich dějin.

Představuji si na Letné, na severu a také na jihozápadě oblasti petřínské pás zelení. Doufám, že všechna tato zeleň zůstane zachována, v níž ojediněle budou postaveny v příštích dobách jen nejvybranější stavby naší architektury. Sám z Vašeho daru přičinil bych se o uskutečnění tohoto plánu glyptothekou. Nejen chlebem živ jest člověk.

Aby zmatek neukázněné komunikace nevyutil si nahodilě průlomů Starým městem, jest myslím nutno, aby dnešní generace, přihlížejíc k nutným potřebám života, vyřešila regulační i komunikační problém této starobylé části Prahy. Jen tehdy dorosteme do svého stylu, budeme-li mít úctu a pochopení pro odkazy naší bohaté a vysoce kulturní minulosti a budeme-li je pečlivě chrániti.

A to, co platí o Praze, platí o všech městech a vesnicích. Jen zachovávajíc v úctě odkazy předků, najdeme svou vlastní cestu pravé svobody a nepřetržitého vývoje, pokrok jest dán správným vztahem k tradici.«

Ale Klub je si vědom toho, že presidenta Masaryka nepřivedla teprve poválečná krise starobylá a horečný vzrůst Prahy k přemýšlení o těchto otázkách. Naopak: V celém Masarykově díle lze sledovati stálý zájem o památky a myšlenkový vývoj, kryjící se bezděčně ideově i časově s novodobým vývojem hnutí na ochranu památek.

Již v provolání z roku 1890 popírá Masaryk, jako profesor filosofie, možnost umístění pražského Husova pomníku na Václavském i Staroměstském náměstí; bližší jest mu myšlenka

---

volby Malého náměstí, ale nejvíce horlí pro náměstí Betlemské. Byť v tom byl tehdy postřeh, opřený o jiný ideový svět, dospěl Masaryk k ideám a přáním tehdy nejodvážnějších zastánců staré Prahy.

Stejně vše manifestuje Masaryk pro ochranu památek jako vůdce politické strany v programu z r. 1912. Činí to jadrně a přesně tak, že do dnešních dnů není třeba změny v tomto oboru programu lidové výchovy.

Jako první prezident samostatného státu — odmyslíme-li si jeho činy, jimiž již svoje snahy potvrzuje a sledujeme-li jen jeho další ideový vývoj — posílá národu poselství, aby národ nikdy nezapomínal na starou Prahu, na odkaz tisícileté kultury národa, která má více než kdy jindy možnost a právo, aby byla dalším generacím nejuvýmluvnějším svědectvím vyspělosti té které doby.

Prezident Masaryk mluvil obrazně. Nejde pouze o starou Prahu, jde o každé město a ves, o kulturu, kterou jedině starý svět vyniká nad nový, která nemůže být popřena, jejíž stopy však mohou být zničeny novodobou nekulturou.

Záblesky každé nové doby, jež hledala k žití nový výraz, projevovaly se ničením. Velká doba vzniku samosprávy obcí pocítovala překážky svého rozmachu v hradbách pevnostních, branách, radnicích i archivech, nová doba zase propadá ideálu technikova díla. Každé však úsilí, jež má být cílem, nemůže být zaměněno dočasným prostředkem.

Rozmach není ještě cílem. Jakost, hodnota, jež tu toliko zůstává a přetrvává věky a může být ničena toliko v dobách úpadkových — ta nechť podá svědectví, že první prezident osvozené vlasti, přehlušovaný hesly denního života, byl s nejvyšších míst zastáncem staré Prahy věrně a bez výhrad, jako malá obec nadšenců, jež tomuto boji a této výchově svou práci zasvětila.

Alois Kubiček.

PÉČE PRESIDENTA REPUBLIKY T. G. MASARYKA O ZACHOVÁNÍ A OCHRANU PAMÁTEK, O SOUSTAVNÉ BADÁNÍ ARCHEOLOGICKÉ, O ARCHIVNICTVÍ A MUSEJNICTVÍ

je již krásnou kapitolou v jeho širokém kulturním působení. Zasahuje tu — přímo i prostřednictvím své kanceláře — podnětně a v pravý čas a sleduje vždy také osobně výsledky vědecké práce, kterou takto umožnil. Nejmohtnější podnik, presidentem realizovaný, je *úprava hradu pražského a vykopávky* s tím spojené. Milionový náklad dal nejen teprve možnost zkoumati minulost hradu až do založení a zjistiti všechny fáze jeho stavebního vývoje, ale i prostředky k zachování pod zemí i nad zemí nalezených dokladů tohoto vývoje. Kromě tohoto rozsáhlého, léta trvajícího podniku, provedeny byly z prostředků presidentových *archeologické výkopy v Lánech*, vzorně vypraven *hradní archiv*, konservovány *umělecké předměty* v hradě, hlavně obrazy a nejcnější zapůjčeny Státní galerii k trvalému vystavení. Pro chrám sv. Víta zakoupen byl obraz *Aurelia Lommiho* (?) »Kajčnice«. Kancelář presidentova zasáhla také zásadně a včas proti nevhodnému umístění, měřítku a hmotě *pomníku Přemysla Otáče* před pražským hradem.

Jak pronikavě přispěl dosud prezident republiky k vědeckým a konservačním podnikům v oboru klasické i pravěké archeologie a v oboru zachování památek, ukazuje tento stručný výkaz příspěvků za 12 let:

1. Archeologickému ústavu v Praze na badání vyšehradské 65.000 Kč, na výkopy u Mušova a na Děvině 50.000 Kč, na prozkoumání hradiště libušinského 20.000 Kč.
  2. Prof. Dr. B. Hroznému na výzkumy v Orientě 120.000 Kč.
  3. Prof. Dr. A. Salačovi na archeologické badání v Malé Asii 20.000 Kč, na zřízení sbírky antičké numismatiky 10.000 Kč a na zařízení čls. archeologického ústavu v Athenách 50.000 Kč.
-

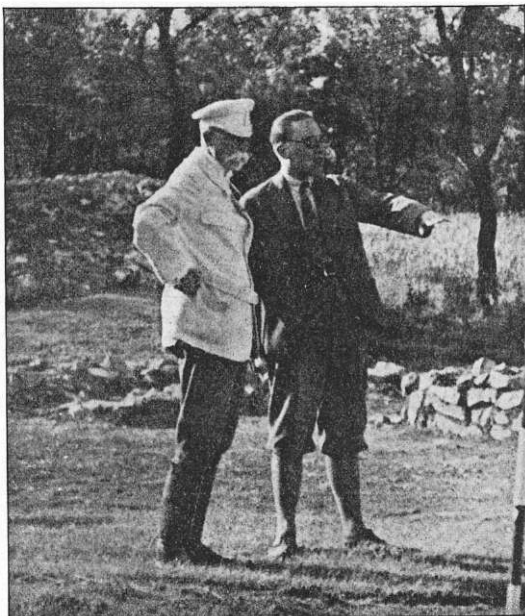
4. Jihočeské společnosti pro zachování husitských památek 100.000 Kč.
5. Jednotě svatovítské na dokončení chrámu 100.000 Kč.
6. Maticí Svatohorské v Příbrami na restauraci Sv. Hory 25.000 Kč.
7. Na restauraci chrámu sv. Prokopa v Třebíči 15.000 Kč.
8. Na restauraci chrámu velehradského 10.000 Kč.
9. Na opravy kostelů v Mokré 5.000 Kč, ve Volenicích 3.000 Kč a v Sasovicích 1.000 Kč.
10. Na udržování Havlíčkova domu v Borové 25.000 Kč.

PRESIDENT MASARYK A ČESKOSLOVENSKÁ ARCHEOLOGIE

Bývalo zvykem, že se při oslavách narozenin hlavy státu vydávaly přehledy vývoje jednotlivých věd, které měly svědčeti o zásluhách — jichž zpravidla nebývalo. President Masaryk se dožil osmdesátých narozenin a k jeho oslavě nebyly pořizovány památníky toho druhu, protože prostě celá řada vědních oborů nesla a nese stopy jeho ducha, ne-li přímo jeho osobní práce. Avšak i obory, které byly vzdáleny jeho vlastní činnosti, vděčí mu za mnohé, čeho by bez jeho pomoci nebylo bývalo dosaženo. K těmto oborům patří československá archeologie. Neměla nikdy na různých ustláno, ani před převratem, ani po něm. Vždy a ve všem narážela na nepřekonatelnou překážku — nedostatek peněz. Byly to bezútesné doby, kdy velké problémy ležely ladem a veškerá činnost se třísčila v drobných, často jen velmi nedostatečných pokusech. A po převratu, kdy oblast badatelská se rozšířila o zemi Slovenskou a o Podkarpatskou Rus, stáli jsme před novými problémy bez rady a bez pomoci. A v té těžké chvíli zasáhla ruka páně presidentova a přinesla vydatnou pomoc právě v nejobtížnějších otázkách. S jeho podporou, ba možno říci směle na jeho náklad, byly provedeny důležité a nákladné výzkumy, na které nestačily příjmy i velkých muzeí a které by nebyl mohl podniknouti ani Státní archeologický ústav ze svých obmezených prostředků.

Budtež zde jen zcela krátce uvedeny nejdůležitější práce, jeichž byl pan president iniciátorem a štedrým podporovatelem:

V bělečském polesí u Lána bylo prozkoumáno pět velkých kamenných mohyl z bronzové doby. Tento výzkum přispěl velmi značně k poznání mohylové kultury.

Obr. 1. President Masaryk na Libušíně sleduje výklad dra Böhma ze Státního archeologického ústavu.

Pan president jevil o výzkopy veliký zájem a sám se jich osobně účastnil. (Obr. 3.)

Důležitá otázka římské okupace našich zemí nabyta spojením se Slovenskem zvýšeného významu a římské táboru u Mušova na Moravě, ve Stupavě na Slovensku a současné osady domácího obyvatelstva očekávaly den, kdy rýč a motyka je počne křísiti z tisíciletého spánku. Teprve vydatná podpora p. presidenta umožnila Státnímu archeologickému ústavu tyto velké podniky, které již nyní přinesly překvapující výsledky. (Obr. 2.)

Z doby, předcházející rozmachu říše římské, patří k těmto podnikům výzkumy na Hradišti u Stradonic, které mají umožniti konečný úsudek o jeho významu. Tento výzkum města, rozloženého na 44 hektarech, nebyl bez

vydatné podpory páně presidentovy vůbec myslitelný.

Velikou váhu klademe na jeho podporu ve výzkumech o slovanském pravěku a o prvních dobách historických v našich zemích. To je naše národní povinnost, to je přímo kategorický příkaz, abychom poznali své předky i v dobách, o nichž historická tradice tak málo vypráví. A toto období bylo dosud z průhledných příčin značně zanedbáváno. Jsou to práce neobyčejně nákladné a pro muzejní účely velmi nevýnosné. Tím větší je zásluha p. presidentova, že nám umožnil i takovéto výzkumy.

Je to předně veliké pohřebišťe avarsko-slovanské v Děvínské Nové Vsi, jehož výzkumem bylo poznání slovanské kultury v 6.—8. století po Kr. tak obohaceno, že s velikou dychtivostí očekáváme další objevy na Slovensku.

Nejdůležitější však a na de vše záslužná byla jeho péče o probádání pražského hradu. Bez jeho upřímné snahy a bez jeho mravní i hmotné podpory nebylo by se nikdy podařilo proniknouti rumem, jež nahromadila staletí, až k nejšpodnějším vrstvám knížecího hradu. Tento výzkum a konservace i úprava nejstarších částí Hradu, které byly nejen zachovány, nýbrž i trvale zpřístupněny odborným kruhům, budou provždy nehynoucím památkem vzácného pochopení významu takovéto památky české historie, jaké se jen zřídka najde a jaké projevil náš prezident.

S výzkumem pražského Hradu souvisí výzkum Vyšehradu, jež p. prezident vydatně podporuje i přes to, že dosavadní výzkumy přinesly jen poměrně málo příspěvků k poznání období staršího, než je doba lucemburská. Avšak ani tu neztrácíme naděje a doufáme, že budoucí výzkumy budou šťastnější.

K oběma pražským hradům se druží bájemí opředěný Libušíň, dávný předmět pozornosti českých archeo-

Obr. 2. Prezident Masaryk v Mušově, provázen drem Böhmem a drem Gnirsem.

logů. Teprve podpora páně prezidentova umožnila jeho systematický výzkum, který přinesl mnoho důležitých poznatků, ale i ve mnohém rozčarování romantických domněnek. (Obr. 1.)

Prezident Masaryk působil svou podporou i nepřímo. Tím, že vedl náklad, spojený se zkoumáním těchto velikých objektů, usnadnil značné práci Stát. arch. ústavu, který se mohl současně věnovati i jiným, neméně důležitým výzkumům. A tato má stručná zpráva o významu prezidenta Masaryka pro českou archeologii by nebyla úplnou, kdybych nepřipomněl, že to byl tenkrát mladý profesor Dr. T. G. Masaryk, jež přivedl na dráhu československé archeologie mladého tehdy doktora filosofické fakulty, Lubora Niedlerla, jež se stal zakladatelem české školy archeologické a je autorem Starožitností slovanských.

Třeba sám nebyl archeologem, bude jméno prezidenta Dr. T. G. Masaryka vždy uváděno v československé archeologii mezi předními podporovateli archeologického badání.

A. St o c k ý.

VÝROČNÍ VALNÁ SCHŮZE ZA ROK 1929

Klubu za Starou Prahu (ústředí) konána byla v neděli dne 23. února 1930 ve velké posluchárně filosofické fakulty v Praze V., Břehová ul. č. 5. Jednáni zahájil místopředseda stav. rada J. Almer a věnoval v úvodním proslovu vzpomínku zemělním členům ve správním roce 1929. Jsou to: Ema Destinová, operní pěvkyně, JUDr. B. Franta, prezident zemské správy politické, JUDr. Jar. Goll, univerzitní profesor, J. Jíra, konservátor, J. Mrňávek, vládní rada v. v. a P. Jos. Špachta, farář u Nejsvětější Trojice. Přítomni utili památku zesnulých povstáním.

Ctení z á p í s u o p o s l e d n í v a l n é s c h ů z í, jakož i j e d n a t e l s k é z p r á v y, již sestavil jednatel PhC. F. St. Svoboda, odpadlo.

Podáváme ji v plném znění:

Přehlížíme-li činnost Klubu za Starou Prahu za uplynulý rok 1929, najdeme mezi nejvýznamnějšími otázkami, kterými se domácí rada Klubu zabývala, opět akci pro zachování Dienzenhoferova pavilonu na Smíchově. Po anketě, intervencích a protestech Klubu z r. 1928, jak o nich bylo referováno už v minulé valné hromadě, vypsaná byla konečně soutěž na přenesení pavilonu, která končila dnem 31. března m. r. Klub hned po otevření došlých nabídek soutěže připojil se k žádosti Památkového sboru hlav. města Prahy, aby také památkové korporace byly přizvány k posouzení návrhů. Domácí rada postavila se však současně proti návrhu téhož Památkového sboru, žádajícímu, aby prováděcí práce byly zadány

téže firmě, které bude zadán most. Za Klub zúčastnili se porady památkářů pp. arch. Hübschman a arch. Kubiček. Za nejpěchlejší ze všech nabídek uznána a k provedení doporučena byla nabídka firmy Nejedlý-Rehák. Také technická komise se usnesla doporučit městské radě zachování pavilonu přenesením. Klub požádal proto ministerstvo veřejných prací, aby darovalo městu Praze pozemek, na nějž má být pavilon přemístěn, a obec pražskou, aby s přenesením neotálela, aby se neproměškala vhodná doba. Doporučeno, aby náklad uhrazen byl zatím z nákladu na stavbu mostu. Po těchto akcích a po prohlášení p. primátora, že poskytnuti nákladu na záchranu pavilonu nebude činiti obtíž, zdálo se, že už nic nestojí provedení v cestě a Klub věřil v příznivý výsledek celé akce. Obec pražská však přenesení pavilonu ani potom nezadala, naopak, jak je z novinářských zpráv známo, právě začátkem února letošního roku se opět usnesla, aby pavilon byl zbořen, neposkytne-li snad stát dostatečné úhrady k provedení přemístění. A tak po dvouletém jednání je Klub vzhledem k nedostatečnému porozumění některých zúčastněných činitelů opět v nejistotě o osud Dienzenhoferova pavilonu, třebaže podnik právě v poslední době nové kroky pro jeho záchranu.

Další důležitou akcí Klubu v právě uplynulém roce byl rozhodný protest u prezidia agrární strany a městské rady proti umístění pomníku Přemysla Otáče na Hradčanském ná-

Obr. 3. Prezident Masaryk u mohyl v bělečském poli u Lán, obklopen účastníky komise.

městí. Důvody protestu byly uveřejněny v posledním čísle klubového Věstníku, není proto třeba se zde o nich zmínit. Protest Klubu rozeslán byl v opisech se žádostí o připojení také správě Hradu, arcibiskupství, schwarzenberské správě a všem uměleckým a památkovým korporacím a tisku. Setkal se všude také s pochopením a podporou.

V otázce zachování románských zbytků Biskupského dvora na Malé straně docílilo bylo ministerstvem školství a nář. osvěty a památkových korporací dohody s ministerstvem veřejných prací, takže se podařilo pod nýčaji novostavbou budovy ministerstva financí románské zbytky zčásti zachovati a zpřístupnit.

Také úpravy na pražském Hradě byly často předmětem jednání domácí rady Klubu. Klub protoval původně dopisem kanceláři presidenta republiky proti prolovení nového průchodu vedle Matyášovy brány a proti jeho řešení, nesouradnému a okolím. Když však byl redaktorem J. R. Markem v »Národních listech« dne 20. X. 1929 nepřimo obviněn, že si nevímá úprav na pražském Hradě, uveřejnila domácí rada v »Národních listech« dne 10. XI. 1929 veřejný projev, ve kterém vysvětlila své stanovisko a kritiku úprav na Hradě, s jejich způsobem provádění nesouhlasí, třebaže jinak nemá žádných pochybností o skutečných kvalitách umění prof. Plecníka. Projevy Klubu jsou dostatečně známy z denního tisku, proto není třeba je zde opakovat. Nutno ještě jenom připomenouti, že na odpověď hradiňáky úpravy v denním tisku uveřejnil Klub svou repliku, v níž setral na svém stanovisku. Domácí rada dožaduje se napříště komisionelního vyřizování úprav Hradu a všaneho informování odborné veřejnosti o zamýšlených opravách vystavením plánů, modelů a pod. Pokud se týče Matyášovy brány, žádá Klub, aby zůstala celá trvale otevřena, jak toho vyžaduje věhled I. a II. nádvorí a jejich osvědčené spojení. Ohledně nového zřízeného vestibulu vedle Matyášovy brány žádá, aby byl trvale a plně uzavřen, nemají-li pohledové býti porušeny řasdy střední části hradiňo křídla z obou nádvorí. Napokon doporučuje Klub častější otvírání jižního průchodu z II. a III. nádvorí, aby byl obnoven populární pohled na čirán sv. Vítá.

Stálou pozornost věnoval Klub i v posledním roce novostavbě banky Union a tím ohroženým domům na Ovocném trhu, dále hroziícím nebezpečí převodu budovy Karolina ve výhradně užívaný jenom německé university. Byla zvolena komise k projednání otázky a z jejího usnesení doporučeno vyměření a obhledání budovy Karolina a její definitivní úprava pro rektorát, promonci sijn. reprezentantní místnosti, archiv, museum a galerii university Karoly. Klub tvří na tom, aby budova nebyla zcizena od české university.

S nezdařem — bohužel — setkala se jiná akce Klubu, o níž byla také již zmínka v loňské jednatelece zprávě, totiž jednání o zachování domu »V nebice na nároží Skoepky a Perýtiny. Majitel, továrník Bukovský, nedodržel slibu, daného naším zástupcům, že dím adaptuje podle návrhů památkových korporací — loňského roku jej zhoříl.

Stejně bolestnou ztrátou v loňském roce bylo zhoření Helmových mlýnů, posledních mlýnů v Petřské čtvrti, které se stalo z pouhého usnesení ministra železnic, ministra zemědělství a ministra školství a nář. osvěty, způsobem protizákonným, aniž byl zachován obvyklý úřední postup a splněno alespoň při každém boření starých domů požadované zameření budov. Klub zaslal příslušným úřadům svůj rozhodný protest v této věci, publikovaný již v minulém ročníku klubového Věstníku.

U obou předšednictve Národního shromáždění protestoval Klub co nejrozhodněji proti výsledku soužete na vyhledání místa pro novou budovu Národního shromáždění, který se stalo z pouhého usnesení ministra železnic, ministra zemědělství a ministra školství a nář. osvěty, způsobem protizákonným, aniž byl zachován obvyklý úřední postup a splněno alespoň při každém boření starých domů požadované zameření budov. Klub zaslal příslušným úřadům svůj rozhodný protest v této věci, publikovaný již v minulém ročníku klubového Věstníku.

U obou předšednictve Národního shromáždění protestoval Klub co nejrozhodněji proti výsledku soužete na vyhledání místa pro novou budovu Národního shromáždění, který se stalo z pouhého usnesení ministra železnic, ministra zemědělství a ministra školství a nář. osvěty, způsobem protizákonným, aniž byl zachován obvyklý úřední postup a splněno alespoň při každém boření starých domů požadované zameření budov. Klub zaslal příslušným úřadům svůj rozhodný protest v této věci, publikovaný již v minulém ročníku klubového Věstníku.

mátkového úřadu, Státního geologického ústavu, Památkového sboru hl. města Prahy, Archeologické komise při České akademii, Archeologického sboru a Svazu okraiovoicích spolků, ve zvláštní schůzi, svolané domácí radou do místnosti Klubu. Potom byl elaborát o připomínkách k osnově schválen i domáci radou a odeslán min. veřej. prací, na vědomí pak min. školství a nář. osvěty a Masarykově akademii práce. V posledně jmenovaném ústavě zúčastnil se Klub svými zástupci ještě dalších porad, předmětu se týkajících, V celku možno s potěšením konstatovati, že se ochráně památek dostalo v osnově nového stavebního řádu patřičného uznání a vyřídění, po prvé ve formě zákona. Dále zaslána min. veřej. prací žádost o urychlení koupeí Hubáčkových domů v Letenské ul. na Malé straně, protože jejich snížení je podstatnou součástí projektu státní budovy tam stavěné. Tamtéž zaslán dotaz, zdali jsou pravdivé zprávy, že se ministerstvo zabývá projektem nahrazení řetězového mostu v Lokti novým mostem betonovým. Proti odstranění starého mostu, jedné z největších našich technických památek, Klub co nejrozhodněji protestuje a doporučuje, aby byla provedena jenom částečná rekonstrukce výmnohu nosných článků. Klub byl podporován v této záležitosti Masarykovou akademií práce a Technickým museem. Konečně usgována u min. veřej. prací regulace okolí kostela sv. Haštala a klášter hl. Anžeky na Starém městě.

V otázkách regulačních přišly po důležitých a zásadních případech předcházejících let na řadu otázky menšího významu. Klub prohlédl však vyložené plány se stejnou pečlivostí a zasilal k nim své námítky. Stalo se tak zejména v případě soužete na částečnou úpravu Letné, jejíž návrhy vyloženy byly v ministerstvu veřejných prací. Klub ve svých námítkách upozornil zejména na tak zvanou triumfální cestu, která se jeví domácí radě s komunikačního hlediska neúčelnou, nadměrně nákladnou a vlastně neproveditelnou. Nado má základní vady v architektonickém řešení, zejména v nedostatku vhodného monumentálního point de vue při svém začátku i ukončení. Konečně padly by jí za obět hrady, které Klub vždycky chráníl.

Státní regulační komisi odpověděla domácí rada na dotaz, tvří-li Klub za změněných poměrů dosud na zachování domů čp. 782—784 na Václavském náměstí, že i nyní na původním svém usnesení důsledně tvří. Státní regulační komise nese sama vinu na nynější situaci, poněvadž v r. 1923 při řešení regulace těchto míst nevytřela možnost zachování objektů předpisem výškových poměrů a případnými přechody k sousedním objektům, třebaže byla Klubem o to požádána. Stejně setral Klub na svém stanovisku v odpovědi ministerstvu obchodu, hotelovému inspektorátu, na jeho dotaz v téže věci.

Domácí rada připojila se konečně také k žádosti, týkající se regulačního plánu Prahy II., kterou Státní regulační komisi podala Tělovecová jednota Sokol v Praze II., aby zachován byl objekt čp. 1437-ll., ovšem s podmínkou, že zmíněná jednota ponechá i jinak budovu intaktní.

Ministerstvu školství a národní osvěty zasilal Klub opisy všech svých důležitých podání na vědomí a dožaduje se jeho zakročení v řadě případech, ochrany památek se týkajících. Stejně Státní památkový ústav byl informován opisy přípisů Klubu o všech našich akcích a vedle toho upozorněn na řadu ohrožených objektů v Praze i na venkově. Tak požádan o porízení odtluku plastiky na domě »V nebice v Praze I., kteru nebylo možno při boření domu zachovati v originále, upozorněn na sešly stav kostelů v Běcharech u Kopidlna, v Českém Brodě (kostel na zrušeném hřbitově), v Lišebčově (na návrší »Ve vinici«). Ovčáček a Sládek, kde zejména střecha potřebuje velmi nálehavé opravy. Dále upozorněn na haření starého domu na náměstí ve Velvarech, kde projektuje spojitelná palác, požádan o zabezpečení náhodným opadáním omítky nebo objevených grafitů v Domašíně u Vlastimě a j. v.

Klub intervenoval u primátora hlavy. města Prahy dr. Baxy a u některých členů městské rady, jmenovitě v otázkách Dienszénovova pavilonu na Smíchově. Městská rada byla požádána o ponechání staré regulační čáry při přestavbě domu čp. 736 v Dlouhé třídě na Starém městě, čímž bude zachráněno nejen tento dům, ale i celá skupina domů sousedních, kterým jinak hrozí nebezpečí zhoření. Dále požádan magistrát o písemné vyřízení žádosti, podané již Rottlem a ostatními majiteli obchodu a živnosti kolem Malého náměstí v Praze I. o nutnou úpravu desátního stavu průchodu v domě Richtrově. Městská rada požádána o urychlení asfaltování Mostecké ulice na Malé straně, dále aby bylo provedeno u příležitosti asfaltovaicích prací obhledání a zaměření zbytků několika důležitých středověkých pražských staveb, nacházejících se pod úrovní dnešních dlažeb, totiž býv. hřbitova a části Betlémské kaple na Betlémském náměstí, býv. kostela sv. Jakuba na Arbesově náměstí na Smíchově a kostela P. Marie na Louži na Mariánském náměstí na Starém městě. Mimo to doporučeno městské radě, aby dala systematicky vyšetřit všechny dosud neprohledané a nezaměřené sklepní části domů na Starém městě, aby tak mohly býti definitivně zjištěny všechny zbytky středověkých, zvláště pak románských domů v Praze. Městská rada dotázána, zdali a jaké je

zamýšleno řešení partie domů na úpatí Petřina a Seminářské zahrady v okolí místa nynější novostavby obecního domu v ulici Karmelitské, proti ul. Novodvorské, a bude-li se tak díti podle regulačních plánů, kdysi cenou počtýchých. Velmi často zakročil Klub u magistrátu proti nevukným nebo staré obyčejky hzyčidm reklamním nápisům. Tak protestoval proti přílišné výšce reklamní desky Prázkých plakatovacích podniků na zahradní dčt domu Fortheimova na Smíchovč, proti rusivým soukromým obchodním firmám, zavčšeným na věži vedle kostela sv. Petra na Pořiči, proti nevhodné světelné reklamě na domě Lčebného fondu veřejných zaměstnanců v Hyberské ulici (čp. 1001), proti nevukné reklamě tabulí v Tauseg na Moráni v blízkosti pomníku Palackého a mnohým jiným, nevylitaje ani nesprávné umístění orientačních tabulek úředních. U příležitosti protestu proti reklamě Camping Sportu na Občanské plošavně, která rusivě působila při pohledu na panoramu Hradčan a Alešova nábřezí, žádal Klub městskou radu, aby uložila reklamní komisi, aby v žádném případě nepovolovala reklamu, která by toto panorama rušila. Castěji pak opoakoval Klub žádat, aby do reklamní komise jmenován byl také zastupce památkářů. Naproti tomu bylo pedokčováno městské radě, hospodářskému odboru a zádusimnímu úřadu za pečlivě a pietní opravy dalších městských památkových staveb, na př. paláce Oettingenského, chrámů sv. Mikuláše, sv. Štěpána, sv. Trojice, sv. Petra, zahradní dčt kostela na Skalce, tynské školy a mnohých jiných.

O c h r a n a s t r o m ů v a s a d ů utpěla dlouhou nenahraditelné ztráty velkýmy loňskými mrazy, takže v domácí radě referováno bylo častěji než jiné léta o komiích, svolaných před kácením stromů mrazem poškozených, at už se jednalo o topol na Kampě, platany na Letné, akáty na Masarykově nábřezí, nebo konečně na Velkopřevorském náměstí. I v poradách o osazování nových stromů na místě vykáčených stromů starých uplatňoval Klub své názory. Tak donutil hospodářskému úřadu města Prahy osázeti Masarykova nábřezí lipami stejného druhu, jaké jsou u Národního divadla a postavil se proti kulovitým akátům a jiným druhům lip. Městská rada rozhodla se pro návrh Klubu. Podobná otázka naukyla se na Hradčanském náměstí. Komise, svolaná na den 12. XI. m. r., měla stanovit, jakým způsobem nahradit škody, vzniklé vymrznutím. Klub, zastoupený p. arch. Hübšchmanem, nedoporučil prostě výsazení mezer, nýbrž žádal, aby dnešní příležitosti použito bylo naopak k celkovému zámcovému řešení, které by stanovilo směrnice úpravy náměstí. Panu arch. Hübšchmanovi vědci Klub také za laickavě vypracované skizy k sadové úpravě tohoto náměstí. Návrh Klubu bude podrobně publikován v nejbližším čísle »Včstníkuv. — Ochranný sčdci tykaly se konečně také dva dotazy městské radě, totiž, jakým způsobem má býti rekonstruován sad na Skalce na Smíchovč a jestli skutečně počítáno o kácení stromů v Seminářské zahradě, jak ohlašují novinářské zprávy. Při tom znovu žádnáno, aby všechny sadové úpravy dály se vždy za přispění památkových kruhů.

Vedle dosud uvedených větších akcí zabývala se domácí rada během roku velkou řadou menších otázek, z nichž buďtež jmenovány alespoň některé důležitéjší. Tak věnoval Klub v tomto roce plnou pozornost velké přestavbě Kalovzského paláce na Starém městě, zejména ohroženému sále terané.

Majitel domu čp. 367/III. požádnal o odstranění rusivé reklamní tabule, kterou skutečně nahradil nápisem mešním.

Vojenské vědecký ústav v Ostrovní ulici požádnal o odborné smytí nátěrů se stúk v tamější kleuzaté místnosti.

Zemský úřad upozorněn na špatně provedenou opravu výstavní brány Vystavištvě ve Štromoce.

Městská spořitelna požádnána, vzhledem k uprázdňení manzardy domu čp. 934-I., o jeho smičení a novou úpravu do Staroměstského náměstí.

U ředitelství státních drah Praha-lich intervenoval Klub ve věci situování nového nádraží v Dolní Křči a žádal, aby bylo položeno tak, aby jím a přírodními komunikacemi nebyl ohrožen tamější zámeek a jeho park.

Elektrické podniky lih města Prahy požádnány aby zredukovány počtu různých sloupů, nakupených na úseku Masarykova nábřezí u Mostu legi a působících rusivým dojmem zejména nyní po vykácení starých akátů. Mimo to požádnány, aby v připravované komunikační soutěži Velké Prahy zařazen byl do soutěžních podmínek pasáuv, že staré čtvrti města tvoří umělecký a památkový celek a že tedy ohled na tuto záadu jest první podmínkou při řešení komunikačního problému Prahy.

Klub odmítl ze zásadních důvodů připojit se k žádosti Blahoslavovy společnosti, aby na Hradčanském náměstí postaven byl pomník obětem Habsburků, poněvadž je proti jakémukoliv pomníku v tomto prostředí.

Podobně nepřijovil se Klub k žádosti p. inž. dra Zimmlera, zejména p. primátorovy, aby byl uvolněn pohled z Mostu legi na Hradčany vykácením topolů na Kampě.

Stejně vřdně kvitoval Klub také uchování barokové části fasády býv. paláce Lobkovicického do Hyberské ulice.

Konečně přispěl Klub svými návrhy, vypracovanými p. arch. Hübšchmanem, k řešení umístění pomníku Nerudova na Malé straně vzhledem k nedávno založenému Spolku pro zbudování pomníku Jana Nerudý v Praze. Klub navrhuje pomník buď do parků před Pinkasiv dům pod Karlovým mostem, nebo v menších rozmezích při vyústění Janáského vřku do Nerudovy ulice. Grafické záznamy návrhů reprodukováno bylo v posledním ročníku »Včstníkuv.

Z a k c í m i m o p r a ž s k ý c h vedle vlastní činnosti svých venkovských odborů protočastoval Klub u spoiitelny v Zelezném Brodě proti zamýšlené novostavbě na místě známých dřevěných domů, velkostatkáři Schwarzenberkovi dopočno o zajištění Zlatokornské madony v kostele ve Zlaté Koruně před odcizením, poněvadž se na jihu Cech v minulém roce značně rozmnožily krádeže starozitnosti, mimo to upozorněn na špatný stav kostela v Lomci. Obecní úřad v Libčechově upozorněn na nutnou opravu kostela, dále dopočno kompetentním místním úřadům v záležitosti opravy chrámu ve Slaném, kostelika v Ovčárech, kostela v Lovosicích a pod. Mimo to sledoval Klub jednání poroty na schválení regulačního plánu v Zilíně, otázku regulačního plánu v Sobotce a rezulaci v Chocni, kterou je zvlášte ohrožen tamní městský park, akčliv by bylo možné kompromisní řešení podle dřívějších plánů. Klub nabídl městskému úřadu v Chocni spolupráci. Jednáno bylo i o špatném stavu ambítů býv. kláštera v Roudnici a o opravě věže kostela v Preruku.

Klub zúčastňoval se svými zástupci různých stavebních a odborných komií, svolávaných zejména městskou radou pražskou, a odával tu své dobré zdní a eventuálně protesty. Komise ty se týkaly ponejvíce akcí již vřpedu podrobně zmíněných, není je proto třeba jednotlivě jmenovati. Z jiných důležitějších porad zmíňuji se alespoň o dvou: o anketě Spolku pro zbudování pomníku J. A. Komenského v Praze, kde Klub zastoupen byl p. min. radou Schwarzerem a protočastoval proti umístění pomníku před novou městskou knihovnou na Mariánském náměstí. Přítel byl jednomyslně návrh Klubu, aby pomník postaven byl na Klárově. Jako druhou uvádím ještě alespoň komií pro nástavbu budovy zemské škólní rad v Letenské ul. v Praze III. Klub postavil se proti nástavbě. Komise skutečně nástavbu zamítla a doporučila, aby stavba provedena byla v zahradě, kde nebude působiti rusivě.

Vedle řady veřejných vřcháčků, o nichž podána bude zvláštní zpráva, konala domácí rada vlastní vřcházky informací. Tak prohlédla a protočudovala plány na částečnou úpravu Letné, vřložila v ministerstvu veřejných prací, dále plány na umístění parlamentu a projekty novostavby Eskomptní banky. Vykonala prohlídku sklená a ohledání zřiva v kasárnách u sv. Jiří na Hradě za účelem zjištění nebezpečí, hrozícího zřivu prosakováním vlhkosti. Prohlédla úpravy ve Vladislavské čisti Hradu i v substrukcích a úpravu vykopávek pod III. hradním nádvořím. Konečně navřtila domácí rad v loňském roce svatováclavskou vřstavu a prohlédla korunovačnické klenoty.

Na základě takto získaných informací a materiálu podávány byly v domácí radě referáty a debatováno o všech aktuálních. Vedle již dříve uvedených otázek jednala domácí rada během minulého roku ještě o pochybném zajiřování severní fasády Vladislavského sálu na Hradě, o opravě paláce Fürstenberského, o projektované opravě Šporkova paláce, o úpravě a novém použití bývalého kláštera u Hyberný, o konečné opravě kostela sv. Václava na Zderaze a o nálezu gotických fresek tamtéž, o informační komisi v domě Křnclově na Staroměstském náměstí, o adaptaci domu náboženské společnosti v Karlově ulici v Praze I., dále o jednání komií na adaptaci domu »Globeuv v Praze I., o projektovaném zboření Poltůvkovy budovy Zivnobanky a její novostavbě, při čemž se majitelka zavázala zachovati alespoň plastiky a architekturu nynější budovy a věnovati je některému veřejnému činiteli. Referováno bylo o vykořočkách bývalého kostela sv. Benedikta v Praze I., o vykořočkách na Vřšehradě a na Hradě v Kunraticích; dále o nálezu fresek u P. Marie pod řetězem na Malé straně, o nálezu zbytků románského kostela sv. Jana Na Bořicích a zbytků románského domu v Těžnici kořičanské č. 162 v Praze I., o chystané opravě hradu Jenčína, o opravě Hanaulky atd. Domácí rada vřslechla také dvěli referáty po. prof. dra V. Birnbaua o ochraně památek ve Francii a inž. J. Vančeka o vřstavě ve Vřtavištvě a o situaci tamních památek, později referát o Mezinárodním kongresu pro budování a stavbu měst, konaním loňského roku v Římě. Pro Klub je ctí, že v závřřčné řeti generálního zpravodáče tohoto mezinárodního sjezdu bylo také vzpomenuo činnosti Klubu za Starou Prahu.

Konečně připravena a zahájena byla v domácí radě debata o současných konzervativních a restauračních metodách, aby bylo zjiřeno, kryje-li se teorie ochrany památek s dnešní praxí. Zatím zahájil tuto debatu dr. Zdeněk Wirth objasněním zásad konzervace. Tyto debaty domácí rady jsou však pouze přípravou k členské debatě schůzi na téma »Konzervace a restaurace, kterou domácí rada svolá v nastávajícím roce.

Také v denním tisku — pokud ovšem byly zprávy Klubu přijímány a uveřejňovány dožadoval se Klub podpory nejširší veřejnosti, jmenovitě v otázce zachování Dienenhoferova pavilonu na Smíchově, dále úprav na pražském Hradě, pomníku Přemysla Otáče na Hradčanském náměstí, potom v případě bezpříkladné bezohlednosti k památkám staré Prahy zbořením Kuběžova a Freundova mlýna v Petrářské čtvrti, nebo v otázce boření domů pro novostavbu banky Union na Ovocném trhu a domu XV nebíe v Praze I., zachování sally tereny v Kolovratovském parku a j. více. V tom ohledu nutno vzdáti speciálně dík redakci »Národního Listu«, hlavně p. redaktorovi J. R. Markovi, za ochotné uveřejňování zpráv z Klubu, »Národní Politiky« a »Lidových Listů«.

Konečně budíž připomenuto, že Klub zasílá na žádost spolku Centre Excursionista v Barceloně plány regulace a zachování starých částí Prahy pro výstavu v Barceloně.

Zpráva jednomyslně schválena.
Pokladník Klubu ředitel Al. Čarek přednesl tuto zprávu pokladní:

STAV FONDŮ DNE 31. XII. 1929.	Kč
Fond Marie Hamerníkové	884.98
Fond Em. Tonnera	801.82
Fond Emy Destiniové	804.49
Fond publikační	5.789.62
Fond konservační	9.902.46
Fond agitační	683.28
	18.866.65

JMĚNÍ KLUBU ZA STAROU PRAHU 31. XII. 1929.

	Kč
Fondy	18.866.65
4½% átát. prémiová půjčka (Pražská úv. banka)	651.25
6% átát. dopravní půjčka	2.000.—
Zařízení klubu	800.—
Negativy od fy Koppe	9.965.—
Hotovost z r. 1929	82.034.82
	114.317.72

BILANCE ZA ROK 1929.

Příjem:	Kč	Vydání:	Kč
Hotovost z 31. XII. 1928	35.409.94	Vydání za »Věstník Klubu«	3.193.65
Příspěvky členů	4.449.—	Služb. personálu	8.690.—
Subvence	58.000.—	Byt: nájem, otop, světlo	2.853.90
Výnos vycházek	237.—	Udržování kanceláře	1.345.80
Ze skladu knih prodáno za	175.—	Jiná vydání	3.574.02
Alb města Prahy prodáno za	51.—	Hotovost 31. XII. 1929	82.034.82
Připsané úroky	3.370.35		
	101.692.29		101.692.29

Jménem přehližitelů účtů prohlásil MUDr. Ludvík Hornov, že vyúčtování shledáno v úplném pořádku a že navrhuje, aby odstupujícímu výboru dáno bylo absolutorium. Navrhl by jednomyslně přijat, čímž pokladní zpráva schválena.

PhC. Vilém Pohl, vrchní účetní České spořitelny, přednesl pak tyto zprávy o knihovně a archivu Klubu:

Roku 1929 nenastaly v knihovně Klubu žádné významnější změny. Knihovna skládá se z 2 oddílů: první zahrnuje díla o ochráně památek a s touto činností související díla z oboru dějin umění a příbuzných odvětví, druhý periodické publikace rázu ochránčářského a časopisy, obírající se vědním či uměleckým projektem komunikacími a pod. První oddíl nebyl nástupem knihovně, vzrostl však díky četné práci Cyrila Markovce, 7 čísel vlastněné publikace »Československo, Česká Chýlský, Pražský hrad a chrám sv. Víta, dr. J. Slávik, Přednášky a stávkářská firma J. Nekvasil, Pamětní publikaci k 60letí trvání firmy, Zato druhý oddíl rostl stále pravidelnou výměnou za klubovní časopis. Tímto způsobem dochází nyní do Klubu úhrnem 14 periodických publikací a časopisů: 1. »Věstník Svazu čal. měst«, 2. »Věstník Masarykovy ligy s přílohou Stavba měst a obcí venkovských«, 3. »Věstník hl. města Prahy«, 4. »Věstník technického muzea«, 5. »Věstník Komenských«, 6. »Zpravodaj stavby a práce«, 7. »Zprávy památkového sboru hl. města Prahy«, 8. »Časopis společnosti přátel staročinnosti českých v Praze«, 9. »Časopis čal. turistů«, 10. »Styl«, 11. »Plzeňsko«, 12. »Slánský obzor«, 13. »Zeitschrift des Rheinischen Vereines für Denkmalpflege«, 14. Glasnik muzejské družstva za Slovenijo (Lublana). Kromě toho zasílá »Národní politik« bezplatně svůj deník. Též v archivu nedošlo k žádným změnám.

Zpráva o knihovně a archivu Klubu jednomyslně schválena.

Redaktor klubovního »Věstníku« přednesl tuto zprávu:

»Věstník Klubu byl vydán za minulý rok v souhrnném čísle I.—6, Ročník XIV, za nové období počíná nyní vycházeti číslem I., které jest již vytištěno a bude počínajíc přístím týdnem doručováno členům Klubu inkasistovi ročních příspěvků. K tomuto číslu připojen jest obsah předěšlých ročníků, pokud nebyly zpracovány (VII.—XIII.). Ježto počet pravidelných příspěvatelů vzrostl, bude nyní »Věstníku« vycházeti po jednotlivých číslech v kratších intervalech a zcela pravidelně.

Zpráva jednomyslně schválena.

Předseda tel vycházek PhDr. Em. Poche přednesl zprávu o vykonávání vycházek a naznačil program vycházek pro přístí období:

V minulém správním roce vykonány tyto vycházky: do kostela sv. Jana na Skalce, do kostela Alžbětinek Na Slupi, do Invalidovny, do chrámu sv. Mikuláše, Praha I., do kostela sv. Kateriny v ústavu choromyslných, do jubilejní Svatováclavské výstavny, na Hanspaulku, na Hrad k prohlídce vykopávek, do chrámu sv. Jiří na Hradčanech, do kostela u Maltézů, Praha III., do Malostranské věže, zájezd do Českého Brodu a do Kunratic.

Zpráva jednomyslně schválena.

Tajemník Klubu podal za kancelář tuto zprávu:

V roce 1929 mělo pražské ústředí členů: v Praze 448 a na venkově 80 členů zapávaných v ústředí. Venkovské odbory vykazují tento stav členů: České Budějovice 39, Domačice 25, Kutná Hora 35, Pelhřimov 25, takže celkový stav členstva koncem správního roku 1929 činí 652 členů. Kancelář přijala do 21. března 1930 podání 128 a odeslala 137, mimo drobnou kancelářskou korespondenci.

Zpráva jednomyslně schválena.

Zpráva venkovských odborů:

a) Klub za Staré Budějovice:

Naděje, vyslovená v poslední zprávě o jistém zlepšení poměrů rozhodujících úředních orgánů k snahám ochránčářským, byla bohužel v roce 1929 některými případy značně oslabena.

Pro Klub je jistě velkou výhodou, že jeho předseda p. prof. A. Träger je zván jako konzervátor ministerstva školství a národní osvěty k jednání obecní stavební komise.

Jedním z těch případů, kdy nedbáno stanoviska, hájeného předsedou Klubu, je novostavba obchodního domu Wichtova na náměstí, kdy dva obloky starého loubí nahrazeny jedním oblokem, druhým je adaptace (vlastně novostavba) obchodního domu Mullerova v ulici Sterneckově, kde stavebník proti všemu právu zvýšil stavbu o druhé patro a korunoval ji nevusným štítem. Odmítavému stanovisku Klubu dostalo se v tomto případě alespoň ideového zastoupení tím, že stavební komise navrhla, aby stavebníkovi nařízeno bylo anežti štít a vydáno manifestační nařízení k aneženi druhého patra.

V minulém roce také důkladně opravena hradební věž na nábrží.

Klub požádal obec jako majitelku druhé dochované hradební věže, t. zv. Rabštejnské, aby pamatovala pro přístí rok na nevyhnutelnou její opravu, dále upozornil na nutnost zabezpečení alegorických obrazů na průčelí radnice a doporučil znovu zahájení broků v příčné opravě kašny na náměstí.

Klub sledoval také bedlivě stavební změny prováděné na některých dalších starých domech vnitřního města. Při přestavbě střechy domu Reschova na náměstí neměl přítomny k zákroku, v zamýšlenou úpravu přízraku barokního domu Neuerthova v Hroznové ulici zasáhá s úspěchem předseda Klubu, proti nástavbě patra na empírový dům Lšívův nečinil námitek pro značnou již porušenost fasády.

Klub všiml si také bedlivě růstu nových Budějovic. V popředí zájmu stojí zde nyní především základní úpravný plán, na němž pracuje architekt inž. H. Zákřejs. Klub byl také vyzván, aby vypracoval k regulačnímu plánu soupis památek, jež mají být chráněny. Na soupisu se pracuje. Otázce regulačního plánu věnováno bylo zvláštní dopislo s jihočeského předsedu, řízeného členem Klubu prof. L., kde předseda Klubu v obšírné stati vylíčil všechny dosavadní snahy o dosažení rozřešení této životní otázky města.

Sem náleží i pozornost, věnovaná regulaci Vltavy a úpravě komunikací ve městě, kde stanoviska, hájená Klubem, nacházejí ohlasu nejmenšího. Jako přírmou ztrátu nutno tu vyktnouti poražení starých lip v Husově třídě a zvláště bolestný případ s domem Bustorffm na nároží Jirovcovy ulice a Saďu, kde navrhlo se vykoupení objektu a zrušení regulační čáry. Rozříšením nebezpečného průjezdu bylo v získáno dostatečné místo, pro další dobré řešení hlavní okružní tepny kol vnitřního města, bez újmý jak charakteristické podyrovy, tak i rozsahu městských saďů.

Pokud se týče vnitřní činnosti Klubu přistupuje se právě k systematickému doplnění fotografického archivu klubového, za

kterýmžto účelem navázán styk s místním čes. klubem fotografů amatérů.

Za účely propagacními chystán je materiál pro zvláštní číslo budějovického „Věstníku, které by náležitě a instruktivně zvažilo ztráty i zisk od převratu. V tom směru spoláhá Klub na vydatnou pomoc ústředí. S vydáním tohoto čísla bude pak souviseti propagace snah ochranných na širším podkladě, podepřená také akcí přednáškovou.

b) Klub za Staré Domažlice:

Lv tomto roce byla věnována náležitá péče úpravě a konservaci Ringelhanových soch na klášterní zdi, avšak i zde nedopracoval se Klub kladného výsledku. Na návrh zástupců Klubu při kolaudačním řízení krámu v klášterní zdi stanovila městská rada složení 25.000 Kč jako záruky augustiánského kláštera, že sochy budou zvývednuty a podle návodu památkového úřadu na jaře konservovány a upraveny. Konvent požadoval částky jako záruky složil, ale po vydání kolaudačního vyvážení městským úřadem, městská rada záruku uvolnila, následkem čehož stavěbník ponechal sochy nevyzvedené a Klub docílil pouze toho, že sochy byly opraveny podle návrhu památkového úřadu.

Městský úřad vyžádal si vyjádření Klubu ve dvou případech, a to v příčině stavby p. Kitzbergera v sousedství staré brány dělejší a v příčině vykládkán zboží u klášterní zdi. Kromě toho byl Klub zván ke komisi, jednající o přemístění kapličky Sv. Trojice; této komisi se však zástupce Klubu neúčastnil proto, poněvadž kaple jest bez vskaké ceny umělecké a historické.

Umělecké besedy v Praze zaslány byly fotografie Píthodova pomníku v Domažlicích, který jest jednou z prvých prací mistra Myslbeka, jehož výstava prací byla v Praze pořádná.

V posledním čase jest časovou otázkou stavba Hospodářské zláozny u Sv. Trojice. Stavba ta má být podle směrnic dra Zárkeje provedena tak, aby ukončila domažlické náměstí, které po sboření staré brány hořejší nečiní dojmu jako náměstí (uzavřené), nýbrž jako široká ulice. Městský úřad prozatím stojí pevně na stanovisku regulačního plánu a směrnic dra Zárkeje, ale není vyloučena možnost, že od svých požadavků ustoupí — neboť — příklad klášterní zdie a sochy Ringelhanovy napovídají mnoho.

Počet členů patří ročním minulým se zmenšil odchodem předsedy, inž. F. Laudáta, měřič. řady, a úmrtím fidejho učitele v. v. Ondř. Švajnera. Oba byli dobrými pracovníky Klubu a příbuzných korporací.

c) Odbor v Kutné Hoře:

K žádosti farního úřadu v Cirkvici zhotoveno 5 snímků románského kostelika ve Sv. Jakubě a tyto přiloženy k žádosti farního úřadu za poskytnutí subvence na nezbytné již opravy významné románské památky našeho okresu. Redakci „Krásy našeho domova“ zasláno 35 snímků památkových a významných stromů a alejí ze soudního okresu kutnohorského.

Obecnímu úřadu v Malíně podán — bohužel marně — protest proti postavení zděné trafiky při obradní zdi památkého farního kostela sv. Štěpána.

Městská rada v Kutné Hoře upozorněna na bídny stav chodníku podél popravnice terasy před kasárnami Roháče z Dubé a na chatrný stav jmenované popravnice, která je velmi zvlněná a na ní stojí Baugotova sousoší vykloněno.

Odbor požádal přípisem starostu města p. J. Boušku, aby působil na majitele čp. 118 na Žitkove, aby přistoupil na řešení opravy významné středověké fortifikace na dvoře jmenovaného domu stojící, jak mu byla kdysi Státním památkovým úřadem v Praze nabízena.

Na výzvěni odboru vypracoval člen odboru akademický malíř Josef Sedvický soupis a popis všech chatrájících kostelních významných obrazů, jež vyžadují brzké konservace a memorandum o této záležitosti zasláno Státnímu památkovému úřadu v Praze. Týká se hlavně Palkova obrazu Stěti sv. Jakuba, Brandlova obrazu Nejsvětější Trojice (Sivořez?) z hlavního oltáře chrámu sv. Jakuba, dále porúzu v interiéru chrámovém rozvěšených 16 obrazů J. Raaba a Škrétovy Piety.

Z chrámu Panny Marie na Náměti upozorněno na deskovou malbu Nanebevzetí Panny Marie (signatury CM), na níž barevná vrstva se rozpádává hlavně v místech, kde dřevěné desky

jsou spojeny. V jižní lodi archa asi z roku 1520 poškozena na rubu levého křídla; rovněž desková tempera (signatura M. F., restaurováno kolem roku 1885) na několika místech poškozena.

Podle usnesení městské rady ze dne 8. srpna 1929, č. 5925/29, zúčastňuje se jednatel odboru jako jeho zástupce všech schůzí z obecní komise pro povzneseání návtěvy cizinců v našem městě. Komise pracovala na vydání nových alb města Kutné Hory (10.000 výtisků firmy Neubert v Praze) a jednala též o vydání propagacího plakátu. Na předložbu chodníku před kasárnami Roháče z Dubé, pak na předlázení dvou ulic, jimiž proud cizinců ubírá se k nejvýznamnějším památkám kutnohorským (ulice Rutarhda a Svatoborbarská) vloženo do rozpočtu 260.000 Kč. Bohužel, dohlédací úřad (okresní) škrtil již z rozpočtu 200.000 Kč, takže k předlázbě opět nedojde.

Příčiněním člena odboru arciděkana p. P. Fr. Pekárka opraveny 2 chatrájící barokové sochy, sv. Bernarda a Sebastiáná, na periferii města při silnici hořanské.

Konservace Hrádků vystřehováním obecné školy dříve dostává se do stádia technických příprav, zato však otázka konservace Božích muk a sousoší na popravnici terasy před kasárnami Roháče z Dubé zůstává dále nerozřešena.

Jednatel odboru ukončil soupis památkých a významných stromů, aleji a porostu na soudním okrese kutnohorském a otiakuje jej v „Kutnohorském rozhledu“ (kulturním měsíčníku).

Došlé zprávy venkovských odborů jednoduše achváleny.

Pak přikročeno k volbě členů domácí rady. Volba provedena aklamací a zvoleni byli:

P ř e d s e d o u: arch. Almer Jan, stav. rada, Praha I., Ungelt. l. m í s t o p ř e d s e d o u: arch. Al. Kubíček, vrch. stav. rada, Smíchov, ministerstvo veřejných prací. l l. m í s t o p ř e d s e d o u: JUC. Dvořák Jan, min. rada, Košice, Erbenova 228. Z a č l e n y d o m á c í r a d y: PhDr. Birnbaum V., univ. prof., Praha V., Běhová 5. Dr. A. Birnbaumová, choř. univ. prof., Praha V., Běhová 5. Carek, Al., ředitel účterný Penzijního ústavu v Praze II., Melounova 5. Carmák Al., ředitel účterný pop. služby v Čechách, Smíchov, V lesičku č. 4. Hlubinka Rudolf, vrch. mag. rada, Praha I., Nová radnice, stavební referát. Hrudka Václav, PhDr., katecheta, Smíchov, Komenského 34. Hübschmann Boh. Praha I., Kaprova 10. Chvyský Čeněk, prof. čes. realky, Střešovice, Vofečkova 312. Krusina Jaroslav, inž. vrch. stav. rada, Nusle 544. Merhaut Cyril, odborový rada, Praha III., Vláská ul. 2. Mölzer Eustach, inž., min. rada, Praha II., Dřevná 6. Novotný Ant., zástupce ředitele měst. musea, Praha II., Florenc. Pecánek Karel, arch., Praha III., Vláská. Pelikán Josef, profesor, Živočice, Trebizského 3. Pohl Vilém, PhC., vrchní úředník České spořitelny, Smíchov, Štefánikova 75. Poche Em., PhDr., Král. Vinohrady, Korunni tř. 53. Dr. Ríha Viktor, advokát, Praha III., Nové záměcké schody 8. Schránil Josef, PhDr., adj. Zemského musea a docent, Praha II., Zemské museum. Stocký Albin, PhDr., univ. prof., Karlín, Žitkova 4d. Schwarzer Eduard, inž., min. rada, Praha VII., Kostelní 18. Vaněček Jar., inž., stavební rada, Praha I., Nová radnice, stat. úřad, odbor 12/13. Vávra Vlad., inž., stavební rada, Praha IV., čp. 299. Pod baštami. Wagner Václav, PhDr., lektor Karlovy univerzity, Král. Vinohrady, Máchova 23. Wirth Zdeněk, PhDr., odborový přednost min. školství a národní osvěty v Praze III.

R e v í s o ř í ú č t ů: Bernreiter Frant., vrch. insp. zem. výboru, Praha VII., Šimáčkova 914. Hornov Ludvík, MUDr., odborový lékař, Smíchov, Hořejší nábrží 8. Secherť Jindřich, arch., štábní kapitán, Praha II., Náměstí republiky, osvětový odbor.

Po vycerpání programu valné schůze proslovil místopředseda Klubu stav. rada J. Almer přednáškou, doprovázenou světelnými obrazy, Oprava chrámu Panny Marie Sněžné v Praze (otištěna ve „Věstníku“, roč. XIV., č. 2-3).

Zapsal V. Viting er, tajemník.

Z REDAKCE: V článku o kostele Panny Marie Sněžné, uveřejněném v minulém čísle (2-3, roč. XIV.), nedopatřením vyznechla byla pozámka, že historický materiál, jehož tam použito, byl sebrán a Klubu dán k dispozici panem V i t i n g e r e m D e n k s t e i n e m, asistentem ústavu pro dějiny umění při Karlově universitě.

Novinová sazba povolena výnosem ředitelství pošt a telegrafů č. 36.845/VII.—1927.

OBSAH ČÍSLA 4.: A. Kubíček: K volbě presidenta republiky T. G. Masaryka čestným členem Klubu Za Starou Prahu. — Přec presidenta republiky T. G. Masaryka o zachování a ochranu památek, o soustavné badání archeologické, o archivnictví a musejnictví. — A. Stocký: President Masaryk a čal. archeologie. — Výroční valná schůze za rok 1929. — Z redakce.

Odpovědný redaktor Václav Viting er, Košiče čis. 295. — Redakční rada: V. Birnbaum, A. Birnbaumová, A. Carek, R. Hlubinka, V. Wagner, Zdr. Wirth. — Otiakování článků pouze s udáním pramene dovoleno. — Vydává Klub za Starou Prahu, Praha III., Mostecká 36. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslbekova ul.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XIV.

V PRAZE, V LEDNU 1931.

ČÍSLO 5—6.

PAMÁTKÁŘSKÁ IDEA.

Památkářství není rozmarem nebo zálibou jednotlivců, ale je založeno hluboce v zákonech vývoje lidského ducha. Jako nejvýznačnější vlastnost těchto zákonů shledáváme postupné přenášení zájmu člověka o vlastního já na to, co je kolem něho. Člověk neprimárnější měl zájem jen o vlastní osobu, o to, co udržovalo jeho existenci; pokud měl zájmy kromě sebe, byly tyto čistě animální, na př. o rozplodování rodu. Další vývoj šel tak, že člověk přenášel stále více zájem se sebe na své okolí. Jak se tento vývoj dál, není zde možno do podrobností probírat; jen tolik budiž uvedeno, že jednotlivými etapami vzrůstu a zúšlechťování lidského ducha jsou náboženství, mravnost, zřízení státní a společenské, filosofie, věda, umění. Čím více těchto nadosobních zájmových oblastí přibývalo, tím více a tím plněji se stával člověk člověkem; kterýž proces není ukončen do dnešního dne a nebude, pokud člověk bude schopen vývoje.

Jednou z nejposlednějších vývojových etap lidského ducha je historismus: zájem, přenášený dosud na lidi a poměry současné, se rozšiřuje i na lidi a poměry minulé, již neexistující. K tomu došlo patrně teprve u Řeků, kteří první měli dějepis. Avšak proces, který pozorujeme ve vývoji lidského ducha vůbec, opakuje se i v každé jednotlivé jeho etapě, totiž silně zdůrazňování vlastních zájmů na počátku, jež teprve časem se rozplývá v nadosobní zájem o věc. Tak i v historismu a jeho vnějším výrazu, dějepisectví. Toto slouží s počátku určitým aktuálním zřetelům náboženským, politickým nebo osobním — je tendenční. Tak vlastním smyslem římského dějepisectví byla apotheosa římské velikosti; též středověké dějepisectví ovládají tendence církevní, dynastické, stavovské a pod. Teprve v novověku přestává být dějepis vyslovené tendenčním, avšak ani nyní nepřestává osoba historikova se uplatňovat; historik posuzuje, vynáší nebo odsuzuje minulost podle hledisek svých a své doby. Až v 19. století pracovává se historismus k zásadě, že nutno každou minulou dobu chápat s jejího vlastního stanoviska. Teprve nyní podřizuje se historik zcela své látce; je to vyšší forma altruismu, snaha po zřetelnosti i k lidem minulosti.

Jednou z odnoží historismu je památkářství. Dějepis se zabývá sociálními stavy a událostmi minulosti; památky nám zpřítomňují hmotné prostředí, abych tak řeči dějště těchto událostí. I památkářství prodělalo

ovšem podobné změny jako historismus a dějepisectví vůbec. S počátku ceněny památky pouze pro svůj aktuální význam náboženský nebo politický — tedy vyslovená tendenčnost. Sem náleží na př. Romulova chyše na Palatině ve starém Římě. Ve středověku ušetřena v Římě jediná antická jíздеcká socha, Marka Aurelia, avšak jen proto, že omylem považována za sochu Konstantinovu. U nás bylo úzkostlivě zachováno původní místo hrobu sv. Václava, ač nejstarší svatováclavská rotunda nad ním a pozdější románská basilika bez rozpaků strženy. Kromě těchto příčin zachránila památky někdy jejich zvláštnost nebo drahocennost, daná vzácným materiálem nebo pracným provedením; tedy vlastností, budící zvědavost a podiv nebo imponující svou materiální hodnotou. Z těch asi důvodů respektoval středověký Řím oba reliéfy zcela pokryté antické sloupy, Trajanův a Marka Aurelia; proto patrně zachovávané často bohaté románské portály, u nás na př. zábošský, proto též udržovány v renesanci a baroku gotické katedrály.

Počínaje renesancí se poměr k památkám mění; jsou to zájmy vědecké a umělecké, jež se k nim začínají obracet. Avšak i tento vztah je stále ještě velmi subjektivní, podmíněný významem, jež mají památky pro soudobé snahy a záliby. To znamená, že to jsou pouze památky antické, jež jsou ceněny, jednak jako doplněk k humanistickému studování antické literatury, jednak jako vzorníky pro soudobé tvoření umělecké. A tento poměr, pouze značně rozšířený, trvá vlastně i v historisujícím 19. století. Tím se vysvětluje, že tato doba vidí ve výtvorech minulosti spíše umělecká díla než památky a cítí se proto oprávněna, je bezohledně opravovat a doplňovat, aby vypadaly jako právě vyšlé z ruky umělcovy, ano i podle svého mínění »korigovati«.

Teprve od konce minulého století si zvykáme, nazírat na památky čistě historicky, t. j. vidíme v nich především odkazy minulosti a doklady pro ni, jež nám umožňují se v ni vrátiti a žítí. To neznamená, že bychom necenili jejich hodnoty umělecké; lišíme se však od minulých dob tím, že v nich postřehujeme i velmi vysoké hodnoty jiné.

Památkářství ve vlastním smyslu je, jak z právě daného přehledu zřejmo, poměrně velmi mladé. To vysvětluje, proč má dosud poměrně málo stoupenců. To nás však nemůže zlábit. Každá nová idea vyšla vždy

z úzkého kruhu, než si podmanila široké vrstvy; tak tomu bylo s každým novým náboženstvím, tak s myšlenkou národní a tolika jinými. Tak tomu bude i s památkářstvím. Toto přesvědčení však nám ukládá i povinnost, abychom pro tuto budoucnost, pro niž památky budou vážnou a všeobecnou záležitostí, zachránili z nich pokud možno nejvíce. Snaha ta naráží arci na odpor těch, kterým se ještě neotevřely oči, v nichž se dosud mysl památkový neprobudil. Přesvědčovatí tyto důvody, které jsou nám samozřejmé, by bylo marné; neboť primitiv — a o jistý druh primitivnosti tu jde — nepochopí, na co ještě nedorostl myšlenkově a citově. Pro tyto jednotlivce a vrstvy nutno proto se opíratí o jiné argumenty, jim srozumitelné.

Nutno tedy vůči nim především zdůrazňovati právo menšin, dnes, v době poměrného volebního práva, i zákoně uznané. Máme stejný nárok na respektování svého přesvědčení jako každá politická nebo stavovská frakce.

Konečně jsou i velmi účinným ochranným prostředkem pro památky památkové zákony. Ovšem jinde. U nás voláme marně po památkovém zákoně již od naší samostatnosti, již dvanáct let; tíže odpovědnosti, která spočívá na těch, kdož jsou vinni, je zdrcující.

Hlavně však nutno obracetí zřetel na velký hospodářský význam památek. Nedávno prošla novinami zpráva, že cizinecký ruch vynesl Francii za jediný rok (1929) 13½ miliardy našich korun. Připočteme-li z toho jen polovinu, což jistě není přehnané, na vrub francouzských památek (starých měst, historických budov, ga-

leríí a museí), a zkapitalisujeme-li tento důchod, shledáme, že francouzské památky představují peněžní hodnotu, převyšující značně 100 miliard Kč, a to nehlédě k jejich ceně hmotné. O tento těžce představitelný obnos tedy rozmnožují památky francouzský národní majetek; a v Itálii, pro niž nemám podobných údajů, je tomu tak asi ještě v mnohem větší míře. Podobný, arci poměrně, národohospodářský význam by mohly mít i naše památky pro nás. Ovšem s památkami je tomu stejně jako na př. s rudním bohatstvím, nebo vodní silou, nebo jinými zdroji hospodářského podnikání: jsou bezcenné, nejsou-li zužitkovány, nabývají však ohromné ceny, jsou-li náležitě exploitovány. To znamená, jsou-li šetřeny, ne zbytečně ničeny; opatrují-li se náležitě a obrací-li se k nim pozornost ciziny.

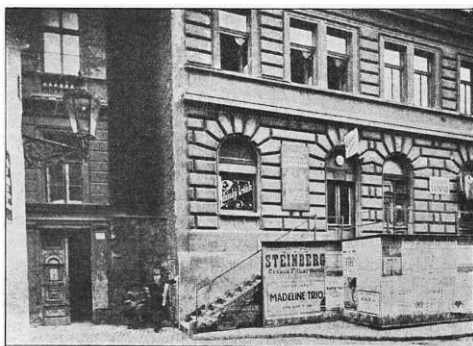
Konče, chci jen ještě ukázati na to, jak laciné jsou řeči, které od nějaké doby slycháme o překonání historismu, o zastaralosti památkářství atp. Jsou to řeči těch, kdož plovou na povrchu věcí a jimž zůstávají zakryty hlubší souvislosti. Komu tyto souvislosti jsou zjevy, nedá se ani na okamžik mýlit podobnými projevy jepicového snobismu; neboť ví, že historismus a památkářství jsou příliš hluboce zakotveny v zákonech vývoje lidského ducha, působících od počátku lidské existence, než aby mohly být »překonány« nějakými dočasnými módními hesly. Ví však ještě více: je-li smysl těchto zákonů, cílicích k stále většímu rozvinutí, prohloubení a zušlechtění lidského ducha, svrchovaně etický, pak je tato etičnost i předělem historismu a památkářství, jakožto etap na vývojové dráze těchto zákonů.

V. Birnbaum.

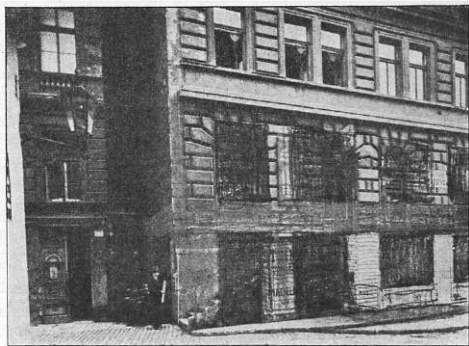
K OTÁZCE ZACHOVÁNÍ RODNÉHO DOMU MÁNESOVA.

Domy 793-V., 794-V., 801-V. na nároží Kozího nám. a v ulici U obecního dvora zachovávají niveau náměstí, kdežto ulice se svažuje. Tento fakt jest považován za pádný důvod pro to, aby domy na severní straně ulice U obecního dvora byly zbořeny. Jak jedno-

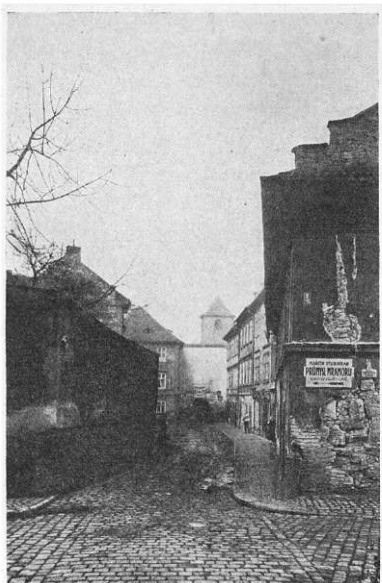
duchým a při tom všestranně výhodným způsobem dala by se tato záhada odstraniti, ukazují obr. 1a) a 1b), na nichž p. arch. F. Tchoř naznačil možnost využití i dnes tarasem zakrytého suterénu těchto domů pro místnosti obchodní nebo světlá skladiště.

Obr. 1a).

Obr. 1b).

Obr. 1a). Pohled Anežskou ulicí od kostela sv. Haštala.

Obr. 1b). Pohled Anežskou ulicí od Anežského kláštera.

PLÁN ÚPRAVY OKOLÍ KLÁŠTERA BL. ANEŽKY.

Asanační plán, vypracovaný podle zákona ze dne 11. února 1893 pro pražský Josefov, vztahoval se také na severní část Starého města k Vltavě přilehlou, sahající na jih až po Staroměstské náměstí, na východ až k ulici Rámové, Haštalské a býv. Eliščině třídě. Vypracován byl ryze utilitárně, bez nejmenší stopy uměleckého citu a bez ohledu na památky, ať výtvarné, historické či přírodní. Protože byl podložen zvláštním zákonem, bylo velmi obtížno dosíci nějaké sebestaňší změny a každá snaha po zlepšení byla houzevnatě odmítána poukazem na to, že na celém elaborátu nelze nic měnit, že změna byla by nebezpečné prejudicium pro jednání s vlastníky domů a domků dotud nevyvlastněných, a že snad pracně sestavené a pracně hájené dílo by se pak celé sesulo.

Tak bylo dosaženo pouze zrušení ulice projektované přes klášter Milosrdných bratří a drobné (ač významné) korektury regulačních čar mezi ulicí Maislovou a Břehovou. Jiného zlepšení přes veškeré úsilí dosaženo nebylo, a také celkový regulační plán pro Staré město, vypracovaný na základě soutěžního návrhu Sakařova, potvrzený r. 1904 a obsahující též obvod asanační, musil se v této části v podstatě přidržovati plánu asanačního. Tím vysvětluje se nápadný rozdíl mezi jižní částí t. zv. Sakařova plánu (úředního), kde znamenal veliký pokrok, a severní částí jeho, kde setrval při ztrnulém schématu asanačním.

Možnost podstatnější změny nastala teprve po výkupu a vyvlastnění zbývajících realit a po vypršení asanačního zákona. A nejen možnost, ale také nutnost, protože zbylá část asanačního obvodu, t. zv. haštalská čtvrť, je bohatá na kulturní a umělecké památky, a provedení schváleného plánu znamenalo by bezohledné jich zničení.

Jsou to zejména:

Ulice Anežská (obr. 1a, b), zakončená na severu vstupní brankou Anežského kláštera, v opačném směru pak portálem kostela sv. Haštala. Přes to že nemá valného významu komunikačního, je jaksi osou haštalské čtvrti a vzorným příkladem důvtipného a esteticky správného vedení ulice.

Farní budova (obr. 2.) u sv. Haštala, se tří stran volná jednopatrová barokní stavba, prostá sice, ale obklopená z a h r a d o u, jež přináší celému okolí vzduch a volnost, a svým stromovým zpestřuje a zjemňuje obraz města.

Domy čp. 808 a 1041 severně od kostela, tvořící nároží do ulice Anežské a do Rásoňovky, drobné, ale esteticky významné objekty, nejen výtvarně, ale i situačně jako stafáž a měřítko ke kostelu. Vstupní trakt Staroměstského obecního dvora (obr. 3.), typická pražská budova z období barokního, zakončující pohled od Kozího náměstí. Ve dvoře zazděné arkády, nyní na místnosti upravené, doporučovalo by se opět uvolnit.

Vedlejší dům čp. 799 s průčelím pozdně barokním (kolem r. 1800) a se zajímavým nádvořím (obr. 4.). V prvním patře bydlely dvě generace Mánesů; Josef Mánes se tu narodil. Dům samostatně stojící ve dvoře chová dřevěné točité schodiště vzácné řezbářské práce empírové. (Viz obr. 5.)

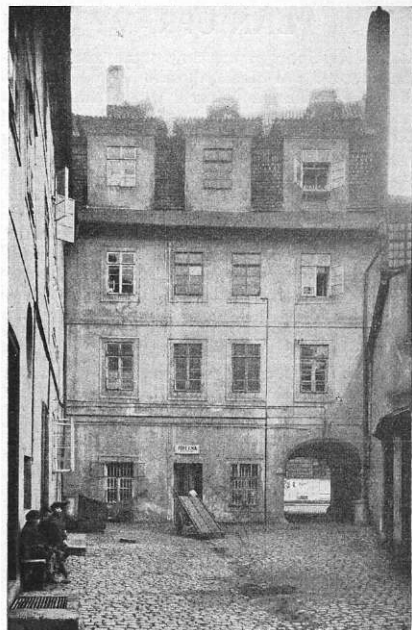
Další dům v téže ulici čp. 798 (obr. 6.), rovněž barokový s originální šestibokou věžičkou, v níž mívá Josef Mánes atelier a kde vzniklo mnoho jeho prací. Celá tato skupina domů má být podle schváleného plánu sbořena a úroveň ulice zvednuta.

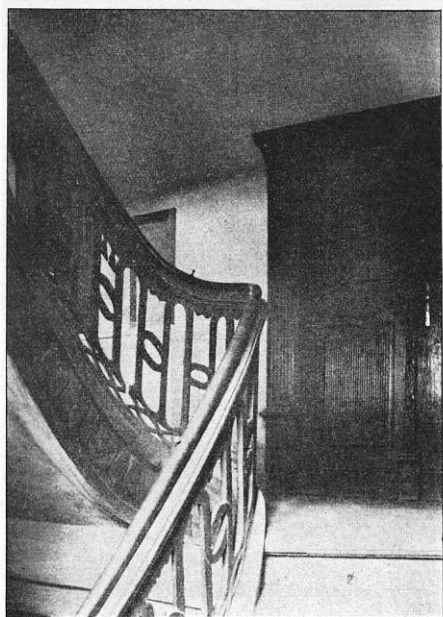
Obr. 2. Farní zahrada haštalská; regulační plán ji ruší i s farní budovou (vpravo).

Obr. 3. Vstupní trakt do Staroměstského obecního dvora.

Obr. 4. Dvůr domu čp. 799-I., kde v I. patře bydlely dvě generace Mánesů. Ukázka zdařilého vyřešení dvora (prostorově i výškově).

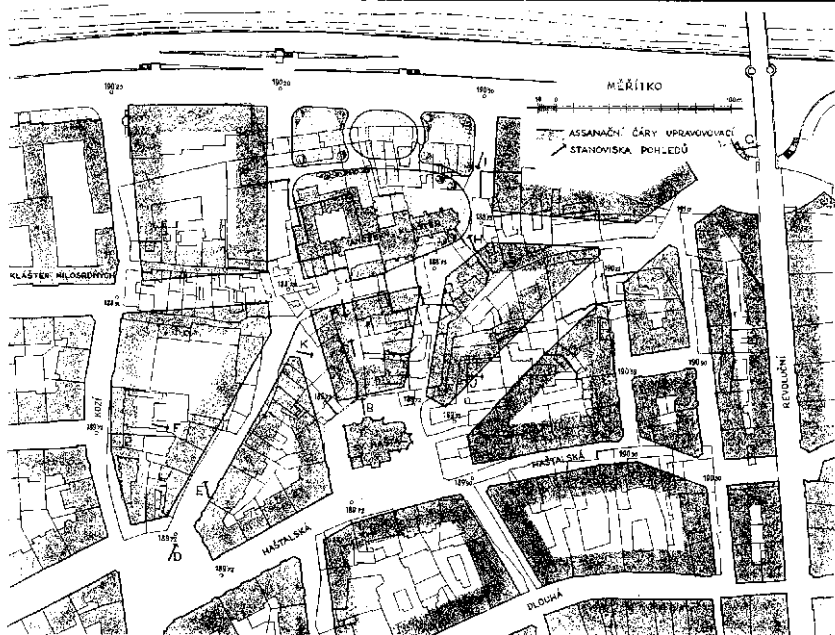
Obr. 5. Schodiště v domě čp. 799.

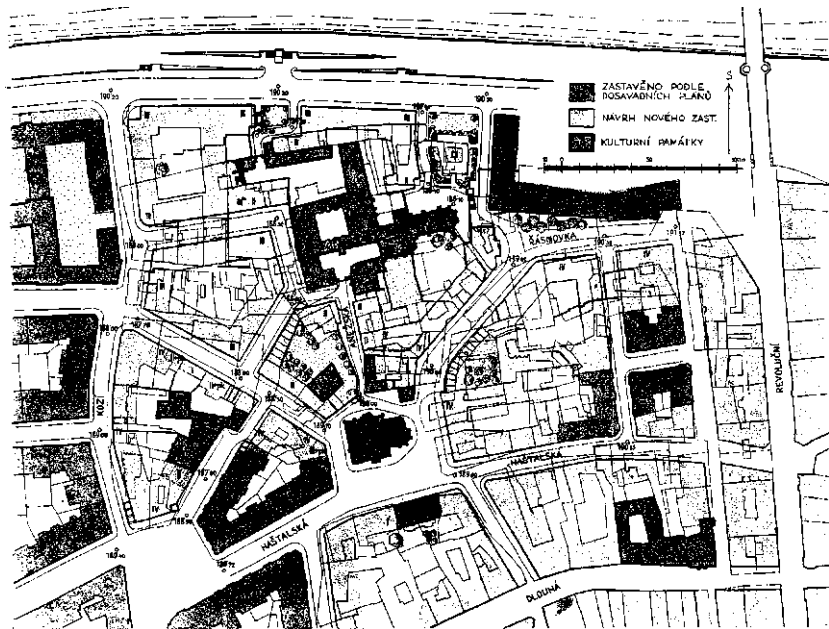
Obr. 6. Dům čp. 798-1, zajímavý průčelím i originální věžičkou, v níž mívával atelier Josef Mánes.

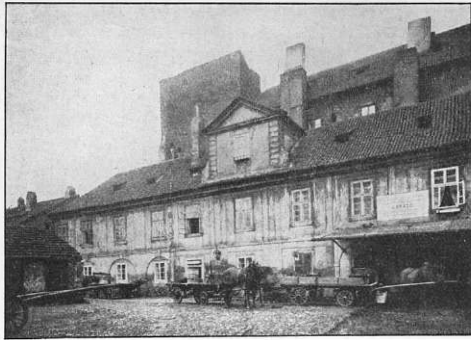
Obr. 7. Jižní vstup do Anežského kláštera.

Platný regulační plán haštalské čtvrti na Starém městě pražském, schválený r. 1903.

Návrh arch. Fr. Tchoře na změnu regulačního plánu haštalské čtvrti.

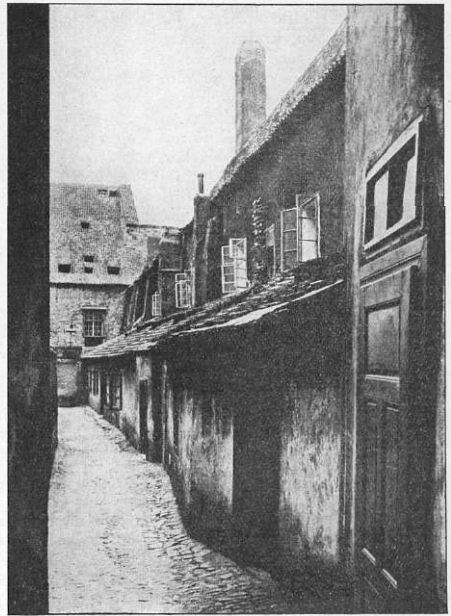

Obr. 8. Barokní patrový dům v sev. nádvoří Anežského kláštera.

Vstupní branka ke klášteru (obr. 7.) blahosl. Anežky jako zbytek býv. opevnění kláštera. Kaple sv. Michala vpravo od branky. Severní branka Anežského kláštera. Baroková součást komplexu, vzácně půvabná. Barokní jednopatrový dům (obr. 8.) v sev. nádvoří klášterním, stojící vedle této branky. Pěkná ukázka architektury z poslední čtvrtiny 18. stol. Gotické křídlo kláštera (obr. 9.), postupující od kvadratury směrem k Vltavě, obsahuje zajímavé a cenné detaily.

Zbořiti tyto památky, vykácti zahrady, narovnat ulice, nastavěti pětipatrové domy i třeba nějaký ten »palác X. Y. Z.«, znamená snad prospěch pro soukromou kapsu, ale zato nenahraditelné ztráty pro zájem veřejný. Zachovati a řádně upravití znamená dobré uložení kapitálu, protože řada vyjmenovaných objektů jako celek jistě stojí za to, aby nezmizela z morálního

fundu, jímž disponuje dobrá pověst Prahy jako krásného města a jež tvoří stále se zmenšující soubor pražských památek a zajímavostí. A není to jen fond morální, ale vlastně i finanční souvislost mezi památkami a cizineckým ruchem není snad dnes již třeba zvláště dokazovati. Arch. Fr. Tchoř.

Obr. 9. Gotické křídlo kláštera.

FRESKY V KOSTELE SV. MATOUŠE V DOBROMĚŘICÍCH.

»Mitteilungen der k. k. C. Kom.« přinášejí r. 1887 ve 153. notícce zprávu od konservátora Plahla, že v kostele sv. Matouše v Dobroměřicích v Louně byly objeveny nástěnné malby. Jsou prý pokryty 2 cm silnou tvrdou vrstvou malty. Při jedné dřívější restauraci byly tak poškozeny, že nelze s nimi nic počítí. B. Matějka v Soupisě památek v okrese lounském (1896) zmiňuje se při kostele sv. Matouše v Dobroměřicích na konci v závorce, že »na všech stěnách tohoto kostela byly při poslední opravě« — myslí nejpravděpodobněji opravu z roku 1887 — »objeveny fresky ze začátku XIV. století, prý výborného díla a dobře zachované, nyní však opětě zabilené«.

Fresky nebyly pak dlouho zabileny. R. 1910 jest opět v Mitteilungen zpráva o novém pokusu odkrytí fresky v kostele sv. Matouše. Podle úřední zprávy děkanského úřadu v Louněch byly odkryty malíři K. C. Klusáčkem a Arne Novákem ve dnech 4.—15. září 1911. Tu však vzaly za své fresky, které se nalézaly v obou prolomených oknech na jihu i severu; na místě probouraného nyní okna gotického bylo dřívě malé okno segmentové a kolem něho byly malby bičování

Krista a jiné, které prý tam ještě před 50 lety byly. Fresky od této poslední restaurace zůstaly odkryty. Zachována jest však jen nepatrná část maleb a tyto až na cyklus svatováclavský jsou značně poškozeny.

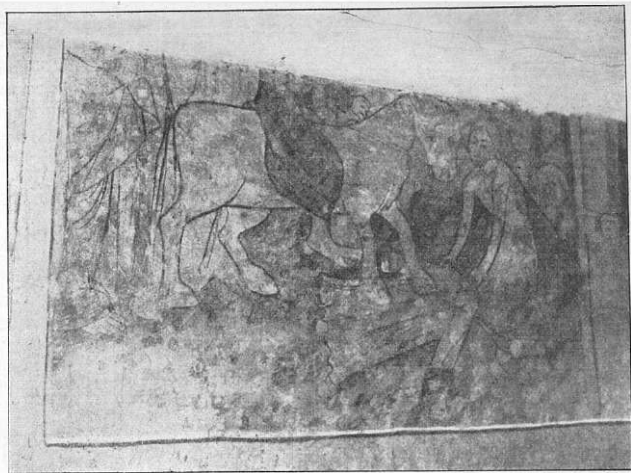
Na jižní straně u vchodu jest zachována část postavy sv. Kristofa — levá část těla zahalená v plášť, z kterého vystrčeny prsty levé ruky, a sukničci sahající nad koleno levé nohy. Na kruchtě na téže straně zachován zbytek z výjevu smrti P. Marie. Vpředu postavena nosítka, zahalená příkrývkou ozdobenou kroužky, za kterými klečí apoštolové a žena s hlavou šátkem zahalenou. Vedle ženy stojí kněz s kropáčem a přísluhující s kropenkou. Hlavy osob a část nosítek zničeny.

Na severní stěně je více výjevů. Nad kruchtou a oknem jsou zbytky z výjevu z života Kristova. Jest to vjezd Kristův do Jerusalema a Kristus na Hoře olivetské. Hoření půle obrazů chybí.

Nejlépe jest zachován zbytek cyklu svatováclavského uprostřed severní stěny. Zachovány jsou dva pásy výjevů po čtyřech obrazech nad sebou. Obrazy jsou obdélníkového tvaru, orámovány silnou čarou, a jdou

od západu k východu. První obraz v hořením pásu jest nerozeznatelný. Druhý jest úplný a zobrazuje světce žnoucího obilí; třetí, rovněž úplný, zobrazuje světce, jak peče hostie. Poslední zachovaný obraz v hořením pásu, ne již úplný, zobrazuje sv. Václava, tlačícího hrozny. Ve spodním pásu oba krajní obrazy jsou tak nepatrně zachovány, že se nedá určití blíže výjev. Na prvním zachycena část postavy světce. Druhý a třetí obraz v tomto pásu jsou zase úplné a velice pěkně zachovány; zobrazují, jak sv. Václav, doprovázen dvěma anděly, jest vítán císařem Jindřichem v radě; a sv. Václav na hostině přípitek sv. Michalu.

Pokud jde o datování fresek, jest pro nejzazší mez charakteristická císařská koruna císaře Jindřicha, pro kterou nejstarší doklad jest hledati v malbách na Karlštejně v kostele P. M., kde Karel IV. přichází z císařskou korunou, a které se datují mezi 1354—1357. Rasení rouch a tvar baldachýnu ukazuje jednak na malby v kostele sv. Jana Křtitele v Jindřichově Hradci, jednak v kostele sv. Jakuba ve Slavětíně. Možno tedy

Frešky v kostele sv. Matouše v Dobroměřicích.

klásti frešky kostela sv. Matouše v Dobroměřicích do II. polovice 14. století. Jindřich Šámal.

NEJZPUSTLEJŠÍ KOSTEL NA ČESKÉM SEVEROVÝCHODĚ.

Sobotka, známá jako východisko výletu na Kost a Trosky, má malebné okolí, bohaté i po stránce uměleckohistorické, než sama o sobě, pokud se počtu památek týče, mnoho nevyniká. Typické dřevěné domovní architektury pomalu mizejí a tak z architektonického bohatství zůstaly téměř dva cenné objekty: děkanský kostel a zámek Humprecht, čínící na nevysoké homoli nad městem. Než obě památky jsou ve stavu přímo žalostném. O Humprechtu nemluvíme, jest považován skoro za zříceninu, ač větší konservací by mohl býti ještě dobře zachován, než stav, v jakém se nalézá kostel, při tom stále používaný k bohoslužbám, volá přímo do nebe. Navštívil jsem jistě již přes čtvrtinu všech kostelů v Čechách, leč tak bídný stav »domu Páně«, jako je zde, jsem dosud neviděl.

K tomu je kostel sobotecký architekturou, v ohledu na uměleckohistorickou cenu, vzácnou. Byl vystavěn koncem 16. století, vysvěcen 24. srpna 1596. Je to rozměrná, gotickorenesanční jednolodní stavba, charakteru podobného pražským kostelům sv. Salvatora (evangelický) a sv. Rocha, s renesanční věží a bočními přístavky oratorií. Vysoká okna s původními kružbami dodávají mu imponantní vzhled. V kněžišti se zachovala původní valená klenba, zdobená štukovou žebrovou sítí. Klenba lodí se zřítila r. 1885 a byla nahrazena nevkusným trámovým stropem podle návrhu Mockerova. Jak viděti, nebyl tehdy zájem o stav kostela o nic větší než dnes. Od té doby kostel nebyl vůbec opravován a

také dokonale zpusťl. Bylo proto již před válkou, tedy skoro před 20 lety, pomýšleno na jeho restauraci, která svěřena arch. Láblerovi a vypočtena na 120.000 K. Než tuto opravu očekává kostel dodnes. Uvážíme-li, že již před dvaceti lety byla oprava nutnou a dodnes, kromě nepatrného omítnutí renesančních portálů nákladem místního děkana, se nestalo nic, nedíváme se, že pro bezpečný stav bylo nutno již před dvěma lety zakázat vstup do lodního prostoru a omeziti přístup věřících jen na kněžiště. Nedíváme se tomu, shlédneme-li vnitřek lodi, v němž se povalují velké hromady písku, jež mají býti patrně symbolem chystané opravy, k níž dodnes nedochází. Desolátní stav kostela dokumentuje dokonale jeho vnějšek s oprýskanou omítkou, vytlučnými okny, prasklými stěnami a hojným stromovým porostem na opěrných pilířích. A čím je to vinou? Informoval jsem se a slyšel jsem často opakovaný stesk v dnešní době: vinen jest patron. Město samo slíbilo na opravu 115.000 Kč, stát rovněž tolik, jen patron, majitel panství, Dalborg-Netolický, se zpěčuje něčím přispěti. Myslím, že příčinou jeho otálení není nedostatek prostředků, jako spíše nezámě, nebo resistance proti přítomným poměrům. Jest však smutné, že to vše se má vybiti na poli kulturním, na účet památky, ozdoby města a pro celou architekturu toho druhu u nás jistě významné. Případ přímo křičí po nápravě. Je smutné, že je nutno upozorňovati širší veřejnost na nedostatek piety k památce i v případě tak významném jako je tento. Dr. E. Poche.

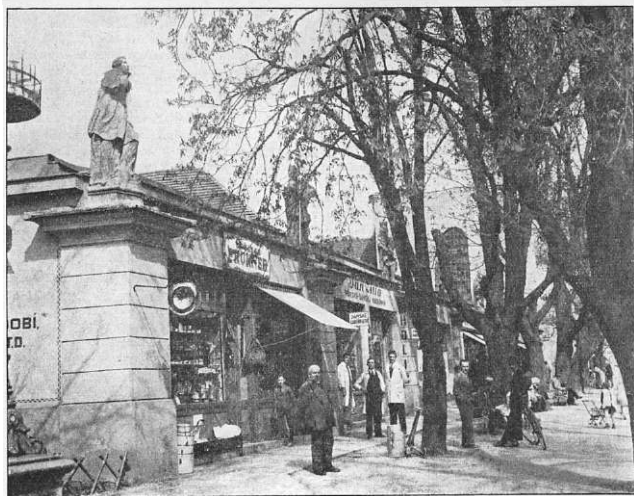
Věnováním starých fotografií, které vám často doma překážejí, pokud tyto mají vztah k jakémukoliv stavebnímu objektu, nebo k jakémukoliv památce, rozmožíte klubovní archiv fotografii, v němž věci, pro vás jinak nepotřebné, najdou uplatnění a trvale, pečlivě ošetřeni! Prosíme, pamatujte alespoň jednou kopii nově udělaných snímků na klubovní archiv fotografii! Výrobní výlohy vám rádi nahradíme!

DOMAŽLICE,

zeď u Augustiniánského kláštera po »obnově« r. 1928—29.

Takovým způsobem znešvalil Augustiniánský řád ohradní zeď své zahrady. Využití zdi z r. 1842 a části zahrady pro obchodní účely se dá vysvětliti hospodářskou tísní. Ale nedá se omluviti způsob, jakým se to stalo, a to vlastně proti vůli obce a bez vědomí příslušných úřadů. Sochy světců z r. 1743—44, díla domažlického občana Frant. Ringelhahna, ztratily v dnešní úpravě dominující postavení, kterého jim i přestavba zdi r. 1842 popřála. Lidový vtip obdařil řadu obchodů takto vzniklých názvem »U zadděných svatých«.

PŘEHLED PAMÁTEK OPRAVENÝCH ROKU 1930 V ČECHÁCH:*)

A. V hlavním městě Praze:

- Praha I.:** Staroměstská radnice: Orloj radniční se všemi plastikami kamennými i dřevěnými byl v pozdímních měsících znovu opraven, některé části kvádřového zdiva vyměněny a částečně správně obnoveno. Liškovu kopii Máněsova orloje obnovil akad. malíř Fr. Zeníšek, řezby opravil V. Kostečka, kamenné součásti J. Kavka. (Srov. »Pestrý týden«, roč. V., č. 51.)
- **Palác Kinských** čp. 606-I.: Attika palácová se všemi plastikami byla dobře opravena akad. sochařem A. Pochobradským, jako začátek důkladné opravy celého paláce, která má být po etapách prováděna, počínaje rokem 1931, nákladem vlastníka paláce, O. F. Kinského.
- **Týnský chrám,** severní portál: Relief z rozhraní XIV. a XV. století byl opatřen zajišťovacím lešením, s něhož byla celá plastika zevrubně prozkoumána. Poněvadž opukový materiál je v rozkladu, rozhodla odborná komise, aby byly vykonány přípravy pro přenesení celého tympanu do lapidaria městského musea a pro nahrazení originálu na portále mechanickou kopií. Práce vlastní byla odložena na rok příští.
- **Kléměntinum,** severní a přilehlé střední příčné křídlo: Za vedení arch. Machoně a účasti Státního památkového úřadu bylo pokračováno v úpravách interiéru, při čemž byly objeveny nástěnné malby barokní na východní závěrné stěně býv. kaple sv. Elgia (malovaná oltární architektura s figurální výzdobou) a malované bohaté portály v předšní velké sílu knihovny, současně s freskou Hleblouvu. Kromě toho byly obnoveny klasicistní malby v sálech příčné křídla při býv. kapli sv. Elgia a tamtéž restaurována stuková plastika nástropní a konservovány zbytky starší bohaté malebné výzdoby. Odkrytí a konservaci všech maleb dokonale provedl akad. malíř Boh. Čiła, vyjímaje řemeslnou obnovu klasicistních maleb ornamentálních, kterou provedla malířská firma.
- **Dům** čp. 420-I.: »Mozartova oběc« požádala ministerstvo školství a národní osvěty, aby najalo místnosti tohoto domu, jež uvolní Česká Filharmonie, pro účely Mozartova musea.
- **Dům** čp. 534-I. v Rytířské ulici: Byla dokončena oprava empírového průčelí po přestavbě domu pro účely velkoobchodní podle projektu inž. arch. F. Havleny.
- **Dům** čp. 177-I. v Seminářské ulici: Provedena důkladná oprava sgrafit, loňského roku objevených.
- Praha II.:** Národní divadlo: V době divadelních prázdnin byl restaurován foyer, při čemž dokončena obtížná konservace Zeniškova »Zlatého věku« (akad. mal. Fr. Zeníškem ml.), restaurován cyklus maleb Alšovy »Vlastie v lunetách« (akad. mal. M. Duchkem), a to dosti pronikavě, jak toho technika i stav

- maleb bohužel naléhavě vyžadovaly, konečně vycištěna Hynaisova opona (akad. mal. Boh. Čiřou).
- **Dům** čp. 1186 »U Capků« s renesanční loggií byl předmětem zájmu vzhledem k příštímú osudu této cenné budovy, jejíž náležitou adaptaci zneumožňuje nová regulace, odřezávající až na cca 4 m celý přední trakt a nutící takto ke zničení renesanční loggie. Z dosavadních adaptačních studií vyplývá nutnost změny ve vedení regulací čáry tímto objektem.
- **Kostel sv. Vojtěcha:** Při důkladné opravě vnitřku byly na klenbě hlavní lodi objeveny nástěnné malby figurální z první poloviny XVI. století, odkryl je sochař B. Přeučil a konservoval akad. malíř Max Duchek. Nezdářilému pokusu o restaurování (jiným malířem) propadla nástropní barokní freska v sakristii.
- **Kostel P. Marie Sněžné:** Oprava vnitřku byla zatím zhruba dokončena a kostel věnován svému účelu, ačkoli restaurování vnitřního zařízení nebylo pro nedostatek prostředků dokončeno a dosud vázne.
- **Kostel sv. Václava na Zderaze:** Vyjímajíc menší úpravy vnitřku byla hlavní pozornost r. 1930 věnována úpravě nejbližšího okolí kostela, terasy, ochozu a schodišť podle projektu ing. arch. Pecánka.
- **Kaple sv. Longina:** Byla provedena dokonalá konservace zdiva, restaurovány všechny omítky na vnějšku i vnitřku a celá úprava byla řízena v úplném souladu požadavků archeologických se zřetelí architektonické jednoty stavby. (Srov. tento časop. roč. XIV., str. 24.)
- **Kláster blah. Anežky:** Byly prováděny menší úpravy vnitřku chrámů pro účely zatímně tam umístěných sbírek, kromě toho opravena kláš. kuchyně v západní části kláštera.
- Praha III.:** **Kostel P. Marie Vítězné** byl na vnějšku důkladně opraven se všemi architektonickými detaily společně s nutnými pracemi stavebními.
- **Lobkovicův palác** čp. 347-III.: Adaptace vnitřní byly zhruba dokončeny až na hlavní sál I. patra a sály s malbami v přízemí.
- **Vratislavský palác** čp. 367-III.: Provedena běžná oprava vnějšku.
- **Domy** čp. 43-III. — ministerstvo financí — vedle novostavby podle projektu arch. F. Roitha pokračovaly i částečné úpravy stavby ranně barokní.
- **Dům** čp. 332-III.: Při adaptaci vnitřku objeven malovaný trámový strop v I. patře a toto patro bylo dobře upraveno pro účely obytné.
- Praha IV.:** **Hrad:** Archeologický průzkum se rozšířil na území mezi arcibiskupským palácem a Prašným mostem, kde jsou

*) Přehled nečiní nároků na úplnost.

projektování nové úpravy terénu a komunikace. Byla dokončena oprava Vladislavského křídla na straně severní a bylo pokračováno k opravám též křídla na straně jižní, kromě mnoha menších prací konserváčních, vedle nichž pokračovaly také adaptace podle celkového projektu arch. Plešnicka.

— **Chrám sv. Víta:** Vedle pokračujících úprav na doplnění interiéru byla hlavní pozornost obrácena k velké věži, jejíž horní renesanční patro bylo v omítkách a částečně i ve zdivu důkladně opraveno. Kromě toho osazen byl starý hodinový stroj nákladem tov. Bati opravený a hodiny spuštěny. Bůhužel nutná rekonstrukce krovu a zdiva věže vyžádá již patrně již příštího roku dočasně odstranění nové osazených hodin a velkých zajišťovacích prací.

— **Cerámský palác:** Adaptace pro ministerstvo zahraničí pokračovala i r. 1930 rozsáhlými vnitřními úpravami, z nichž památkově nejvíce pozoruhadno jest uvolnění velkého schodiště pod Reinerovou freskou, restaurování štukové výzdoby v sálcích přiléhajících k salitereně, uvolnění jejího prostoru a pokračování rekonstrukce hlavního průčelí na původní rozvržení patce, související s příslušnými rekonstrukčními pracemi vnitřními.

— **Kostel sv. Jana a Nep.: Vojevodská správa přikročila k úpravě vnitřku, v níž hlavní prací byla konservace dosud nerestaurovaných fresk V. V. Reiner z r. 1727. Velmi namáhavá a odpovědná tato práce byla dokončena na samém sklonku roku akad. malířem M. Duchkem.**

— **Dům čp. 60-IV.: Rádně opraveno průčelí a portál.**

— **Zbytky domu Tychova de Brahe: Městská rada rozhodla k návrhu pam. korporací, aby zdivo domku bylo po odborném odkrytí pejsato do novostavby divě školy a tam učiněno trvale přístupným.**

Praha VIII.-Troja: Zámek: V hlavním sále opravena malba A. Godinova ak. mal. Brouckem, zajištěn stropní konstrukce celá stavba a přichyceny nástupní malby v koridoru.

Praha IX.: Kostel sv. Václava na Proseku byl důkladně opraven stavebně s rozsáhlým zajištěním zdiva (pomocí betonových injekcí) a úpravou vnitřku. Byla to jedna z největších oprav románské architektury v Čechách r. 1930.

Praha XVI.: B. v r. a m. k. a.: Mozartova obec prováděla po celý rok potřebné zajišťovací práce na budově.

B. V obcích venkovských:

Bečváry, zámek: Sochy v zámeckém parku a všechna plastická výzdoba zámku samého byly řádně opraveny sochařem Bösvertem.

Benešov: Brokoffova socha sv. Jana Nep., r. 1922 poškozená a přenesená po náhodném nálezení určené hlavy do piaristického kláštera, byla převezena do Prahy do nové budovy arcibiskupského semináře. Pět fezných soch porůznu ulozených v piaristické koleji bylo rovněž převezeno do Prahy, aby dvě z nich byly instalovány v chrámu sv. Víta a tři v nové upravené rezidenci redemptoristů v Staré Boleslavi.

Blovice, děk. kostel: Velká stavební oprava vnější.

Borovany u Č. Budějovic, zámek: Byla provedena řádná vnější oprava.

Brandýs n. L., děkanýský kostel: Byla provedena řádná úprava vnitřku a vnitřního zařízení nákladem patrona, státních statků.

Broumov, klášterní kostel sv. Vojtěcha: Veškerá bohatá štuková výzdoba proshytáre i s nástupními malbami od J. J. Steinfelze byla při celkové úpravě vnitřku dokonale očištěna a konservována sochařem Převčilem.

Buben: Zřícenina hradu byla důkladně zajištěna v I. etapě, a to Klubem čsl. turistů (odb. plzeňských) podle programu určeno Státním památkovým úřadem.

Bubovice u Březnice, farní kostel: Hlavní barokní oltář, zasvěcený sv. Václavu, velmi dobrá řezbářská práce z 1. pol. XVIII. stol., který byl při Mockerově regotiaci nahrazen prací novogotickou a uložen v sakristii, byl na přání milénia důkladně restaurován řezbářem Fr. Zelenkou z Prahy a po příslušné úpravě po účely bohoslužebné vrácen na původní místo.

Budjány, farní kostel: Opraven náležitě zevně a částečně upraven uvnitř.

Bukovany u Písku, zámek: Podle projektu arch. Machoně byly provedeny rozsáhlé adaptace a opravy po účely Čsl. Červ. kříže.

Český Krumlov, pivovar: Mohutná renesanční stavba byla důkladně opravena zároveň s konservací sgrafit a kamenných článků architektonických i s vnějším schodištěm renesančním.

Cerváný Řečice, zámek: Při stavebních úpravách, které budou provedeny po etapách, byla provedena v etapě první kromě oprav udržovací na krově i omítkách také restaurace štukových článků architektonických a sgrafit na hlavním křídle.

Dobruška, radnice: Byly učiněny přípravy (stavebního rázu) pro osazení renesančního malovaného stropu z r. 1578, jenž byl

r. 1831 převezen z taneční síně dobrovického zámku do Bělé pod Bezdězem a tam spolu s jinými stropy uložen až do r. 1930 na sýpce velkostoku (srov. Soupis XLVI., str. 71.). Velkoštatkář JUDr. Karel Waldstein věnoval stropi obci dobrovické, kde bude po důkladném restaurování r. 1931 osazen v zasedací síni renesanční radnice.

Dobruška, dum čp. 51: Při opravě vnějšíku byla nalezena na uličním průčelí sgrafita, rustika bohatého desínu z konce XVI. století a aby měla a původního renesančního podlubí. Všechny tyto nálezy, pro výtvarné dějiny města důležité, byly ponechány odkryty a konservovány, díky velkým porozumění obce, muzejního spolku a vlastníka.

Dobruška n. M. Města n. Met., farní kostel: Po opravě hlavního oltáře, provedené r. 1929, byla konservace vnitřního zařízení dokončena restaurováním dvou barokních postranních oltářů (rest. řezbář B. Kaňka z Červeného Kostelce).

Dvůr Králové n. L., radnice: Provedena stavební oprava vnějšíku i vnitřku, a to jako doplněk adaptací, k nimž dala popud přístavba a novostavba muzejní budovy.

Homole, poutní kostel: Schodiště barokní rekonstruováno a sochařsky opraveno.

Hora Sváté Kateřiny, farní kostel: Restaurován vnitřek zároveň s obtížným přenesením nástropních fresk na novou omítku po rekonstrukci stropu.

Hradec Králové, budova semináře: Bylo pokračováno v rozsáhlých pracích adaptáčních na vnitřku a částečně i v opravách vnějšíku.

Domy čp. 44 a 45: Byly dokončeny plány pro adaptaci obou v základě renesančních štitových domů pro děkanství (projektant konservátor arch. ing. Reichl).

Chrást u Týnce n. Šáz., fíl. kostel: Provedena oprava krytiny, stavební zajištění věže a omeček, při čemž bylo po stránce archeologické zdivo prosvědováno. Bůhužel nebylo možno pro nedostatek prostředků přikročiti k úpravě vnitřku.

Chvalkovice, farní kostel: Důkladná stavební oprava.

Jilové u Prahy, farní kustel: Rekonstrukce krovu a stropu lodí.

Jilové u Trutnova, far. kostel: Provedena důkladná stavební oprava.

Jindřichův Hradec, proboštský kostel: Zabezpečen ve zdivu a důkladně restaurován v omítkách a kamenných článcích. Rozsahem jedna z největších prací tohoto druhu roku 1930, po odborném stránce památkově různých kvalit (po oprávněných píličních omítky dotazeny až ke kvádrovému želu), technicky však pečlivá.

Josefov: Klasicistní a empírové stavby vojevodské správy byly postupně opraveny a provedeny přípravy pro restaurování posádkového kustu.

Kačov, farní kostel: J. J. Spitzerův obraz sv. Václava vrácen na oslavu milénia z fíl. kostela v Bezděčově farnímu chrámu, restaurován akad. mal. J. Janouš a instalován na pův. místě.

Kost, hrad: Rekonstrukce opěrné zdi r. 1928 zřícené a celková úprava místnosti.

Kostelec n. Orlicí: Farní i hřbitovní kostel opraveny stavebně.

Košanov, Loreta: Ohrožené zdivo zajištěno a stavba podrobena celkové úpravě.

Kostomlaty pod Řípem, farní kostel: Románská stavba podrobena důkladné úpravě, v jejíž první etapě bylo zdivo zdivo omítek, prozkoumáno a zajištěno.

Kozlov u Čes. Třebové: Obecní kaple, lidová památka dřevěného stavitelství, byla zachráněna důkladnou opravou ze pomoci státu před zkázou r. 1929—30.

Kunětická hora, hrad: R. 1930 byly provedeny jen menší zajišťovací práce na zdivu zříceninově a učiněny přípravy pro rozsáhlé adaptace v předhradí, které mají býti ukončeny adaptací užitečných mimo vlastní palác, nežž hodli Kunětické družstvo rozřešiti na podkladě přesného projektu otázku celkového zabezpečení paláce.

Kutná Hora, chrám sv. Jakuba: Provedeny přípravy pro restaurování chrámu, počínaje hlavní věží.

— **Dům čp. 112:** Provedeno bylo uvolnění části zachovaného a zaděného podlubí a oprava domu na vnějšíku.

Ledeč n. Sáz., děkanýský kostel: Vnější opravu provedl stavitel Šulc podle programu navrženého Křesťanskou akademií v dohodě s památkovým úřadem. Způsob této opravy, zvláště co se týče kvality omítek, byl až na spárování kvádrového zdiva — velmi dobrý. Vnitřní oprava byla ve zsmenit restituce do původního stavu, zvláště když byly objeveny na klenbě lodí znaky a nápisy rodů spojených a dějinnými Ledče a nápis datující zřízení klenby lodí (1554). Malby na klenbě, empochá a stě-nách odkryl a dokonale restauroval akad. malíř B. Čila.

Lomeč u Pračatic, farní kaple: Po dlouhém jednání byl konečně zahájen zajišťovací práce na stavbě samé a v jejím vnitřku, kde zvláště podchyceny základy hlavního oltáře.

Louny, děkanýský kostel: Byla dokončena a kolaudována oprava krovu a krytiny, prováděná po etapách zároveň se zajištěním

zdiva a odvodněním, takže jsou nyní odstraněny všechny hlavní základy, které obzvlášť stav chrámu, jeho základů i kleneb. Lučice, fil. kostel: Po provedení opravě vnějšku, vynucené následky požáru z r. 1928, bylo přikročeno k opravě vnitřku. Její rychlý postup byl zadržena náležen nástěnných maleb z doby vzniku kostela. Poněvadž vnitřní restaurátoři byli plně zaměstnáni, bylo nutno odložit úplně odkrytí a konservaci maleb na rok 1931.

Mecly, farní kostel: Oprava vnějšku a vnitřku a přístavbu k západní stěně podle projektu arch. ing. K. Pecánka, nákladem pražského arcibiskupa dr. Korádce.

Mělník, radnice: Dokončení rozdílné opravy průčelí.

- Zámek: Dokončena velká rekonstrukce krovů hlav. křídla a příslušnými stavebními opravami.

Mnichovo Hradiště, dům čp. 30: Barokní průčelí důkladně opraveno.

Most, děkanský kostel: Provedena první etapa zajišťovacích prací, analogických rozsahem a způsobem oněm, které byly provedeny na děkanském kostele v Lounech. Tam poslední, zde první období oprav spojuje r. 1930 dávno žádoucí ošetření dvou vynikajících pozdně gotických památek.

Mukarov, farní kostel: Oprava vnitřního zařízení.

Německý Brod, děk. kostel: Prováděna třetí roční etapa práce restaurační, a to úpravou vnitřku, při níž objeveny zbytky renesančních maleb.

Nepomuk, děkanský kostel: Dokončení oprav vnějšku.

Pardubice, zámek: Práce podnikané soustavně Múzejním spolkem dospěly k obnově omítek vnějšku na průčelí východním, jižním a západním. Na průčelí východním byly zajištěny zbytky sgrafit z doby přestavby po r. 1560, na průčelí jižním zbytek rýsování staršího v červených liniích a mladšího datovaného rokem 1591. Uvnitř objeveny vzácné malby z doby kolem r. 1532 a klenba z druhého desetiletí XVI. století v jihozápadním arkýti. V zámeckém nádvoří, jehož omítky i renesanční loggie byly rovněž opraveny, byla odbouráním zadržek z r. 1726 uvolněna pozdně gotická arkáda východního křídla. Objevy a práce na pardubickém zámku daleko převyšují obvyklý průměr. Na dostavbních opravách r. 1930 se zúčastnil odb. restaurátor akad. sochař Pochobradský (sgrafita a kamen) a řada mistrůh pracovníků. Adaptace vnitřní, na nichž závisí i možnost celkové opravy maleb po uvolnění mazhauzu a velké sně, bylo nutno odložit na léta příští, poněvadž dříve je nutno uvolnit náměstně byty v II. patře nad velkými sály hlavního patra.

Pelhřimov: Věž kostela sv. Víta byla důkladně opravena péčí obce, jako dlouholetý požadavek památkových institucí.

Písek, dům čp. 2, novostavba hospodářské záložny: Projekt arch. ing. Šebánka zachoval bohaté barokní průčelí, které po náležité opravě se stává součástí novostavby.

Poděbrady, zámek: Akciová společnost lázeňská dokončila za podpory státu opravu zámeckého předhradí a vedlejších budov (omítky, částečně zachování sgrafit, úprava terénu).

Pohoří u Blatné, farní kostel: Dobrá jednoduchá oprava vnitřku po vyspravení krovu a krytiny. Bohužel opravou vnitřního zařízení (pozd. got. Madony a rozvilinového oltáře v sev. kapli) bylo nutno odložit pro nedostatek prostředků, ačkoli stav je obrozen.

Potštejn, zřícenina hradu: Péči potštejské obce a osad sousedních byly půlčkou získány prostředky na nutnou opravu kaple sv. Jana ve zříceninách a oprava byla pečlivě provedena.

Pročervily u Březnice, fil. kaple: V poslední chvíli, kdy byla ještě možná záchrana stavby, zachránil Zemský úřad její existenci povolením částky 50.000 Kč na nejnětější zabezpečovací práce, které byly také jako první etapa oprav provedeny. Poněvadž e patronát kaple vědc se vleká spor již od let sedmdesátých minulého století, závisí osud památky na benevolenci úřadů, analogické účinnému zároku Zemského úřadu.

Račineves, farní kostel: Opraven nákladem lobkovického patronátu stavebně.

Roudnice n. L., proboštský chrám: Rajský dvůr byl stavebně zabezpečen a náležitě upraven. Tam byl spíněn jeden z dávných požadavků ochrany památek.

- Zámek: Opravy terénu před zámkem a zahájení větších úprav vnitřních.

Slaný, dům čp. 9: Stavební zabezpečení renesančních částí stavby, zvláště řítičie se arkýře.

Staré Benátky, dům čp. 21: Sousosí sv. Jana Křtitele z první poloviny XVIII. století byl snesen a ohradní zdi dvora, přeneseno do zahrady a odborně restaurováno nákladem vlastníka domu odb. rady ing. Hrdličky.

Stará Boleslav, kostel P. Marie: Restaurován vnitřek s opravou stůků, čištěním obrazu na klenbách kapli a obrazů oltářních.

Starý Svoujanov, fil. kostelík: Opraven zveně, ve vnitřku v presbýtáři i lodi byly nalezeny malby z první poloviny XIV. století. Jejich odkrytí a konservace odloženy na rok příští.

Svatá Hora: Další etapa oprav r. 1930 bylo nákladně položení nových žulových dlažeb na terase kolem basiliky a v ambitech, kromě dokončení oprav vnitřku kaple Březnické.

Stětí, farní kostel: Opraven vnitřek s nástěnnými malbami.

Tábor, dům čp. 344: Dobře opraveno barokní průčelí tohoto rozsáhlého renesančního domu a provedeny všechny nutné rekonstrukce krovu, nová krytina a odvodnění.

Stará vodárna renesanční z konce XVI. století: Restaurování omítky, vypraven krov a obnovená krytina. Sgrafita nebyla pro velký náklad obnovena, zachované malé zbytky zůstaly pod omítkou.

Věž děkanského kostela: Po dokončení rekonstrukce krovu a položení nové mřížné krytiny byly opraveny omítky celé věže.

Tetín: Všechny tři chrámy byly důkladně stavebně opraveny.

Terezín, posádkový kostel: Dobře opraven na vnějšku po dokončení všech oprav zdiva a krytin, až na přepracování kamenných článků.

Turnov, klášterní kostel sv. Františka: Oprava vnitřku, která odstranila nevhodnou malbu z poslední opravy před 30 lety, obnova zařízení, rovněž ve smyslu restituce původního stavu.

Velhartice, hrad: Pokračování programová v zabezpečovacích pracích.

Veliny, fil. kostel: Dřevěná konstrukce stavby obnovena.

Velvary, hřbitovní kostel sv. Jiří: Zahájena oprava vnější.

Vlachovo Březí, děkanský kostel: Důkladná stavební oprava.

Vítějeves, fil. kostel: Stavební oprava vnějšku.

Zbraslav, kostel na 11 lavině: Rekonstrukce krovu věže a oprava celé věže ve zdivu a omítkách. Náklad na opravu nesl patron Cyril Bartoň-Doběnín. Oprava ostatního kostela a jeho vnitřku odložena na rok příští.

Zlonice, děkanská budova: Důkladná oprava krovu, krytiny a omítek, spojená s odvodněním, úpravou okolí a celého vnitřku.

V. W.

DROBNÉ ZPRÁVY.

VIHOVUJÍ ODLITKY Z UMĚLÉHO KAMENE POŽADAVKŮM OCHRANY PAMÁTEK?

Při jednání výpravy severního portálu chrámu P. Marie před Týnem v Praze došlo na schůzi památkového sboru hlav. města Prahy k zajímavé debatě. Zvláštní komise prohledla celý portál a doporučila, aby opukový reliéf, který v posledně době neobyčejně trpí počasím, byl uložen v muzeu a nahrazen kopií z umělého kamene. Proti tomu se ve schůzi ozvaly hlasy (zejména mistr Šejnost), právem tvrdící, že kopie z umělého kamene je ve smyslu věrného odliktu originálu velmi nedokonalá, neboť její provádění se neobejde bez dodatečného opracování, kterým se sejmě nevzhledný povrch, vyjálý z kladlbu, asi na jeden, dva i více milimetrů, takže při jemných a drobných detailech (jak tomu je právě u jmenovaného reliéfu) nastane naprosté skreslení. V takovém pří-

padě se blíží pečlivá, přesná kopie v přírodním kameni daleko více originálu, nežli sádkové z umělého kamene. Tento názor po technické stránce jistě správný narazil ovšem na odpor teoretických zastánců ochrany památek, takže se jednání klono k závěru, že má-li již býti originál odstraněn a nelze-li pořídit jeho přesnou kopii, bylo by lépe upustiti od kopie vůbec a snad nahraditi starý reliéf raději prací moderního umělce. Když bylo připomenuto, že poslední by nebylo žádoucí z důvodů uměleckých a že lze přece jen pořídit věrný odlikt (na př. z kovu, v jiném případě i z cementu nebo sádry), bylo umeseno zjednoti si ještě podrobnější informace z kruhů praktických.

Pro nás je důležité hlavně poznání, že odlikt z umělého kamene nemohou škýtat žádoucí přesnosti jako na příklad odlikt sádkové, a že s touto praktickou zkušeností nutno v ochraně památek počítati.

J. V.

10. VALNÝ SJEZD NA OCHRANU PAMÁTEK A PÉČI O DOMOVINU V KOLÍNĚ NAD RÝNEM.

(Podle ref. univ. prof. K. Khúna v sM. d. V. f. G. D. in B. 1930, str. 224.)

V Kolíně n. R. bylo ve dnech 16. až 20. září 1930 rokováno o ochraně památek a péči o domovinu v německých zemích. Sněmování týkalo se převážně stavebních záležitostí Kolína n. R. a jeho domu a okolí. V práznech o domu vykrystalizoval názor na správný postup při chránění památek vůbec jak po stránce technické, tak i umělecké.

Po úvodním prosluvu předsedy prof. Clemena zahájil vlastní sjezd hodnotnou přednáškou prof. dr. A. E. Brinckmann z Kolína n. R. na téma: «Katedrály a městec. V historickém přehledu vzniku a vývoje katedrál dokazuje, že hlavními hlbými silami byly: úcta k stánku hořimu, měřanské sebevzdání a umělecká tvůrčí síla.

Druhého dne byly projednávány zprávy o činnosti výkonného výboru. Bylo konstatováno, že návrh pruského zákona na ochranu památek nebyl dosud uskutečněn a že dosavadní přechodná opatření bude třeba prodloužit do konce roku. Bylo uvážováno dále o tom, jak postupovati proti znevažujícímu přívlastu reklam vzlede demu k tomu, že odpovědní činitelé jsou schopni nepřiznivým výkladem příslušných předpisů stav v tomto směru ještě zhoršiti.

V další řeči vyslovil prof. Jos. Sauer požadavek, aby bylo při péči o církevní památky přihlíženo nejprve k citům náboženským.

Z přednášky stavitele kolínského domu Gildenpenniga na téma »Stav kolínského domu« dovidáme se o stavu a přícházkách zřetřávání tohoto objektu. Cetnými světelnými obrazy proává svůj výklad o různé iřvaimosti a zdánlivé nahodilosti zřetřávání. Mnohé dosud nevyřešené otázky v tomto směru uvedl na logický podklad zákonitých pravidelnosti. Nejvíce trpí ona část domu, která je od směru větru odvrácena; ty části, které jsou pravidelně omývány deštěm, nejsou tak vyvádný na pospas zubu času jako ony, na kterých se mohou udržovati hrizda vlhkosti. Vzduch v Kolíně n. R. obsahuje kyselinu sírovou, která deštěm vsakuje do pórovitého kamene a rozrušuje jej. O přícházkách větru a prokázaných přednášející k vlastní teorii o reflexním vlivu a vosařování vodou. V útlíce obnovení formy zaujmá stavitel stanovisko konservativní; snaží se zachovati gotickou formu, neuchyluje se od zachovaných předloh. Pokud jde o zpracování kamene, upouští od dosavadních metod a snaží se oživit plochu okesáváním hram; připouští také jistou uměleckou volnost v ozdobách.

O problémech ochrany kolínského domu promluvil dále státní konservátor pruských památek, min. rada Hlecke. Vyslovil názor, že všechno živoucí je myslitelné jen v neustálém vnitřním napětí a že péče o památky nesmí býti omežována teoriemi; jen kvalita a osobnost jsou tu rozhodující. Při správném posouzení otázky péče o kolínský dóm třeba rozlišovati práci na starých a na nových částech domu. Jako zástupce pruské ochrany památek hájil myšlenku, aby nebyl méněn chor ve své středověké formě, na kterou je třeba navázati. Odsuzuje zde sjednocování vnechávávním, zvláště t. zv. bosováním, při čemž nahrazují se fiály a pod. více méně propatřovanými bosovním. Jinak je tomu u lodí a věží domu, které vznikly v 19. století; vřím neuškodí, odstraní-li se některá ozdoba. U nových částí lodí byla by i práce moderního stylu přípustna.

Přítíhlo dne rozvinula se rozprava o pronesených názorech, která nepřinesla žádoucí vyjasnění všech zásadních otázek. Hlbvý zájem byl věnován rozporu, majt-li poškozené části býti nahrazovány v novodobém stylu. Prof. Brinckmann na př. uplatňoval názor, že se mají zničené části nahraditi v novodobém duchu architektem moderním, ovšem s historii obezřámeným. Stavitelé jiných německých domů zasazovali se naopak k imitování starých předloh a uváděli po té stránce zajímavé pokusy jednotlivců.

Dne 21. září rozptřdila se na poradě konservátorů v Treviru zajímavá rozprava o technické stránce zabezpečování kamene před zvěřáním, o používání plechu, a impregnování kamene atd.; tu vzniklo mnoho důležitých popudů.

Druhý den sjezdových porad byla řešena též otázka o vybudování města v okolí domu a o uspořádnání rýnského pořadí domů

starého města; referoval prof. P. Bonatz. Tento problém týká se sice především samotného města, ale je stejné ožehavým pro ochranu památek, jelikož souvisí s otázkou obstarání domu na jižní, západní a severní straně. V otázkách nové regulace okolí domu vyskytly se značné technické překážky; byl na př. podán i návrh, aby byla zbořena prvá řada starých domů proti Rýnu, ale tak, aby práce jistě část zůstala jako optické měřítko pro Gross-St. Martin. V debatách o těchto věcech vyjádřil se starosta města velmi sympaticky v ten smysl, že hodlá podporovati snahu po zachování starobylého rázu města přes protichlé požadavky moderního světa.

Ve zprávě o výchově dorostu pro ochranu památek a péči o domovinu bylo dobatováno o nezbytných vlastnostech budoucích stavitelů domů a jejich pomocníků, kterého otázky těšily se značným zájmu.

Celý sjezd vyvrcholil přijetím nové zásady, že moderní tvoření není na závalu staré památce, je-li prováděno s patřičným pochopením. A v tom je vlastní klad tohoto významného sjezdu.

Dr. J. Kulíšková - Dobruša.

OCHRANA PAMÁTEK V STÁTNÍM ROZPOČTU NA ROK 1931.

V státním rozpočtu na rok 1931 je pro ochranu památek, archivnictví a vědy historické vyhrazen celkový náklad osobní i věcný 7.800.000 Kč. Z toho připadá na položky věcné, na konservování památek, ochranu přírody a musejnictví obnos 1.890.000 Kč v sádném a obnos 855.000 Kč v mimořádném rozpočtu se subvencemi a přispěvků. Proti rozpočtu z r. 1926 dočleno zvýšení o 445.000 Kč, které se v posledních letech nemění.

Jelikož tyto obnosy stanoveny jsou pro celou republiku a jelikož jsou zatíženy závaznými přísliby a nedoplatky nákladů na opravy z let minulých, nebudou ani letos plně vyplaceny. Zbude tedy pro nové práce obnos značně méně. Obnosy pro celé musejnictví státu přidělené obsahují 2.781.582 Kč s nákladem na státní galerie, nákupem uměleckých sbírek, podporou uměleckoopravovatelských a vlastivědných museí a musea technického.

Dr. J. Kulíšková - Dobruša.

Z R E D A K C E

Zádně všechny členy Klubu za Starou Prahu, aby podporovali náš Věstník zasíláním zpráv a upozornění na ohořelé památky v Praze i na venkově, aby nám posílali zprávy o zamýšlených opravách památek i o změnách regulačních plánů, kterými by památky mohly býti ohroženy!

Vitány jsou hleavné fotografie, v příslušném výkladem, ale i upozornění teoretická, vztahující se k programové činnosti ochránářské!

Rádi otevřeli bychom listárnu pro naše čtenáře! Prosíme, tažte se nás na vše, co je nám v ochraně památek nejasně, zdělte nám, co vás v našem časopise nejvíce zajímá, řekněte nám, čeho tam postrádate!

Stočky k článku p. arch. F. Tchoře byly nám laskavě zapůjčeny redakci časopisu »Stavba měst a ubcí venkovských«.

*

OZNAMENÍ. Valná hromada Svazu pro povznesení návštěvy cizinců v CSR. se sádem v Praze konána bude: ve středu dne 25. února t. r. o 17. hod. v sekční síni Obchodní a živnostenské komory, Praha I., Lvovská I. Na pořadu valné hromady: 1. Zprávy funkcionářů. 2. Změna stanov. 3. Volby. 4. Volné návrhy.

*

OPRAVA: Článek: »Oprava kaple sv. Longina« na str. 24. psán byl sl. Jitkou Gollerovou (nikoliv Golberovou).

Novinová sazba povolena výnosem ředitelství pošt a telegrafů č. 36.845/VII.—1927.

OBSAH ČISLA 5.—6.: V. Birnbaum: Památkářská idea. — K otázce zachování rodného domu Mánesova (s vyobrazením). Arch. Fr. Tchoř: Plán úpravy okolí kláštera bl. Anuzky (s vyobrazením). — Jindřich Šáma: Fresky v kostele sv. Matouše v Dobroměřicích (s vyobrazením). — Dr. E. Poche: Nejzpuštější kostel na českém severovýchodě. — Domažlice (s vyobrazením). — V. W.: Přehled památek opravených roku 1930 v Čechách. — Drobné zprávy. — Z redakce.

Odpočevdný redaktor Věslav Vítnger, Kořífě č. 295. — Redakční rada: V. Birnbaum, A. Birnbaumová, A. Carek, R. Hlubinka, V. Wágner, Zdr. Wirth. — Otiskování článků pouze s udáním pramene dovoleno. — Vydává Klub za Starou Prahu, Praha III., Mostecká 56. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslíkova ul.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XIV. (1930)

ZA REDAKCI ODPOVÍDÁ

V. VITINGER

V PRAZE 1930

NÁKLADEM KLUBU ZA STAROU PRAHU

TISKEM GRAFIE V PRAZE II.

OBSAH ROČNÍKU XIV. ZA ROK 1930:

	str.		str.
Ideový boj Klubu:		Venkov:	
Klub za Starou Prahu a úpra- va třetího nádvoří pražského Hradu	1	Nástěnné malby v Kondraci pod Blaníkem (J. Květ) . . .	12
Místo pro budovu Národního shromáždění a Klub za Starou Prahu	9	Předběžná zpráva o nálezu nástěnných maleb ve filiálním kostele v Kostelci u Heřmano- va Městce (V. Wagner) . . .	21
Památkářská idea (V. Birn- baum)	33	Fresky v kostele sv. Matouše v Dobroměřicích (J. Šámal) .	39
Praxe a organizace ochrany památek:		Nejzpuštější kostel na českém severovýchodě (Sobotka) (E. Poche)	40
K nové organizaci německých museí v severozápadních Če- chách (V. Volavka)	11	Domažlice	41
Poznámky k opravám památek	20	Drobné zprávy:	
Přehled památek opravených r. 1930 v Čechách (V. Wagner)	41	Lützowův interieur (H. Fran- kensteinová)	12
Vyhovují odlitky z umělého kamene požadavkům ochrany památek? (J. V.)	43	Valný sjezd na ochranu pamá- tek a péči o domovinu v Kolí- ně n. R. (J. Kuličková-Dobrá)	44
Pražské památky:		Ochrana památek ve státním rozpočtu na r. 1931	44
Kostel a klášter P. Marie Sněž- né (J. Almer)	15	Různé:	
Stavební zprávy pražských zá- dušních budov a objektů (J. Almer)	22	Feuilleton (R)	13
Oprava kaple sv. Longina (J. Gollerová)	24	Péče presidenta republiky T. G. Masaryka o zachování a ochranu památek	26
K otázce zachování rodného domu Mánesova	34	President Masaryk a čl. ar- cheologie (A. Stocký)	27
Plán úpravy okolí kláštera Bl. Anežky (Fr. Tchoř)	35	Z Klubu:	
Zahrady:		Mimořádná valná schůze ze dne 5. března 1930 zvolila pana presidenta republiky T. G. Masaryka čestným členem	25
Sadová úprava Hradčanského náměstí (B. Hübschmann) . .	10	Výroční valná schůze za rok 1929	28
Pražské předměstské zahrady (A. Birnbaumová)			
Troja	4		
Čibulka	14		